

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TÜRK BASININDA BALKAN MİSAKI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif HABALI

**Enstitü Anabilim Dalı : İlköğretim
Enstitü Bilim Dalı : Sosyal Bilgiler Eğitimi**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Kenan OLGUN

AĞUSTOS - 2007

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TÜRK BASININDA BALKAN MİSAKI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif HABALI

**Enstitü Anabilim Dalı : İlköğretim
Enstitü Bilim Dalı : Sosyal Bilgiler Eğitimi**

Bu tez 28/08/2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

**Yrd. Doç. Dr. Kenan OLGUN
Jüri Başkanı**

**Yrd. Doç. Dr. Abdullah TAŞKESEN
Jüri Üyesi**

**Yrd. Doç. Dr. Murat İSKENDER
Jüri Üyesi**

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulmuştur. Yararlanılan kaynaklardan yapılan alıntılarda, bilimsel normlara uygun olarak atıflarda bulunulmuştur. Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Tezin herhangi bir kısmı bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmamıştır. Beyan ederim.

ELİF HABALI
25.05.2007

ÖNSÖZ

“Türk Basınında Balkan Misakı” konusu Türkiye’nin Birinci Dünya Savaşı ve özellikle Lozan Antlaşması sonrasında izlediği dış politikayı kavrayabilmek, Türk basınında bu konulara ne kadar yer ve değer verildiğini anlama bilmek için gerekli bir çalışma olarak görülmüştür. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen, her daim deneyimleri ile bana yol gösteren tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Kenan OLGUN’a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca, bu günlere ulaşmamda emeklerini ödeyemeyeceğim annem Hatice Korkmaz ile babam Mehmet Korkmaz’a şükranlarımı sunarım. Tez çalışmamı yaparken her zaman yanımda olan, manevi desteğini hep hissettiğim eşim Kürşad Kaan Habalı’ya sonsuz teşekkürler. Eğitimsel gelişimimde yardımcı olan tüm hocalarıma minnettar olduğumu ifade etmek isterim.

ELİF HABALI
25.05.2007

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
SUMMARY.....	iv
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1: BALKAN MİSAKI ÖNCESİNDE BALKAN DEVLETLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER VE TÜRKİYENİN DIŞ POLİTİKASI 7

1.1 Balkan Savaşları ve Sonuçları.....	7
1.2. Balkan İtilafı Düşünceleri	11
1.3. Lozan Konferansı Ve Sonrasında Türkiye'nin Dış Politikası.....	14
1.3.1. Türkiye'nin İmzaladığı İkili Misaklar Ve Balkan Konferansları.....	19
1.3.2. Balkan Antantı Yolunda Son Adım Dördüncü Balkan Konferansı	22
1.3.2.1. Dördüncü Balkan Konferansına Katılacak Türk Heyeti	24
1.3.2.2. Dördüncü Balkan Konferansına Katılacak Ülke Temsilcileri	24
1.3.2.3. Dördüncü Balkan Konferansının Amacı.....	24
1.3.2.4. Dördüncü Balkan Konferansı'nın Başlama Süreci Ve Diğer Balkan Devletleri	25
1.3.2.5. Dördüncü Balkan Konferansı'nda Yapılan Çalışmalar Ve Balkan Devletleri Temsilcilerinin Önerileri.....	26
1.3.2.6. Dördüncü Balkan Konferansında Alınan Kararlar.....	33
1.3.2.7. Dördüncü Balkan Konferansının Ardından Yayınlanan Beyanname	37

BÖLÜM 2: BALKAN MİSAKI VE MİSAK'A KARŞI BALKAN ÜLKELERİNİN GENEL TUTUMU 39

2.1. İkili Misaklar Ve Balkan Konferansları, Bu Süreçte Türkiye-Yunanistan Yakınlaşması İle İki Ülkenin Misakın İmzalanmasındaki Etkileri	39
--	----

2.2. İkili Misaklar Ve Balkan Konferansları Esnasında Bulgaristan'ın Tutumu	58
2.3. Diğer Balkan Devletleri'nin Balkan Misakı İle İlgili Teşebbüsleri	71
2.4. Balkan Misakı	79
2.4.1. Balkan Misakının Son Hazırlıkları	84
2.4.2. Balkan Misakının Metni.....	88

BÖLÜM 3: MİSAKIN İMZALANMASININ ARDINDAN BALKAN

DEVLETLERİ VE DİĞER DEVLETLERİN TEPKİLERİ..... 90

3.1. Yunanistan'da Beliren Tereddütler Ve Yunanistan'ın Misakı Tasdik Etmesi.....	90
3.2. Türkiye Ve Balkan Misakı.....	95
3.3. Yugoslavya Ve Balkan Misakı.....	99
3.4. Romanya Ve Balkan Misakı	101
3.5. Balkan Misakının Dışında Kalan Bulgaristan'ın Misakın İmzalanmasının Ardından Tutumu	103
3.6. Balkan Misakı Ve Arnavutluk	109
3.7. Yabancı Ülkelerde Ve Yabancı Basınında Misakının Yansımaları.....	110
3.8. Balkan Misakının Sonucu Ne Olmuştur?.....	115

SONUÇ VE ÖNERİLER..... 121

KAYNAKÇA .....

EKLER..... 127

ÖZGEÇMİŞ..... 143

Tezin Başlığı: Türk Basınında Balkan Misakı**Tezin Yazarı:** Elif HABALI**Danışman:** Yrd. Doç. Dr. Kenan OLGUN**Kabul Tarihi:** 28.08.2007**Sayfa Sayısı:** 143**Anabilimdalı:** İlköğretim**Bilimdalı:** Sosyal Bilgiler Eğitimi

Türk Basınında Balkan Misakı tezinin amacı, 1934 yılında Yugoslavya, Romanya, Yunanistan ve Arnavutluk arasında imzalanan Balkan Misakının basına ne kadar yansıdığını, gelişmelerden halkın ne kadar haberdar edildiğini, diğer Balkan Devletlerinin Misaka hangi anlamı atfettiklerini, Türk Basınına göre diğer Balkan Devletleri halkının ve basınının Misak ile ilgili ne düşündüklerini, Misakın ne zamana kadar varlığını sürdürdüğünü incelemektir. Balkan Misakının hazırlıkları uzunca bir süreçte gerçekleşmiştir. Bu nedenle bu çalışma 1932 yılı Balkan Devletleri arasında siyasal gelişmeleri de içine alarak, 1933, 1934 yıllarını da kapsamaktadır. Bu yıllar içerisinde çıkan gazetelerden yararlanılarak hazırlanmış bir çalışmadır.

Tezi hazırlamak amacıyla, öncelikli olarak gazete taraması yapılmış, daha sonra gazetelerde çıkan bu haberler fişlenmiştir. Misakın imzalandığı dönemi içine alan dış politika ve siyasi tarih eserlerinden faydalanılmıştır. Tezde öncelikli olarak genel misak için hazırlık niteliğinde olan, Balkan Devletleri arasında yapılan ikili anlaşmalar işlenmiş, daha sonra altı Balkan Devleti (Yunanistan, Yugoslavya, Romanya, Türkiye, Arnavutluk, Bulgaristan) tarafından gerçekleştirilen Balkan Konferansları ile bu konferansların yapıldığı sıralarda Türk basınına yansıyan gelişmeler üzerinde durulmuştur. 1934 yılında Misakın imzalanması sıralarında meydana gelen Balkan Misakından çekilmeler ve Misakın kapsamı ile Misak sonrası Balkan Devletlerinin tek tek Misak ile ilgili tavırları, tüm bunların gazetelere yansımaları tezde işlenen diğer konulardır.

Tüm bu araştırmalar sonucunda ülkemizin Balkanlarda bir birlik gerçekleştirmek için tarihte çeşitli sorunlar yaşadığı devletlerle ilgili bütün problemleri bir kenara bırakarak, barışçı bir politika izlediğini görmekteyiz. Ayrıca, Yunanistan ile Türkiye arasında olan yakınlaşmanın bu Misaka olan katkısını da açıkça anlamış bulunmaktayız. İki devlet o kadar yakınlaşmıştır ki ileride aynı cumhurbaşkanı ile yönetileceklerini ve aradaki sınırların kalkacağını dahi dile getirmişlerdir. Bulgaristan Balkan Devletleri içerisinde konferanslar zamanında ve diğer zamanlarda en fazla sorun çıkararak devlet olmuştur. Bulgaristan'dan gelen haberler bazı tavizler verilmedikçe Balkan Misakına girmeyecekleri ile ilgilidir. Bulgaristan beklediğini elde edemediğinden dolayı Misaka dâhil olmamıştır. Yugoslavya ve Romanya en baştan beri Misaka olumlu yaklaşmışlar dünya barışı için önemli bir adım olarak görmüşlerdir. Arnavutluk Balkan Konferanslarında olumlu bir tavır sergilemesine rağmen biraz İtalya'nın biraz da Bulgaristan'ın etkisiyle Misakı imzalamamıştır. Misakla doğrudan alakalı Balkan Devletlerinin yanı sıra bazı Avrupalı Devletlerin misak ile ilgili almış olduğu tavırlarda tezimizin kapsamı içerisinde yer almaktadır.

Sonuç olarak Balkan Misakı, öncelikli olarak Balkanlarda ve Avrupa'da daha sonra da dünyada barışın sağlanması için çok önemli bir adımdır. Zaten bu Misakı imzalayan devletlerin de asıl amacı sınırlarını güvence altına almanın yanı sıra, sonsuz barış ve huzur ortamına kavuşmaktır.

Anahtar Kelimeler: Balkan Misakı, Revizyonist, Statüko, Dış Politika

Title of the Thesis: The Balkan Agreement On The Turkish Press	
Author: Elif HABALI	Supervisor: Assist Prof. Kenan OLGUN
Date: 28.08.2007	Nu. of pages: 143
Department: Primary	Subfield: Social Studies Education

The aim of the thesis "The Balkans Agreement on the Turkish Press" is to research on how the Balkans Agreement, which was signed in 1934 between Romania, Albania, Greece and Yugoslavia, was reflected on the Turkish Press; how much the community was acquainted with the details of the agreement; how the other Balkan countries saw the agreement, what the other Balkan countries' communities and presses thought about the agreement, and also how long the agreement existed itself and its effects. This groundwork of the Balkan Agreement lasted for a long time. Therefore this thesis includes both the political developments of Balkan countries in 1932 and also the years 1933 and 1934. This is a work based on the newspapers of those years.

To frame the thesis, first of all the newspapers have been scanned and the news have been classified. The thesis took benefit from Foreign Policy and Political History works which include the terms of the Agreement. In the thesis, first of all the bilateral agreements done between the Balkans countries, and then the Balkans Conferences, addressed by the six Balkan countries (Turkiye,Greece, Bulgaria, Romania, Albania, Yugoslavia) are dwelt on. The developments, reflected on Turkish press while those conferences were going on, are examined. The other subjects of the thesis are; the withdrawals from the Balkan Agreement in the process of signing the Agreement; the range of the agreement; and Balkan countries' point of view of the Agreement; and all the reflections on the newspapers.

As a result of all these studies; it can be seen that our country has followed a peaceful policy and has ignored most of the problems occurred in the past in order to maintain the alliance in the Balkans; and also it can be understood that the reapprochment between Greece and Turkiye is obviously beneficial to the agreement. This reapprochment has been so strong that they said both countries would be governed by a collective President and the bounds would be eradicable. Bulgaria was the most reluctant Balkan country during and after the Agreement. The news that came from Bulgaria was that they could not attend the Balkan Agreement without other countries providing concessions to them. So Bulgaria did not include in the Agreement. Yugoslavia and Romania had constructive approaches to the Agreement and they saw it as a big step for the world peace. Although Albania had a positive attitude in Balkan Conferences, later it did not sign the Agreement under the influence of Italy and Bulgaria. This study focusses on all the attitudes of European countries about the Agreement.

Consequently, the Balkan Agreement has been an important step in terms of world peace in Balkans and Europe. Anyway the aim of these countries which signed the Agreement is not only to protect their boundaries but also to maintain the world peace forever.

Key Words: The Balkan Agreement, Revisionnist, Status Quo, Foreign Policy

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından mecburen oluşan barış ortamını korumak amacıyla birçok barış teşkilatı kurulmuştur. Milletlerarası barışı korumak amacıyla kurulan teşkilatlardan beklide en önemlisi Milletler Cemiyeti'dir. Bu teşkilat, Birinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkan büyük devletlerin önderliği ile kurulmuştur. Başlıca amacı, Versailles Andlaşması ile tespit edilen savaş sonrası düzenin devamını sağlamaktır. Teşkilatın ilk kuruluşunda savaştan yenik çıkan devletler asil üyeler arasına alınmamasına rağmen, daha sonra zaman içerisinde bu teşkilata yenik devletler de üye olarak kabul edilmiştir. Zaten 1930 yılından itibaren Türkiye, milletlerarası çalışmalara katılmaya başlamıştı. 1930'lu yıllarda Milletler Cemiyeti teşkilatında var olan sınırları korumak isteyen devletlerin sayıları gittikçe artmıştır. Bu durum üzerine Türkiye bu teşkilata oldukça yakınlaşmıştır. Ancak, Türkiye'nin her şeye rağmen meclise katılıp katılmaması konusunda tereddütleri vardır. Bunu, Türkiye Hariciye Nazırı Tevfik Rüştü Aras T.B.M.M' de yapmış olduğu bir konuşmada şöyle açıklamaktadır:

“Cemiyeti Akvam fikri, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk inkılâbının pek hoşlandığı bir fikirdir. Adeta kendi fikrimizdir diyebiliriz. Bir de o fikri tatbik için yapılan bir müessese vardır. Fikir ile müesseseden ayrı ayrı bahsedişim, tatbikat ile nazariyat arasındaki mesafeyi işaret içindir. Yoksa bu müesseseye karşı da çok muhabbetli ve dostane hareket ediyoruz ve onun teşebbüs ettiği her işe memnuniyetle iştirak ediyoruz... Birçok noktalarda beraber, bir hava içinde, bir muhit dahilinde çalışıyoruz.... Böyle iken niçin girmedik?..... O kararın herhangi bir devlet aleyhine iktisadi bir karar olduğunu kabul edelim. Orada bizim ajanımız yoktu. Alınan kararın adaleti hakkında kanaatimiz de tekevvün etmemiş bulunuyor. Size karşı mes'ul olmayan bir takım zevatın bu memlekete tatbiki nasıl olacak? Buna imkân var mı? İşte bu müşkülattan dolayı girmedik” (Gönlübol ve Sar,1990:95-96).

Tevfik Rüştü Bey'in konuşmasından da anlaşılacağı üzere Türkiye, Cemiyette alınacak ekonomik kararların güvenilirliğinden şüphe etmektedir. Türkiye'nin bu şüphesinin nedeni cemiyette bir temsilcinin olamayacak olmasındandır. Çünkü, Türkiye cemiyete ancak geçici bir üye olma statüsü taşımaktadır. Geçici üyeler ise cemiyette aktif görev alamamaktadır. Cemiyet toplantılarında ancak büyük devletler bulunmaktadır. 1931 yılından itibaren Türkiye Milletler Cemiyeti'ne girmeyi planlar olmuştur. Ancak, Türkiye Milletler Cemiyeti'ne kendisi başvurarak değil, oradan gelecek olan teklif

üzerine katılmak istiyordu. Bu direktif Atatürk'ten gelmiştir. Beklenen teklif Milletler Cemiyeti Genel Kurulu'ndan İspanya'nın önerisi ile 6 Temmuz 1932'de gelmiştir. Gelen teklif Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşüldükten sonra 9 Temmuz 1932'de kabul edilmiştir. Böylece Türkiye Cumhuriyeti Milletler Cemiyete üye olmuş ve “uluslar arası işbirliğine resmen katılmıştır” (Uçarol,1995:576-577).

Türkiye bu Cemiyet'e üye olmakla barış taraftarı bit tutum izlediğini tüm dünyaya bildirmiş oldu. Türkiye'nin Lozan Anlaşması ardından dış politikada izlediği ilke “Yurtta barış, dünyada barış” , ilkesidir. Bu Milletler Cemiyeti üyeliğinin ardından, Türkiye uluslar arası konumda barışı korumak amacıyla daha aktif bir konum elde etmiştir. Türkiye'nin, Milletler Cemiyeti üyeliğinin ardından hedefi, Cumhurbaşkanı Atatürk sayesinde hem doğuda hem de batıda sınırlarını güven altına almaktır. Bu amaçla da Türkiye, öncelikli olarak batı sınırındaki Balkan Devletleri ile sıkı münasebetlere girmiş, daha sonra bu Balkan ülkeleri ile ikili anlaşmalar imzalamıştır. Türkiye'nin ikili Dostluk, Saldırmazlık, Tarafsızlık ve Hakem Anlaşmaları imzalamış olduğu Balkan Devletleri; Arnavutluk, Yugoslavya, Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan'dır (Uçarol,1995:577).

Türkiye batı sınırını güvence altına almak amacıyla bu devletlerle oldukça sıkı münasebetler kurmaya başlamıştır. Türkiye'nin,

“Misak-ı Milli esaslarına sadık kalarak sınırları dışında bırakılmış Balkanlar'daki eski ülkeleri üzerinde herhangi bir iddiada bulunmadığı için diğer Balkan Devletleri'ne karşı izlediği politika, Lozan Andlaşması ile tespit edilmiş bulunan Status Quo'nun muhafazasından ibaretti” (Gönlübol ve Sar, 1990:99).

Ancak amacı tüm dünyada barış ortamını sağlamak olan Türkiye'nin bu ikili anlaşmalarla yetinmesi çok zordur. Türkiye, tüm Balkan Devletlerinin dâhil olacağı genel bir anlaşma istemektedir. Ancak, bundan önce Balkan Devletlerinin Balkan Savaşlarından kalma anlaşmazlıklarını halletmeleri gerekmektedir. Türkiye'nin de Yunanistan ile arasında olan mübadeleden doğan anlaşmazlıklarını gidermesi gerekmektedir.

Balkan Devletleri kendi aralarındaki sıkıntıyı halledip genel bir anlaşma yapmaya henüz tam karar vermeden, Avrupa'da devletler (revizyonist) değişimci ve (anti revizyonist) değişimci olmayan şeklinde iki gruba ayrılmıştır. Değişimci olan grupta yer alan

devletler, Avrupa’da sınırların yeniden değişmesini ya da kendi sınırlarının genişlemesini isteyen devletlerdir. Değişimci olmayan grupta yer alan devletler ise, Birinci Dünya Savaşının ardından oluşturulan sınırların korunmasını isteyen devletlerdir. Bu devletler statükocu olarak da nitelendirilmektedir. İşte Avrupa’da bu şekilde bölünmeler varken Balkan Devletlerinin boş durması olmazdı.

Balkanlarda birlik kurulması fikrinin ortaya atıldığı yer, merkezi Cenevre’de bulunan Milletlerarası Barış Bürosudur. Bu büronun 6–10 Ekim 1929 tarihleri arasında Atina’da düzenlediği Evrensel Barış Kongresi’nde Yunan devlet adamı M. Papanastiu Balkanlarda bir birlik kurulmasını teklif etmiştir. M. Papanastasiu’nun Balkanlardaki dostluğa ne kadar önem verdiğini bu teklifinden rahatlıkla anlamaktayız. M. Papanastasiu’nun bu teklifi Evrensel Barış Kongresi’nde kabul edilmiştir (Gönlübol ve Sar,1990:9). Ardından Balkan Konferansları adı altında Balkan Devletleri toplanmaya başlamıştır. Balkan Misakı yolundaki ilk konferans 1930 yılının Ekim ayında Atina’da yapılmıştır. Bu toplantıda altı Balkan Devleti hazır bulunmuştur. Bu toplantıya büyük önem verilmiştir. Çünkü;

“Balkanlar yüzyıllar boyunca birbirlerine karşı dini, milli ve diğer hislerle dolu olan milletlerin yaşadıkları bir bölge olarak tanınmıştı. Şimdi bu bölge milletleri aralarında işbirliği etmek için ilk defa olarak bir araya gelmiş bulunuyorlardı. Bu, yalnız Balkanlar için değil, bunun dışında kalan ülkeler ve hele merkezi ve Batı Avrupa için cesaret verici bir örnek teşkil ediyordu” (Akşin,1991: 261).

Balkan Konferanslarının ilki olan yukarıda değindiğimiz konferansın ardından üç tane daha konferans yapılmıştır. Bu toplantıların hepsine Yunanistan, Bulgaristan, Arnavutluk, Romanya, Türkiye ve Yugoslavya katılmıştır. Ancak yine de, Üçüncü Balkan Konferansında bu Balkan Devletleri arasında huzursuz bir ortam oluşmuştur. Bu konferansta Bulgaristan daha önceden kalan ve halli gerçekleşmeyen, ayrıca diğer Balkan devletleri tarafından asla gerçekleşeceği düşünülmemen ekalliyetler (Azınlıklar) konusunu gündeme getirmiş ve istediği olmayınca da konferansı terk etmiştir (Gönlübol ve Sar,1990:100). Bulgaristan’ın burada patlak veren isteklerinin ileride de ardı arkası kesilmemiştir. Bunu yaptığımız gazete araştırmalarında sıkça görmekteyiz. Bulgaristan’ın bu sürekli sonu gelmeyen ve imkânsız istekleri diğer Balkan Devletleri tarafından doğal olarak, hoş karşılanmamıştır. Çünkü Bulgaristan, özellikle Yunanistan ve Türkiye’den gerçekleşmesi mümkün dahi olmayan, statükocu

Türkiye'nin prensiplerine ters isteklerde bulunuyordu. Bulgaristan Türkiye'den doğu Trakya'yı yani bugünkü Edirne, Kırklareli gibi illerin bulunduğu toprakları istiyordu. Ancak, bu toprakları geri aldığı takdirde Misaka gireceğini bildirmişti. İşte bu nedenlerle Bulgaristan zamanla Misak hazırlıklarından kopmuş tam tersi tepki gösteren bir tavır içine girmiştir. Bulgaristan, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imzaladığı Nöyyi Andlaşması'nı kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmek istediği için, bütün ısrarlara rağmen bu ittifak sisteminin dışında kalmayı tercih etmiştir. Üçüncü Balkan Konferansını terk eden Bulgaristan tepkisini zamanla daha da sertleştirmiştir. Balkan Misakını gerçekleştirmek isteyen Balkan Devletlerinin önünde iki seçenek vardı. Bulgaristansız bir misak oluşturmak ya da Balkan Misakından vazgeçmek. Balkan Devletleri bu iki seçenektan ilkinin tercih etmiştir (Gönlübol ve Sar,1990:102).

Balkan Konferansları esnasında Balkan Devletleri arası ilişkileri, bu ülkelerin birbirleri ile olan temasları, ülkelerin Balkan Misakından ekonomik, siyasi ve askeri beklentilerini tezimizin ilerleyen kısımlarında ayrıntılı bir şekilde işlemiş bulunmaktayız.

Balkan Devletlerinin bu konferanslarla başlatmış oldukları Balkan Birliği çabaları en sonunda dört Balkan Devletinin imzaladığı bir Misak haline gelmiştir. İşte bu Misak çerçevesinde yer alan, Misakın öncesinde ve sonrasında gerçekleşen tüm gelişmeler ve bu gelişmelerin Türk basınına yansımaları tezimizin konusunu içermektedir.

Çalışmanın Önemi

Balkan Misakı imzalandığı dönemin koşulları düşünüldüğünde gerçekten çok önemli bir barış belgesidir. Önemi dönemin en büyük liderlerinden biri olan Atatürk'ün barış yanlısı politikası'nın dünyaya yansımış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu Misak, Türkiye'nin Balkan Devletleri ile aralarında tarihten beri var olan anlaşmazlıkları bir kenara bırakarak, eski toprakları üzerinde egemenlik kurmuş diğer devletlerle kesin dostluk kurduğu bir anlaşmadır. Misakın amacı; sınır güvenliğini sağlamak, oluşturulan barış ortamı ile tüm dünyaya örnek olmak ve bunların yanı sıra ekonomik olarak Misakı imzalayan ülkeler arasında kalkınma sağlamaktır. Bu kalkınma oluşturulacak olan iktisadi komisyonlar ve kurulacak olan ortak şirketler ve gümrük birliği ile olacaktır. İşte Misakın bu amaçları düşünüldüğünde günümüzdeki Avrupa Birliği'nin benzer

nitelikleri doğrultusunda bir birliğin o zaman kurulmaya çalışıldığını anlamaktayız. Gümrük Birliği düşüncesi bunun en büyük göstergesidir.

Balkan Misakı bundan yıllar önce bugünkü tarzda bir Avrupa Birliği gibi bir nitelik taşımak üzere kurulmuştur. Bu açıdan önemi büyüktür. İleride de bahsedeceğimiz gibi, Tevfik Rüştü Bey bir konuşmasında eğer İkinci Dünya Savaşı olmasaydı Balkan Birliği bugün Amerika ve Sovyetler Birliğinden sonra dünyanın üçüncü büyük gücü olacaktır demiş, bunun gerçekleşmesi için de Balkan Devletlerinin hep beraber ya savaşa girmesi ya da savaşa karşı tarafsız kalması gerektiğini belirtmiştir. Ancak Balkan Devletleri bu konuda ortak karar almayı başaramamışlardır (Aras,2003:150). Ortak bir karar alınamamasına rağmen Balkan Devletleri o dönem koşullarında bir birlik oluşturarak, kısa sürelide olsa önemli bir işi başarmışlardır.

Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, 1930'lu yıllarda Atatürk önderliğinde Türkiye'nin dış politikasının temeli halini alan "Yurtta barış, dünyada barış" politikası gereği, ülkemizin imzaladığı Balkan Misakının ülkemizde nasıl karşılandığı, olumlu ya da olumsuz etkileri, halkın Misaka ve Misakı imzalayan devletlere bakış açısını incelemektir. Misakın onu imzalayan devletlerde büyük ses getirdiği açıktır. İşte bu nedenle özellikle dönemin gazeteleri Balkan Misakına imzalanmadan önce, Misakın imzalanması sırasında ve Misak imzalandıktan sonra oldukça yer vermişlerdir. Bu misak ile ilgili diğer Balkan Devletlerinin gazetelerinde çıkan yorumlar dahi Türk halkına yansıtılmıştır. Ayrıca halktan bazı kimselerle röportajda yapılarak, halkın konu ile ilgili nabzı ölçülmüştür. Halkta devletin politikasından yana mıdır? Türkiye dışındaki diğer Balkan Devletlerinin de gerçek amacı barışı sağlamak mıdır? Misakın tam olarak yapılaş amacı nedir? Misak amacına ulaşmış mıdır? gibi soruların cevabı basın destekli olarak aranmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Tezin konusunun "Türk Basınında Balkan Misakı" olması itibariyle, çalışma yöntemi olarak gazete ve dergi taraması yapılmıştır. 1932, 1933,1934 yıllarına ait gazeteler ve bu konu ile alakalı makalelerin çıktığı dergiler taranmıştır. Gazete taramasının yapılmasının ardından gün gün gazetede çıkan Misak ile ilgili haberler ve bu haberlerin

ayrıntılı konuları fişlenmiştir. Ayrıca Balkan Misakı ve Türkiye'nin dış politikası ile ilgili bütün kaynak eserlere ulaşmak amacıyla çaba harcanmıştır. Çalışma esnasında, dönem gazetelerinin tamirata gönderilmesi nedeniyle bazı ayların gazetelerine ulaşamama, kütüphane raflarında gözükken bazı eserlerin rafta olmaması veya başka bir yerde de bulunamaması gibi problemler de yaşanmıştır. Gazete taraması yapılırken çok fazla belgeye ulaşılmış ve bunların hızlı bir şekilde çekimini yapılmıştır. Ancak hızlı fotoğraf çekimi esnasında fotoğrafta oluşan kaymaların daha sonra fark edilmesinden dolayı aynı çekimi tekrar gün ayırarak yapmak zorunda kaldığı anlar olmuştur.

BÖLÜM 1: BALKAN MİSAKİ ÖNCESİNDE BALKAN DEVLETLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER VE TÜRKİYENİN DIŞ POLİTİKASI

1.1 Balkan Savaşları ve Sonuçları

20. yüzyıl başlarında Balkanlar; Balkan Devletlerinin bölge üzerindeki emelleri, büyük devletlerin çıkar hesapları ve Balkan toplumlarının çeşitli girişimleri ile Osmanlı devletinin en kritik bölgesi haline gelmiştir. Özellikle İkinci Meşrutiyetin ardından Büyük Devletler kendi çıkarları doğrultusunda Balkanlarda boy göstermeye başlamıştır. Bu duruma örnek olarak, Avusturya'nın Bosna-Hersek'i 1908 yılında resmen topraklarına katmasını gösterebiliriz. Genel olarak "Doğu Sorunu"nun gergin bir aşamaya girdiği bu dönemde; Balkan Devletleri de, aslında dağılmakta olan Osmanlı İmparatorluğu'nun durumundan yararlanmak üzere, düşmanca bir siyaset izlemekteydiler. Balkan Devletlerinin amacı, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da kalan topraklarını ellerine geçirmektir. Bulgaristan bağımsızlığını zaten ilan etmişti. Balkan Devletleri kendi çıkarları doğrultusunda birbirleriyle çatışmaya da başlamıştı. Ancak bu devletler ortak çıkar doğrultusunda aralarında anlaşmak mecburiyetindeydiler.

Balkanlarda birlik kurmanın kolaylaşmasında; bu devletlerin ortak çıkarlara sahip olması, Osmanlı devletinin iç bunalımlarla ve Trablusgarp savaşının getirdiği ekonomik sıkıntılarla uğraşması, Trablusgarp savaşı nedeniyle Avrupa'da dengelerin bozulması etkili olmuştur.

Rusya Balkanlarda bir birlik kurmak amacıyla harekete geçti. Rusya'nın Balkan Devletleri üzerindeki etkisi ilk olarak Bulgaristan ve Sırbistan'da kendini göstermiştir. İki devlet arasında 13 Mart 1912'de "Dostluk ve İttifak Andlaşması" imzalanmıştır. Bu andlaşmaya göre;

“ 1. Bulgaristan ve Sırbistan birbirlerinin bağımsızlıkları ile toprak bütünlüklerini tanıyacaklar ayrıca biri bir saldırıya uğrayacağı zaman diğeri bütün gücüyle ona yardım edecektir.

2. Büyük Devletlerden biri, sürekli veya geçici olarak Türk egemenliğindeki Balkan topraklarını ele geçirmeye kalkıştırsa ve taraflardan biri bunu çıkarlarına aykırı bulur, savaş nedeni sayarsa, diğeri ona yardım edecektir.

3. Bu andlaşma ile iki ay içerisinde yapılacak olan askeri sözleşme,31 aralık 1920'ye kadar geçerli olacaktır.

4. Osmanlı Devleti'nde iç karışıklıklar artar ve Balkan statükosu tehlikeye düşerse, taraflar aralarında anlaşarak ve Rusya'nın da desteğini alarak harekete geçeceklerdi.

5. Herhangi bir savaş olduğu takdirde Osmanlı Devleti'nden savaş sonucunda alınan toraklar iki devlet arasında paylaşılacaktır. Şar ile Rodop dağları arasındaki toprakların bölüşümü Rusya'nın hakemliği ile olacaktır” (Uçarol,1995: 429).

Bu anlaşmanın özelliği iki Balkan Devletinin Osmanlı devletine karşı birleşmelerinin yanı sıra birbirlerinin toprak bütünlüğünü tanımalarıdır. İki devlet Osmanlı Devleti'nde iç karışıklıkların artması durumunda anlaşarak harekete geçeceklerini belirterek aslında Osmanlıya karşı birleşmek için bahane aradıklarını açıkça belirtmiş oluyordular. İki taraf arasındaki askeri sözleşme ise 12 Mayıs 1912'de imzalanmıştır. İki devlet arasında bu anlaşmanın imzalanmasının ardından Yunanistan ile görüşmeye geçilmiş, Yunanistan Kuzey Egedeki ve Girit'teki emellerini gerçekleştirmek amacıyla bu anlaşmaya yanaşmıştır.

Bulgaristan ile Yunanistan arasındaki ittifak 29 Mayıs 1912'de imzalanmıştır. Gizli yapılan bu anlaşmaya göre;

“1. Osmanlı Devleti iki devletten birine saldıracak olursa, diğer devlet ona yardım edecektir.

2. İki devlet Osmanlı sınırları içindeki ırkdaşlarına ayrıcalık tanınması için birbirine yardım edecektir.

3. Girit sorunu dolayısıyla Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında savaş çıkacak olursa Bulgaristan Yunanistan lehine tarafsızlığını koruyacaktır” (Uçarol,1995:432).

Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan aralarında bu anlaşmaları imzalayarak, Balkan birliğini gerçekleştirmişlerdir. Aralarındaki çekişmeyi bırakan Balkan Devletleri daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi Osmanlı Devleti'ne karşı birleşmişlerdir. Balkan Devletlerinin bu şekilde hazırlık yapmalarında Rusya'nın önemli rolü olmuştur. Zira, bu devletler arkalarında bulunan büyük bir devlete güvenmektedirler.

Osmanlı Devleti'nin kendisine karşı olan bu anlaşmalardan haberi olmamıştı. Çünkü; bu dönemde Osmanlı Devleti iç bunalımlarla, ayaklanmalarla uğraşıyordu.

Balkan Devletleri Makedonya'nın ve Trakya'nın kendi koruyuculukları altına verilmesini istiyorlardı. Bulgar halkı 1912 yılı yaz aylarında açıkça savaş istemeğe başlamıştı. Balkanlardaki bu hareketlenmeler karşısında büyük devletler konuyla ilgilenmeye başlamışlardır. Bu devletlerin de kendi çıkarları doğrultusunda istekleri vardı. Fakat; yine de burada çıkabilecek büyük bir savaşın Avrupa'ya sıçramasından çekiniyorlardı. Osmanlı Devleti'nin Balkan Devletlerini yenebileceğini düşünen Rusya ve Avusturya bir bildiri yayınlayarak; savaşın sonucu ne olursa olsun Balkanlarda sınır değişikliği olmayacağını ve stotükonun korunacağını belirtmişlerdir. Balkan savaşı Osmanlı Devleti'nin uzlaşmacı politika izlemesine rağmen 18 Ekim 1912'de başlamıştır. Osmanlı Devleti bu savaşa askeri açıdan hazırlıksızdır.

Savaşın başlamasının ardından çok geçmeden Balkan Devletleri Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarını ele geçirmiştir. Osmanlı Devleti denizde de bir üstünlük sağlayamamış ve Yunanistan rahatlıkla Ege Denizinin kontrolünü eline geçirmiştir. Bu yenilgiler Osmanlı Devleti'nin siyasi yapısını da etkilemiştir. Gazi Ahmet Paşa Hükümeti istifa ettirilerek Kamil Paşa Hükümeti kurulmuştur. Tüm bu gelişmeler üzerine Osmanlı Devleti ateşkes isteğinde bulunmuştur. 28 Kasım 1912'de ateşkes imzalanmıştır.

Balkan savaşı sonucunda Osmanlı Devleti'nin topraklarının paylaşımını yapmak ve Osmanlı ile Balkan Devletleri arasındaki sınırı belirlemek amacıyla 17 Aralık 1912'de Büyükelçiler Konferansı toplanmıştır. Daha sonra Balkan Devletleriyle Osmanlı Devleti arasında 30 Mayıs 1913'te Londra Barış Andlaşması imzalanmıştır. Bütün Trakya'nın Bulgaristan'a, Girit, Selanik ve Güney Makedonya'nın Yunanistan'a, Makedonya'nın geri kalan kısmının Sırbistan'a bırakıldığı andlaşmaya göre, Osmanlı Devleti'nin Batı sınırı Midye-Enez Hattı olacaktır. Arnavutluk ve Ege Adaları'nın geleceğini ise büyük devletler kararlaştıracaktır (Uçarol,1995:441).

Bu andlaşma Osmanlı Devleti'ne Balkan topraklarını terk etmesini söyleyen bir andlaşma niteliğindedir. Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan emellerine ulaşmış sınırlarını savaşın ardından imzalanan andlaşma ile genişletmişlerdir. Ayrıca, Osmanlı Devleti'nde bu andlaşma için yapılan görüşmeler esnasında tekrar bir hükümet değişikliği olmuştur. Mahmut Şevket Paşa başkanlığında yeni bir hükümet kurulmuştur.

Yapılan andlaşma aslında devletlerden hiç birini memnun etmemiştir. Hepsinin çıkarlarına aykırı buldukları bir madde vardı. Bulgaristan, Makedonya'nın paylaşımından memnun değildir. Yunanistan da Makedonya'dan daha büyük bir pay istemektedir. Romanya, Dobruca'yı istemekte, Sırbistan'ın memnuniyetsizliği de Makedonya ile ilgilidir. Ortak emelleri doğrultusunda Romanya, Yunanistan ve Sırbistan Bulgaristan'a cephe almıştır.

Bulgaristan, Makedonya üzerindeki emelleri doğrultusunda kendisine karşı cephe alan Yunanistan ve Sırbistan'a 29 Haziran 1913'te saldırmıştır. Romanya'da bu durumdan faydalanarak Bulgaristan'a savaş açmıştır. Büyük devletler ise Osmanlı Devleti'ne sınırlarının bundan sonra Londra Andlaşması'ndaki gibi kalacağını söyleyerek ilerlemesini durdurmuşlardır. Bu şekilde başlayıp alevlenen savaşa birçok kaynakta II. Balkan Savaşı denmektedir. Bulgaristan aldığı yenilgiler sonucunda barış istemiş ve yeni bir andlaşma imzalanmıştır. 10 Ağustos 1913'te imzalanan Bükreş Andlaşması'na ile; Makedonya'nın bir bölümü ve Dedeağaç Bulgaristan'a, Manastır, İstip, Üsküp ve Priştine Sırbistan'a, Selanik, Drama, Kavala ve Güney Makedonya ise Yunanistan'a bırakılmıştır. Bulgaristan andlaşma gereği, Silistre, Tutrukan ve Güney Makedonya'yı Romanya'ya bırakmıştır (Uçarol,1995:443).

Bu andlaşma ile Bulgaristan sınırları daralmıştır. Andlaşmanın ardından tüm bu devletler Osmanlı Devleti ile ayrı ayrı andlaşma imzalamıştır.

Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında İstanbul Andlaşması 29 Eylül 1913'te imzalanmıştır. Bu andlaşma yirmi madde ve dört ekten oluşmaktadır. Bu andlaşma ile Türk- Bulgar sınırı Meriç nehri olmuştur. Bulgaristan Kırklareli, Edirne ve Dimotoka'yı Osmanlı Devleti'ne geri vermişlerdir. Bulgar sınırları içerisindeki Türkler Bulgarlar ile eşit haklara sahip olmuştur.

Yunanistan ile imzalanan barış ise Atina Andlaşması'dır. Bu andlaşma ile Yunanistan' da kalan Türklerin sahip olduğu haklar saptanmıştır. Girit ve diğer balkan toprakları resmen Yunanistan'a bırakılmıştır. Ege adaları mevzusu ise bu andlaşmada yer almamış Büyükelçiler Toplantısı'nda kararlaştırılmıştır. Bu konferans sonucunda; Oniki ada İtalya'ya ve İmroz ile Bozcaada hariç tüm ege adaları Yunanistan'a bırakılmıştır.

Osmanlı Devleti Balkan Savaşları ile oldukça büyük bir yenilgiye uğramıştır. Meriç Nehrinin batısında kalan tüm topraklarını ve ege adalarını bu savaşlar sonucunda kaybetmiştir. Bu savaşlar sonucunda Arnavutluk Devleti kurulmuş Balkan Devletlerinin sınırları genişlemiştir.

1.2. Balkan İtilafı Düşünceleri

Balkan Misakı hazırlıklarında Türkiye'nin isteği ve azmi önemli rol oynamıştır. Balkanlarda birliği içinde bulunduğu durumda çok gerekli gören Türkiye bu misakın oluşması için senelerce çalışmıştır. Balkan itilafı düşüncesinin Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce, Osmanlı Devleti zamanına kadar dayanmaktadır. Balkan Misakının imzalanmasından sonra bazı gazetelerde misakın geçmişi hakkında bilgiler verilmiştir. 26 Haziran 1934 tarihli Cumhuriyet Gazetesindeki habere göre;

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarına rastlayan 1902 yılında Salih Münir Paşa Sultan Hamid'in emriyle Balkan itilafına teşebbüs etmiştir. Bu amaçla Salih Münir paşa birkaç kez Belgrat'ta Sırbistan Kralı Petro ve Başvekili M.Pasiç'le görüşmüştür. Onlara Sırbistan'ın, coğrafi vaziyeti nedeniyle ne tür tehlikelere maruz olabileceği hakkında bilgiler vermiştir. Özellikle Avusturya'nın siyasi ve iktisadi politikası gereğince bu toprakların hürriyet ve istiklalini tehdit ettiğini belirtmiştir. Sırbistan ayrıca Bulgar istilasına tehlikesindedir. Sırbistan'ın bu şekilde tehlike altında bulunmasının nedeni olarak; Sırbistan nüfusunun az olmasını, askeri gücünün az olmasının da yanı sıra, kendisine destek olacak bir müttefikinin bulunmaması gösterilmektedir. Zayıf ve aciz olan devletler er ya da geç başka devletlerin taarruzuna maruz kalacaktır. Oysa Osmanlı Devleti başka devletin mülküne tecavüz etmez. Ne Türkiye Sırbistan için çekicidir, ne de Sırbistan Türkiye için çekicidir. Ancak her iki taraf içinde Bulgaristan bir tehlikedir. Onun için iki devlet elele vererek, barışta da savaşta da birbirlerini müdafaa etmelidir. Ayrıca; Bosna Hersek'te Sırp asıllı olan bir milyon kişinin yaşadığı iki vilayet Avusturya'nın işgali altındadır. İleride Avusturya'nın işgaline son vermek gerekecektir. İşte o zaman Osmanlı Devleti'nin -mülkün gerçek sahibi olarak- muvafakati gerekecektir. O zaman Osmanlı, Sırp unsurunun menfaatini düşünecektir.

Salih Münir Paşa'nın söyledikleri karşısında Başvekil M. Pasiç Avusturya'nın izlemiş olduğu politikanın farkında olduklarını; ülkelerinde yetiştirdikleri domuz, sığır ,erik gibi

malzemeleri Avusturya'ya ve bu devlet üzerinden başka devletlere gönderdiklerini belirtmiş; Avusturya'nın çeşitli bahanelerle bu sevkıyatı zaman zaman durdurduğunu açıklamıştır. Sırbistan artık bu durumdan bıkmış, usanmıştır. Ayrıca; Bulgaristan'ın düşüncelerinden de haberdar olduklarını belirterek, Türkiye ile birleşmeye hazır olduklarını söylemiştir. Avusturya'nın esiri olmaksızın ticaret yolunu Türkiye topraklarından geçirecekler ve kendilerini Osmanlıya emanet edeceklerdir. M. Pasiç'in bazı istekleri de olmuştur. İhracatlarında önemli yer tutan canlı hayvan ve zahire ürünlerini en kısa yoldan denize ulaştırarak oradan göndermek istemektedirler. Bunun için; Şinkin limanına kadar Tuna nehri boyunca bir demir yolu yapılmasını arzu etmişlerdir. Kral Petro'da itilaf ve ittifakın her iki taraf için de yarar sağlayacağını belirterek vekilinin sözlerini desteklemiştir.

Bundan iki sene sonra bir Balkan itilafı hazırlığı daha olmuştur. Salih Münir Paşa Romanya Kralı Karolla görüşmüştür. Romanya Kralı da Bulgaristan tehlikesine karşı bir ittifak çalışmasına şiddetle taraftar olmuştur. Romanya barışın ve Balkanlar' da var olan mevcut durumun devamının taraftarıydı. Her iki tarafta Bulgaristan'dan gelebilecek saldırıya Avusturya'nın ve Rusya'nın ses çıkarmayacağı konusunda hemfikirdiler. Ayrıca her türlü saldırıya hazırlıklı olmak konusunda da anlaşmışlardı. Zira Sırbistan hem nüfus açısından hem de askeri açıdan güçsüzdü. Karşılıklı olarak toplu ve kuvvetli göçükme konusunda da anlaşmışlardı. Romanya Kralı, Büyük devletler Bulgaristan'ı yalnız bırakacak olsalar dahi Bulgaristan'ın istediğini almak için her an saldırılabileceği düşüncesindeydi. Aynı ittifaka bir süre sonra Yunanistan' da katılmak istemiştir. Salih Münir Paşa Bükreş'ten Paris'e geçtikten bir süre sonra Yunan Kralı Corci Paris'e gelmiş ve Salih Münir Paşa ile görüşmüşlerdir. Görüşmede Kral Corci, Yunanistan ile Türkiye'nin menfaatlerin düşmanlarının ortak olduğunu belirtmiştir. Ayrıca; Yunan Kralı şu ana kadar olan görüşmelerden Yunanistan olarak haberdar olmamalarının sebebinin Bulgaristan'ı şüphelendirmeme düşüncesi olabileceğini düşündüklerini, fakat buna rağmen Yunan ahalisinin Osmanlı'ya kırıldığını belirtmiştir. Herhangi bir tehlike karşısında Yunanistan'ın tek başına bir şey yapamayacağını ancak; Osmanlı ile ittifak edecek olurlarsa Bulgaristan 'ın emeline ulaşamayacağını da iletmişlerdir (Cumhuriyet, 26 Haziran 1934).

Yine Cumhuriyet Gazetesinde çıkan bir başka yazıda ise;

Salih Münir Paşa Sırbistan, Romanya ve Yunanistan ile yapmış olduğu görüşmelerin raporunu gerekli mercilere bildirdiği halde uzunca bir süre cevap alamadığı söylenerek, en sonunda 12 Teşrinisani 1907 tarihinde Belgrat sefiri Ferik Fethi Paşa İstanbul'a vekil olarak gönderildiği belirtilmiştir. Fethi Paşa ittifak muhadesinde yapılması gereken bir değişikliği bildirmek amacıyla gelmiştir. Salih Münir Paşa'da yapılması istenen tadilatı haklı bulmuştur. Bu amaçla Babıâli'ye bir rapor yazmıştır. Raporda Sırpıların Osmanlıya karşı bir ittifak hazırlığında olan Rusya'ya direndiklerini ve eğer gerekli değişiklik yapılmazsa Sırpıların daha fazla direnemeyeceğini bildirmiştir. Bu amaçla Sırpıların hoşnut edip bu ittifak işinin bitirilmesi gerekmektedir. Ancak; Salih Münir Paşa'nın raporu yine birkaç ay cevapsız kalmıştır. Bir süre sonra Bulgaristan'ın takınmış olduğu rahat tavır ve Romanya ile Sırbistan'ın soğuk halleri Babıâli'yi meraklandırmıştır. Bu amaçla Salih Münir Paşa'dan yardım istenmiştir. Salih Münir Paşa bu devletlerle daha önce görüşülen ekonomik faaliyetlerle ilgili bir çalışma yapılmazsa bu ittifakların gerçekleşmesinin mümkün olamayacağını açıklamıştır. Ayrıca Yunanistan aslen Rumların yaşadığı ve onlara meskûn yerlere Bulgarların inmeye çalıştığını ve bunun önünün alınması gerektiğini bildirmiştir. Bu durum hal olduğu takdirde herhangi bir savaş durumunda Yunanistan, Bulgaristan tarafından kara ve deniz kuvvetleri ile taarruza hazır olduklarını söylemiştir. Ayrıca iktisadi ve ticari işlerde de bütün Yunan vapurlarını Osmanlıya tahsis edebileceklerini açıklamışlardır. Yunanistan ile ittifak yapabilmek için yapılan tüm bu çalışmalara rağmen önce Sultan Hamit sonra da İttihat ve Terakki bu ittifakı onaylamamışlardır.

Sultan Hamit ile İttihat Terakki'nin işi bu şekilde gevşek tutması sonucunda bir süre sonra Osmanlı'ya karşı Sırbistan, Yunanistan ve Romanya'dan oluşan bir ittifak hazırlığı başlamıştır. Yani Osmanlı Devleti'nin istediğinin tam tersi olmuştur. Cumhuriyet Gazetesi muhabirlerinden Daver Abidin'in kaleme aldığı yazıda yer alan General Max Ranger'in açıklamaları dikkat çekmektedir.

“Avusturya- Macar ordusunun son istihbarat dairesi şefi General Max Ronge, Türkiye aleyhindeki Balkan ittifakının nasıl siyasi ve askeri bir sürpriz ve baskın şeklinde yapıldığını şöyle anlatıyor:

İtalya'nın Trablusgarp'a taarruzu ile başlayan Türkiye- İtalya savaşı devam ediyordu. İtalya başta Trablusgarp'ı işgal ederken, bir yandan da Türklerin mukavemeti üzerine Ege Denizi'ndeki On İki Adayı işgal etmişti. Bu sıralarda Balkanlarda da bir şeyler hazırlanıyordu. Makedonya'da çete faaliyetleri

başlamıştı, Arnavutluk'ta bir isyan başlamak üzereydi. Yunanistan ordusunu düzenliyordu. Karadağ'a ise Rusya ve İtalya'dan silah ve cephane geliyordu. Sırbistan'da gizli bir cemiyet oluşmuştu. Bu cemiyet 'Birlik yahut ölüm' fikrini taşıyordu.

1912 Şubatının 29 uncu günü Sırbistan'la Bulgaristan'ın, Avusturya-Macaristan ve Türkiye aleyhinde gizli bir ittifak belgesi imzaladıklarını haber almıştık. 19 Haziran 1912 de, Bulgaristan'la Sırbistan'ın Türkiye'ye karşı müşterek bir harp planı hazırladıkları harpten sonraki neşriyattan anlaşıldı.

Bu arada kâh Sırp'ların kâh Karadağlıların hazırlıklarına dair haber alıyorduk. 1912 ağustosunda Arnavutlukta çıkan isyan Türkler tarafından bastırılmıştı. Fakat mahalli casuslarımız, siyasi mücadeleler yüzünden Türk kıtaatının maneviyatı çok bozuk olduğunu bildiriyorlardı. Türk ordusunun psikolojik durumu hakkında Bulgar ordusu komutanlarının sürekli haber aldıkları sonradan anlaşılmıştır.

Bu sıralarda Balkanlıları oynatan ipin ucunun Rusların elinde olduğu Avusturya-Macaristan hükümetlerince muhakkaktı" (Cumhuriyet, 29 Haziran 1934).

Abidin Daver'in yazısından da anlaşılacağı üzere Osmanlı Devleti tarafından yapılan tüm çalışmalar sonuçsuz kalmış, Osmanlı Devleti'nin isteklerinin tam tersi gerçekleşmiştir. Bu durumda padişahın ve İttihat Terakkinin gevşek tutumunun oldukça etkisi olmuştur. Balkan Devletleri, Osmanlı Devleti'ne karşı birleşerek Balkan Savaşlarını gerçekleştirmişlerdir. Balkan Savaşları ile oluşan huzursuz ortam savaşların ardından yapılan anlaşmalar sayesinde biraz durulmuştur. Savaşların ardından yapılan anlaşmalar Balkan Devletlerini birbirlerine tekrar yaklaştırmıştır. Balkan Devletleri ile yapılan savaşlar ve özellikle Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Osmanlı Devleti, uluslararası diplomasi alanında daha barışçı bir politika izlemiştir. Osmanlı Devleti barışçı politikası gereği, Balkan devletleri ile daha yakın ilişkiler kurmaya çalışıyordu. Bu amaçla Balkan devletleri ile ikili dostluk anlaşmaları yapılmıştır.

1.3. Lozan Konferansı Ve Sonrasında Türkiye'nin Dış Politikası

Birinci Dünya Savaşının ardından galip devletler mağlup devletlere kendi hedefledikleri sonuçlar doğrultusunda bazı anlaşmalar imzalatmışlardır. Bunlardan bir tanesi de Lozan Barış görüşmeleridir. Bu görüşmelere kayıtsız şartsız bir bağımsızlık isteyen Türkiye'nin yanı sıra; İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya ve Bulgaristan katılmış, Türkiye'nin isteği üzerine Gürcistan ve Ukrayna da görüşmelere davet edilmiştir.

Lozan Andlaşması zorlu geçen uzun görüşmelerin ve yapılan birçok tartişmanın ardından 24 Temmuz 1923'te imzalanmıştır. Bu andlaşma kendisine ek on yedi protokol ve mektuplardan oluşmaktadır. Bu dönemde Milli Mücadele Hareketi içerisinde olan Türkiye için bu andlaşma, Birinci Dünya Savaşı galipleri ile eşit şartlar taşıyan bir zaferdir. Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan devletler arasınca yalnız Türkiye böyle bir andlaşma imzalayabilmiştir (Gönlübol ve Sar,1996:59). Lozan ile alakalı olarak Yüce nder Atatürk 24 Temmuz 1933 yılında şu konuşmayı yapmıştır; “Lozan muahedesi, Türk milleti aleyhine, asırlardan beri hazırlanmış ve Sevr muahedenamesile ikmal edildiği zannedilmış, büyük bir suikasdin inhidamını ifade eden bir vesikadır. Osmanlı devrine ait tarihte eşi geçmemiş bir siyasi zafer eseridir” (Atatürk'n Söylev ve Demeçleri,1954:91). Lausanne Konferansı esnasında İsmet Paşa'da diğer devlet adamları ile çok güzel ilişkiler kurarak devletler arası dostane bağların güçlenmesini sağlamıştır. Daha sonra çok güzel bir mertebeye ulaşacak olan Türk-Yunan dostluğu bu dönemde başlamıştır.

Lozan Anlaşması'ndan sonra oluşan yeni sınırlar Türkiye'nin Avrupa'nın güçlü devletleri ile komşu olmasını sağlamıştır. 1923 yılında imzalanan bu belge ile Türkiye stratejik açıdan daha da önemli bir ülke halini almıştır. Türkiye zaten sahip olduğu boğazlar ve üç tarafının denizlerle çevrili olması nedeniyle stratejik açıdan oldukça önemli bir ülkedir. Ancak Lozan bu önemi daha da arttırmıştır. Türkiye'nin Lozan ile komşu olduğu devletler düşünüldüğünde dış politikasını çok güzel bir şekilde belirlemesi ve bu politikasından taviz vermemesi gerekmektedir. Lozan ile ; “Sovyetler Birliği doğu bölgesinde, İngiltere Irak Mandası ve Kıbrıs vasıtasıyla, Fransa Suriye mandasıyla, İtalya ise Oniki Adayı ve Meis adasını eline geçirdiği için Türkiye ile sınırdaş olmuşlardı” (Gönlübol ve Sar,1996:59).

Sovyetler Birliği, İtalya, Fransa ve İngiltere ile sınırdaş olan Türkiye, bütün devletlerle iyi geçinmek istiyordu. Türkiye'nin bu devrede izlediği dış politikasının temelini neyin oluşturduğunu Türkiye Cumhuriyeti Yüce nderi Mustafa Kemal Atatürk'ün söylediği bir cümleden rahatlıkla anlamaktayız. “...Esaslı ıslahat ve inkişafat içinde bulunan bir memleketin hem kendisinde hem muhitlerinde sulh ve huzuru cidden arzu etmesinden daha kolay izah olunabilecek bir keyfiyet olamaz...” (Gönlübol ve Sar,1996:60) Atatürk'ün önderliğinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan tüm halk ve özelikle

cumhuriyetçi devlet adamları da Türkiye'nin dış politikasında barış ve huzuru temel almışlardır. Lozan görüşmelerinde T.B.M.M' yi temsil eden, cumhuriyetin ilanından sonra Başbakanlık mevkisine getirilen İsmet Paşa Türkiye'nin dış politikasında izleyeceği yolu cumhuriyetin ilan edildiği gün yapmış olduğu bir konuşmada belirtmiştir.

“....Cumhuriyet Hükümetinin münasebatı hariciyede üssülesası Türkiye Cumhuriyetinin mevcudiyetini ve tamamıyetini sağlam tutarak menafi hayatiyesini göz önünden ayırmamak esası dahilinde müsalemata, huzuru, hüsnü münasebatı mümkün olduğu kadar tevsi ve teyit etmekten ibarettir. Hem hudutlarımızla ve kendileriyle muahedatı imza edip salahatını tatbik etmekte olduğumuz ve diğer taraftan henüz münasebata girmediğimiz Devletlerle samimi bir dostluk tesisi için bütün kuvvetimizi sarf edeceğiz” (Gönlübol ve Sar,1996:60).

Yüce Önder Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet Paşa'nın yaptıkları konuşmalardan anlayacağımız gibi Türkiye gerçek ve kalıcı bir barış istemektedir. Bu amaç uğruna da gereken çabayı sarf etmeğe hazırdır. Atatürk “Yurtta barış cihanda barış” ilkesi çerçevesinde 1 Mart 1924 günü yapmış olduğu bir konuşmada da, “...Efendiler, Cumhuriyetin siyaset-i hariciyede veçhesi, müstakimane ve halisane olarak sulhun ve muahedatın muhafazasına müteveccihdir...” demiştir (Gönlübol ve Sar,1996:60).

Profesör Doktor Afet İnan'ın, Balkan Antantı 1934, başlığında1968 yılında Belleten Dergisi'nde yayınlanan makalesinde, Mustafa Kemal Atatürk'ün izlemiş ve benimsemiş olduğu dış politikayı açıkça ifaden eden cümlelerine bolca yer verilmiştir. Bu makalede yer alan Atatürk'ün bazı konuşmaları şu şekildedir:

“Dış siyasetimizde sulh ve iyi münasebetler gayesi, samimiyetle takip olunmaktadır. Ümid ederim ki, beynelminel münasebetlerde dostluklara vefakâr olan ve hiçbir milletin aleyhinde bulunmayan açık ve salim meslek ve zihniyetimiz gittikçe daha iyi anlaşılacaktır” (Afetinan,1968:286).

Bu konuşmadan Atatürk'ün gerçekten barış istediğini görmekteyiz. Zira Atatürk Türkiye'nin milletler arası ilişkilerde dostane olduğunu ve hiçbir milletin aleyhinde bulunmadığını ifade etmekle birlikte, Türkiye'nin bu tutumunun zamanla daha iyi anlaşılacağını belirtmiştir.

Atatürk Kurtuluş Savaşı yıllarında ise;

“Biz millet olarak kuvvet ve kudretimizi göstermedikçe hakkımızı isteyemeyiz ve koruyamayız.” demiştir (Afetinan,1968:286).

Atatürk’ün 1920’deki ifadesi ise şöyle olmuştur.

“Biz milliyetçiyiz, fakat bizimle işbirliği eden bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz” (Afetinan,1968:286).

Bu iki cümleden anladığımız; Atatürk, Kurtuluş Savaşı’nın istenilen yönde gelişmesi millet ve ordunun elinden gelen tüm kuvvet ve kudreti göstermesini sağlamıştır. İstenilen sonuç elde edildikten sonra ise, daha önce silahla çatıştığı düşmanlarına barış elini uzatmıştır. İşte Atatürk’ün ülkesi adına daha önce savaştığı Balkan Devletlerine Balkan Savaşlarına rağmen bir dost eli uzatması da bu anlamı taşımaktadır. Türkiye izlediği dış politika gereği daha önce kendi toprakları olan Balkan topraklarına artık hâkim olan ülkelere geçmişe sünger çekerek barışsever bir tavır ile yaklaşmıştır.

Lozan Zaferi’nin ardından Türkiye’nin izlediği dış politika ile ilgili olarak, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlarından biri olan Celal Bayar ise aşağıdaki yorumu yapmaktadır;

“Büyük Lozan Zaferi’nden sonra Atatürk Türkiye’sinin ‘Yurtta sulh, Cihanda Sulh’ prensibini kabul etmesi üzerine, dost bulmak mevcut dostlukları daha kuvvetlendirmek için, takip etmiş olduğu politika, Atatürk Devri Hükümet büyüklerimizi çok daha faal duruma sokmuştur” (Bayar,1999:13).

1930 yılından sonra dünyada görülen çıkar çatışmaları karşısında Türkiye’nin alacağı tavır çok önemliydi. Zira alınacak olan bu tavır Türkiye’yi ya İkinci Dünya Savaşına sürükleyecek ya da dünyada barışı korumaya çalışan ülkeler arasına katacaktı. Türkiye Birinci Dünya Savaşı’nın ardından yaşanan tüm olumsuz gelişmelere rağmen dış politikasının yolunu çizirken mantıklı bir şekilde davranmış, barışı esas almıştır. Artık kendi içerisinde ve komşuları ile barış içinde yaşamak isteyen Türkiye, bu yönde hareket etmiştir. Türkiye Bulgaristan gibi sınırlarının değişmesini isteyen bir devlet olsaydı belki de Balkanların kaderi daha farklı olacaktı. Bu açıdan Bulgaristan’ın yalnız kalması Balkanlarda bu nedenle çıkabilecek büyük bir savaş engellemiştir. Türkiye’nin dış politikasında bu şekilde hareket etmesini sağlayan en büyük etken tabî ki Atatürk’tür. Atatürk, “Yurtta barış, cihanda barış” politikası doğrultusunda hareket

ederek, Türkiye'nin sahip olduğu sınırlarla yetinmesi bunu kabul ederek artık savaştan uzak kalmasını sağlamıştır. Atatürk 1 Kasım 1931 yılında yapmış olduğu bir konuşmada bunu ispatlamıştır. Bu konuşmada Atatürk; “ Türkiye'nin emniyetini gaye tutan, hiçbir milletin aleyhinde olmayan bir sulh istikameti bizim daima düsturumuz olacaktır.” demiştir. Türkiye, Atatürk'ün yapmış olduğu bu konuşma doğrultusunda barışçı devletlerle daha sıkı ilişkiler kurarken, sınırların değişmesini isteyen devletlerle dostane ancak taviz vermeyecek şekilde ilişki içine girmiştir. Türkiye'nin revizyonist devletlere taviz vermemesi, barışçı devletlerle iyi geçinmesi güvenlik endişesi duymasının bir sonucudur. Bu nedenle kendi etrafında güven çemberi kurmaya çalışan Türkiye'nin politikası barıştan yana olmak zorundadır. Atatürk barışın korunması ile alakalı olarak da bir konuşmasında; “Türkiye Cumhuriyeti beynelmilel sulh ve emniyeti kuvvetlendirmek için, kendi tesiri ve iktidarı olan sahada ve aynı arzuda olanlarla beraber, hayırlı faaliyetlerde bulunmuştur....” demiştir. Atatürk'ün “aynı arzuda olanlar” diye nitelendirdiği hedefi barışı korumak olan, revizyonist olmayan devletlerdir (Gönlübol ve Sar,1990:94).

Lozan Zaferi'nin beraberinde getirdiği dostluk ve barış havası Atatürk'ün izlemiş olduğu politika ile de daha da kuvvetlenmiş güç bulmuştur. Atatürk, Türkiye'nin askeri, siyasi ve ekonomik anlamda imzalanan küçük misaklarla Türkiye'nin diğer devletlere yakın olmasını sağlamış, bunu büyük bir birliğe giden yol olarak görmüştür. Celal Bayar bu durumu bir söylevinde şu şekilde dile getirmiştir:

“1930- 1938 yılları arasında dünyanın buhranlı ve Türkiye'nin stratejik durumu ile komşularla işbirliği yapma ve dost geçinme arzusu, tarihin kaydetmiş olduğu acı hatıraları tarihe bırakmak suretiyle, dostluk ve küçük ticari anlaşmalar, büyük paktların imzalanmasına vesile teşkil etti” (Bayar,1999:13).

Atatürk'le birlikte tüm Türkiye'nin hedefi haline gelen barış politikası gereği özellikle komşu durumda olan Balkan Devletleri ile iyi geçinmeyi onlarla sıkı dostluk kurmayı gerektiriyordu. Bu amaçla Balkan Devletleri öncelikli olarak kendi aralarında ikili misaklar imzalamışlardır, daha sonra Balkan konferansları ile bu misakları desteklemişler, ilişkilerini geliştirmişlerdir. Bu İtilaflar, Türkiye için bir başarıdır. Bu iki taraflı anlaşmalar, anlaşmanın yapıldığı ülke ile Türkiye'nin arasını düzeltirken ayrıca; Balkan Savaşları'ndan arta kalan uyuşmazlıkları da halletmiştir. Bu gelişmelerde Yüce Önder Atatürk'ün etkisi büyüktür.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Balkan birliği ile ilgili düşünceleri hakkında Dördüncü Balkan Konferansında Türkiye temsilcisi olan Hasan Bey aşağıdaki cümleleri söylemiştir. Bu sözler Atatürk'ün Balkan Misakına ne kadar olumlu baktığının açık bir göstergesidir:

“Milletimizi aynı ecdada, birbirine yakın ve hasım ırklara sahip olduklarını, asırlarca müddet müşterek bir hayat sürdüğümüzü unutmayalım. Ben Balkanlılar birliğini Balkan memleketlerinin milli tarihlerinin inkişafından doğacak bir netice olarak tasavvur etmek lazım geldiği kanaatindeyim. Yunanistan'da birbirini takiben iktidar mevkiine gelen muhtelif fıkır ve temayüllere sahip hükümetlerin Balkanlık fikrinin inkişafını telakki ve teşvik hususun da daima gösterdikleri hüsnü niyet ve samimiyeti minnattarlıkla karşılamamıza imkan yoktur” (Milliyet, 7 Teşrinisani 1933).

Atatürk'ün izlemiş olduğu siyaset tüm ülkenin dış siyasi politikasına yansımıştır. Lozan'dan sonra Türkiye'nin dış politika ilkesi “Yurtta barış, cihanda barış” politikası oluşturmuştur. Bu cümleden öncelikli olarak ülke içerisinde oluşması gereken bir barış ortamından söz edildiği anlamaktayız. İşte bu nedenledir ki, kurtuluş savaşının ardından cumhuriyetin ilanı ile birlikte öncelikli olarak Türkiye Devleti içerisindeki barış ve huzur ortamı sağlanmış, daha sonra ise; Türkiye'nin sınır komşusu olan devletler ve diğer devletlerle dostane ilişkiler kurma çabasına girişilmiştir.

1.3.1. Türkiye'nin İmzaladığı İkili Misaklar Ve Balkan Konferansları

Türkiye Devleti Birinci Dünya Savaşının ardından izlediği barışçı politika gereği Balkan devletleri ile ikili itilaflar imzalamıştır. 15 Aralık 1923'te Arnavutluk'la, 18 Ekim 1925'te Bulgaristan'la ve 28 Ekim 1925'te Yugoslavya'yla dostluk andlaşmaları imzalamışlardır (Uçarol,1995:577).

Bu andlaşmalardan belki de en önemlisi 18 Ekim 1925'te Bulgaristan ile imzalanan andlaşmadır. Bu andlaşmanın önemi Bulgaristan'ın Türkiye Cumhuriyeti'nin sınır komşusu olmasından kaynaklanmıştır. İki ülke arasında bu nedenle sıkı bir dostluğun kurulması amacıyla iki ülke de temsilcilerini yönlendirmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Türkiye Devleti temsilcisi olarak; Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Tevfik Kamil Bey'i, Bulgar Kralı ise; Bulgaristan'ın Washington'daki olağanüstü temsilcisi ve Orta Elçisi Mösyö Simeon Radeff'i atamıştır.

İki ülke temsilcilerinin kararlaştırmış olduğu beş madde ve eklerden oluşan andlaşmanın maddeleri şöyledir;

“Madde 1. Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgar Krallığı arasında bozulmaz bir barış ve içten ve sonsuz bir dostluk olacaktır.

Madde 2. Bağlı Yüksek Taraflar, iki Devlet diplomasi ilişkilerini Devletler Hukuku kurallarına uygun biçimde kurmak konusunda anlaşmışlardır.

Taraflar, her birinin diplomatik Temsilcilerinin öteki taraf ülkesinde, karşılıklı olma koşulu ile, Devletler Genel Hukuku kurallarına dayanan bir işlem görmesini kararlaştırmışlardır.

Madde 3. Bağlı Yüksek Taraflar bir Ticaret Sözleşmesi, bir Oturma Sözleşmesi ve bir Hakem Andlaşması yapma konusunda anlaşmışlardır.

Madde 4. Bu andlaşma onaylanacak ve onay belgeleri Ankara’da en kısa bir süre içinde verilecektir. İşbu Andlaşma, onay belgelerinin verişiminden 15 gün sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 5. İşbu andlaşmaya bağlı Protokol, onun bir parçasını oluşturur” (Soysal,2000:263).

Bu andlaşmanın imzalanması ile aynı gün, Bulgaristan’daki Türkler ile Türkiye’deki Bulgarların oturma koşullarının belirlendiği bir sözleşme imzalanmıştır. Bu andlaşma ve sözleşmeyle Türkiye sınır komşusu olan Bulgaristan’la sıkı bir dostluk oluşturmuş gözükmektedir. Andlaşma iki devleti karşılıklı olarak sorumluluk ve güven içine sokmaktadır.

Türkiye, Yugoslavya ile 1925 yılında imzalan dostluk andlaşmasının ardından 1933 yılında da bir “Münakit Dostluk, Ademi Tecavüz, Adli Tesviye Hakem ve Uzlaşma Muahedesi” imzalamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekaleti Andlaşmaları arşivinde yer alan bu andlaşma belgesinde iki devlet için “Umumi sulhun bekasına aynı derecede bağlı olarak” ibaresi yer almaktadır. Bu belgeyi Türkiye adına Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey, Yugoslavya adına Hariciye Vekili M. Yevtiç imzalamışlardır. Genel bir barış ortamının oluşmasını hedefleyen ve bu yönde çalışmalar yapan iki devlet “Daimi Uzlaşma Komisyonu”nun da kurulmasını karar bağlayarak bu dostluk belgesini onaylamışlardır (Hariciye Vekâleti,1933:1).

1929 yılına doğru hemen hemen bütün Balkan Devletleri arasındaki ilişkiler düzelmiştir. Bu ortam da Balkan Devletleri arasında bir işbirliği yapılması için gerekli koşulları oluşturmuştur. Türkiye ile Yunanistan arasında daha Lausanne’dan kalan bir

mücadele sorunu söz konusuydu. Bu konunun hal edilmesi de aynı tarihlere rastlamaktadır. Bu dönemlerde Avrupa Devletlerinin sınırlarının değişmesini isteyen (revizyonist) ve var olan sınırların korunmasını isteyen (anti revizyonist) olmak üzere iki gruba ayrılması ve Locarno ile Küçük Antant örneklerinin ortaya çıkması, Balkan Devletlerini birbirlerine yaklaşmasına neden olmuştur. Balkan Birliğinin kurulması fikrinin ilk olarak, merkezi Cenevre’de bulunan Milletlerarası Barış Bürosu’nda atıldığı görülmektedir. Burada 6- 10 Ekim 1929 tarihleri arasında düzenlenen Evrensel Barış Kongresi’nde bu fikir Yunanistan temsilcisi M. Papanastasiu tarafından önerilmiştir. Bu kongrede daha sonra bu konu ile ilgili çalışmaların yapılması amacıyla bir konferansın toplanması kararlaştırılmıştır. İşte daha sonra dört defa toplanacak olan Balkan Konferansları fikrinin de Milletlerarası Barış Kongresi’nde atıldığı buradan anlaşılmaktadır. İlk Balkan Konferansı Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan temsilcilerinin katılımıyla 5 Ekim 1930’da Atina’da toplanmıştır. Bu toplantıda, Konferans şu kararları almıştır:

“1. Balkan devletleri arasında her yıl Dışişleri Bakanları seviyesinde bir toplantı yapmak; 2. Bir Balkan Paktı hazırlamak; bu Pakt içinde savaşın yasaklanması, uyuşmazlıkların barış yolu ile çözülmesi ve bir tecavüz halinde karşılıklı yardımlarda bulunulması hakkında hükümler bulunacaktır; 3. Daimi bir Teşkilat kurulacaktır; bu Teşkilatın amacı Balkan milletleri arasında ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi alanlarda yakınlaşmayı sağlayarak Balkan birliğinin kurulmasını kolaylaştırmaktır” (Gönlübol ve Sar,1990:99).

İkinci Balkan Konferansı Ekim 1931 de İstanbul’da toplanmıştır. Birinci konferansta daha çok Balkan Devletleri arasındaki işbirliğini sağlayacak teşkilatlanma meseleleri üzerinde durulduğu halde, İkinci Konferansta esas meseleler ele alınmıştır. Ancak revizyonist ve anti-revizyonist tutumların Balkan Devletleri arasında da görülmeye başlaması bu Konferansın bir Balkan Misakı hazırlamasına engel olmuştur. Bununla beraber, konferansta çatışmalara sebep olacak meseleler bir kenara bırakılarak ekonomik, teknik ve kültür konularında işbirliğini sağlayacak bazı kararlar alınabilmiştir. Konferansta azınlık meselelerine de temas edilmiş ve bir saldırmazlık paktı ve uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözülmesi için bir andlaşma tasarısı hazırlanması konusu tartışılmıştır.

İkinci Balkan Konferansı toplandığı sırada Türkiye ile Yunanistan arasındaki uyuşmazlıklar hemen hemen tamamen hal edilmiştir. Balkan bölgesinde sınırların

korunmasının devamını isteyen bu iki devlet Balkan birliğinin gerçekleşmesi için sıkı bir işbirliği yapmışlar ve bu hareketin öncüleri olmuşlardır. Öte yandan, Bulgaristan revizyonist bir politika izlemeye başlamış, Yugoslavya ile Romanya ise Küçük Antantın üyesi olduklarından Balkan birliği fikrini ikinci plana bırakmışlardır (Gönlübol ve Sar,1990:100)

Bükreş'te 23-26 Ekim 1932'de toplanan Üçüncü Balkan Konferansına da Türkiye katılmış ve konferansta olumlu bir tavır sergileyerek, Balkan Devletleri arasında arabuluculuk yapmaya çalışmıştır. (EK-1) Bu konferansta Bulgaristan azınlık meselesinin kendi istediği şekilde halledilmemesi üzerine terk etmiştir. Bu yüzden, Balkan Misakının imzalanması yeniden tehlikeye düşmüştür. Bulgaristan'ın bu revizyonist emellerine karşı Balkan birliği fikrini savunmaya devam eden Türkiye, Bulgaristan karşısında da iyi bir sınır güvenliğinin oluşmasını istemektedir. Bulgaristan'ın konferansı terk etmesinin ardından, konferansın diğer beş üyesi daha az çatışmaya sebep olan ekonomik ve sosyal meseleler üzerindeki çalışmalarına devam etmişler ve Balkan devletleri arasında bir gümrük birliği kurulması konusunu görüşmüşlerdir (Gönlübol ve Sar,1990:100).

1.3.2. Balkan Antantı Yolunda Son Adım Dördüncü Balkan Konferansı

Dördüncü Balkan Konferansı 5-11 Kasım 1933'de Selanik'te toplandığı zaman siyasi çevrelerde Balkan meselelerinin resmi olmayan konferanslar yoluyla hal edilemeyeceği kanısı kuvvetlenmiştir. Nitekim, 1933 yılında Balkan Misakını kuracak olan anlaşmanın hazırlanması için devlet adamları yoğun bir diplomatik faaliyete girişmişlerdir. Bulgaristan'ın revizyonist emellerden vazgeçmesini ve Misaka katılmasını sağlamak, bu siyasi faaliyetin başlıca hedefi haline gelmiştir. Zira biliniyordu ki Bulgaristan istediklerini elde edemezse Balkan Misakına yanaşmayacaktır. Bu nedenle Bulgaristan ile aradaki bağ koparılmadan ikna çalışmaları yapılmaya çalışılmıştır. Öte yandan, Bulgaristan'da amacına ulaşabilmek için bazı Balkan Devletlerini kendi tarafına çekme girişiminde bulunmuştur. Balkan Devletleri arasında Arnavutluk'tan başka, Bulgaristan tarafına kayabilecek tek devlet Yugoslavya'dır. Nitekim, Bulgaristan Yugoslavya'nın desteğini sağlamak için bu devletle temasa geçmiştir.

Balkan Misakını en fazla isteyen ve bu yönde en fazla çaba sarf eden iki devlet, Yunanistan ve Türkiye Bulgaristan'ın revizyonist politikasını önlemek amacıyla 14 Eylül 1933'te Samimi Andlaşma Misakını imzalamışlardır. Bu andlaşmaya göre, Türkiye ve Yunanistan sınır güvenliği konusunda birbirlerine garanti vermişlerdir. Ancak bu durum Bulgaristan'ın tepkisini çekmiştir. Çünkü Bulgaristan'ın Yunanistan üzerindeki emelleri aşikârdır. Ayrıca iki devlet, milletlerarası konularda birbirlerine fikir danışacakları ve gerektiğinde beraber hareket edecekleri yönünde karar almışlardır. Bu husus milletlerarası konferanslarda birbirlerinin çıkarlarını korumaya kadar gitmektedir. Hedefleri aynı olan iki devletin beraber hareket etme çabasında olması doğaldır. Bulgaristan'ın Yunanistan ve Türkiye arasında yapılan bu andlaşmayı üstüne alınması nedeniyle, bu devletin misaka katılmaması endişeleri daha da artmıştır. Bulgaristan'ı ikna etme çabaları bu dönemde artmıştır. Türkiye bu amaçla Başvekil İsmet Paşa ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ı Sofya'ya ziyarete göndermiştir. Bu ziyarette devlet adamları Bulgaristan'ı endişelerinin gereksiz olduğu konusunda ikna etmeye çalışmışlardır. Hatta Bulgaristan'ı Türk- Yunan Misakına katılmaya davet etmelerine rağmen Bulgaristan bu teklifi kabul etmemiştir. Bu ziyaret esnasında 1929 yılında yapılan Türkiye-Bulgaristan arasında imzalanan Tarafsızlık ve Hakem Misakı'nın süresi beş yıllığına uzatılmıştır (Gönlübol ve Sar,1996:98-99).

Türkiye ile Yunanistan'ın bu şekilde bir andlaşma ile birbirlerine daha fazla yakınlaşması ve Bulgaristan'ın misaka girmemesi konusunda ortak endişe yaşamaları hedeflerinin aynı olduğunun açık göstergesidir.

Balkan Konferansları esnasında Balkan Misakı fikri hususunda ilerleme kaydedilmiştir. Konferansa katılan devletlerarasında bu fikri en fazla destekleyen Türkiye ve Yunanistan olmuştur. Yapılan konferans Balkan Misakı öncesinde atılan en büyük ve en önemli olan Dördüncü Balkan Konferansı konferansa katılan bütün ülkelerde büyük yankılara sebep olmuştur. Konferanstan çoğu ülke olumlu bir ifade ile ayrılırken Bulgaristan konferans ortamının gerilmesine neden olmuştur. Ama Konferansa katılan tüm devletler Bulgaristan olmadan gerçek bir Balkan Misakının imzalanamayacağını, imzalanırsa bile amacına ulaşamayacağını biliyordu.

1.3.2.1. Dördüncü Balkan Konferansına Katılacak Türk Heyeti

Dördüncü Balkan Konferansı ile ilgili açıklamalar Türkiye gazetelerinde daha Türk heyetinin yola çıkmasıyla birlikte yer almaya başlamıştır. Gazetelerde Selanik'e gidecek olan Türk Milli Heyeti ile ilgili de bilgi verilmiştir. Habere göre, Türk Milli Grubu şu kişilerden oluşmaktadır: Türk Milli Reisi Hasan Bey, Balkan Birliği İstanbul Şube Müdürü Tahir Bey, Üniversite Profesörlerinden İbrahim Fazıl Bey, Türk Heyeti Umumi Katibi Ruşen Eşref Bey, Milletvekillerinden Nazım İzzet, Fazıl Ahmet, Reşit Saffet, Cevat Abbas, Zeki Mesut, Vasfi Raşit, Akil Muhtar, Ahmet Mithat, Ali Muzaffer, Abdülhak Şinasi, Belediye Reis Muavini Hamit Bey, İş Bankası Umumi Katibi Baki Bey ve Efzayış Suat Hanım, Meclis Umumi Katibi Veysel Bey. Türkiye Heyeti Stella d' İtallia vapuruyla Pire'ye konferansa katılmak amacıyla hareket etmişlerdir (EK-2) (Cumhuriyet, 3 Teşrinisani).

1.3.2.2. Dördüncü Balkan Konferansına Katılacak Ülke Temsilcileri

Cumhuriyet Gazetesi'nde ayrıca Dördüncü Balkan Konferansı'na Balkan Devletleri'ni temsilen kimlerin katılacağı da belirtilmiştir. Bu habere göre Dördüncü Balkan Konferansı'na Türk Heyetini temsilen Hasan Bey, Yugoslavya Heyeti'nden nazır M. Yavanoviç, Bulgar Heyeti'nden Sosyalist partisi reisi M. Sakızof katılacaktır. Romanya ve Arnavutluk heyetlerini ise eski reisleri temsil edecektir (Cumhuriyet, 3 Teşrinisani 1933).

1.3.2.3. Dördüncü Balkan Konferansının Amacı

Dördüncü Balkan Konferansının açılışında ev sahibi ülke olan Yunanistan adına M. Papanastasiu bir açılış konuşması yapmıştır. M. Papanastasiu, konuşmasında konferansta hangi konularla ilgili çalışılacağı ve genel olarak konferansın amacı üzerinde durmuştur.

Konferans reisi Papanastasiu konuşmasında öncelikle, Dördüncü Balkan Konferansında daha çok ekonomik konularla ilgili hususlarda görüşüleceği ve diğer Balkan Devletleri ile ekonomik bir anlaşma imzalanması için çalışmalar yapılacağı üzerinde durmuştur. Papanastasiu ekonomik anlamdaki hedeflere ulaşmak için, Balkan Devletleri arasında "Gümrük Birliği" oluşturma projesinin hazırlandığı konusunda da bilgi vermiştir.

Ayrıca konferansın, daha önceki konferanslarda kararlaştırılmış ancak hala uygulamaya koyulmamış olan konularla bundan sonra ilgileneceğini de belirtmiştir (Cumhuriyet, 3 Teşrinisani 1933).

Dördüncü Balkan Konferansının diğerlerinden farklı olarak amacı, Balkan Devletleri ile ilgili ekonomik hususları görüşmektedir. Bu hususlardan en önemlisi de Balkan Devletleri arasında oluşturulması düşünülen Balkan Gümrük Birliğidir. Gümrük Birliği konusu daha önce ön hazırlık olarak İstanbul’da yapılan Üçüncü Balkan Konferansında konuşulmuştu. Günümüzde Avrupa Birliği’ne üye olan ülkelerin oluşturduğu gümrük birliğinin benzeri olan bir birliğin bundan yıllar önce Balkan Devletleri tarafından düşünülmesi ilginçtir. Eğer bu birliği gerçekleştirme fikri uygulamaya tam anlamı ile konulabilseydi günümüzde Balkan Devletleri belki de Avrupa Devletleri’nden daha güçlü olabilirdi.

1.3.2.4. Dördüncü Balkan Konferansının Başlama Süreci Ve Diğer Balkan Devletleri

Cumhuriyet gazetesi ile aynı gün Milliyet gazetesinde de Balkan birliği ile ilgili haberler çıkmıştır. Yalnız bu haber daha çok Bulgaristan’ın Balkan Misakına girip girmeyeceği ile alakalıdır. Zira tüm Balkan Devletleri Bulgaristan’ın kararsız tutumundan rahatsız olmaktadır (Milliyet,3 Teşrinisani 1933).

Dördüncü Balkan Konferansı, konferansa katılan bütün ülkelerin basını tarafından takip edilmiştir. Türk basınında konferansın devam ettiği süreç içerisinde neredeyse her gün bu konferans ile ilgili haberleri görmek mümkündür. (EK-3) 5 Teşrinisani 1933 günü Cumhuriyet gazetesinde çıkan yazıda, konferansın ilk toplantısının 4 Teşrinisani günü Üniversite salonunda yapıldığı belirtilerek, bu ilk toplantıda Balkan Devletlerinin temsilcilerinin devletleri adına Balkanlarda terk ettikleri bölgelerde birer abide yapmak istediklerini dile getirdikleri, ancak bu durumun Balkan Devletlerinde eski kinlerin yeniden doğabileceği düşüncesiyle reddedildiği söylenmiştir. Ayrıca, Bulgarların daha öncede olduğu gibi ekalliyetler (azınlıklar) konusunu yine ortaya attığı fakat, Türkiye heyeti reisi Hasan Bey tarafından bu konunun şimdilik askıya alındığı belirtilmiştir. Aynı gazetede 6 Teşrinisani 1933 günü çıkan yazıda da Dördüncü Balkan Konferansı’nın açılış konuşmasının ev sahibi ülkenin temsilcisi tarafından yapıldığı

üzerinde durulmuştur. M. Papanastasiu'nun konuşmasında daha önceki konferanslarda alınan kararlar ve yapılan çalışmalar ile ilgili açıklamalarda da bulunduğu ayrıca belirtilmiştir. Habere göre, M. Papanastasiu yapılan Türk-Yunan Misakından bahsederek bunun iki ülke adına atılan önemli bir adım olduğunu belirtmiştir. Selanik kentinin de bulunduğu konum itibariyle bu konferansa başkentlik yapma şerefine layık olduğu üzerinde de duran M. Papanastasiu, aslında Yunanistan'ı tam bir Balkan Devleti olarak gördüğünü belirtmek istemiştir.

Cumhuriyet gazetesinin haberine göre M. Papanastasiu'nun ardından yine ev sahibi ülkeden Hariciye Nazırı M. Maksimos söz almış ve Yunan hükümetinin Balkan birliği fikrine tamamiyle sadık olduğunu açıklayarak, bu konunun gerçekleşmesi için Yunan hükümeti olarak her türlü hizmete hazır olduklarını belirtmiştir. Konferansta diğer Balkan Devletleri'nin temsilcileri de sıra ile söz alarak Balkan birliği ile ilgili iyi dileklerini dile getirmişlerdir (Cumhuriyet,6 Teşrinisani 1933).

1.3.2.5. Dördüncü Balkan Konferansında Yapılan Çalışmalar Ve Balkan Devletleri Temsilcilerinin Önerileri

Dördüncü Balkan Konferansı'nda Balkan Devletleri diğer konferanslardan almış oldukları dersle hareket etmişlerdir. Bunu şuradan anlamaktayız. Dördüncü Balkan Konferansında daha önce yapılmış olan üç Balkan Konferansında karara alındığı halde uygulanmayan durumlar yerine uygulanabilecek nitelikte konularla ilgilenme hususunda anlaşma sağlanmıştır. Yunanistan'da yapılan Dördüncü Balkan Konferansında Balkan Devletleri temsilcileri birer konuşma yapmışlardır. Bu konuşmalardan Balkan Devletlerinin Balkan Birliği ile ilgili tavırlarını rahatlıkla anlamaktayız.

Türkiye'yi temsil eden Hasan Bey de konferansta yapmış olduğu konuşmasında, Türkiye'nin Balkan Birliğine bakış açısını dile getirmiştir. Cumhuriyet gazetesinde "Heyeti murahhasamız reisi Hasan Beyin söylediği nutuk şiddetli alkışlarla karşılanmıştır." başlığında yayınlanan Hasan Bey'in konuşmasının özü aşağıdaki şekildedir;

"Hepimizin umumi buhran ismini vermekte ittifak ettiğimiz buhran, hüsnü niyet sahibi ve kuvvetli iradeli kimselerin bu afete karşı birleşmelerini icap ettirir. Balkan konferansının amilleri olan bizler efkârı umumiyenin münebbihiyiz,

halkımızın nezdinde Balkanlı zihniyetinin muhafızıyız. Bizler fikre ve kalbe hitap ediyoruz. Belki bazı memleketlerde henüz daha iyi tenevvür etmemiş olan efkârı tenvir etmek bize aittir ve ümit edelim ki yakında birleşmiş Balkanların dünyada maddi ve manevi ehemmiyeti artmış olduğunu göreceğiz. Takip ettiğimiz siyasetin bir sulh siyaseti olduğunu takdir edecek derecede efkârı umumiye uyanıktır.

Biz, sulhu, muslihane vasıtlarla temin etmek istiyoruz. Mefkûremiz, bir cidal bloku tesisini ve hükümetler arasında sun'î ve çürük bir ittifak vücude getirmeği istihdaf eylemiyor, biz kurtuluşlarını ve refahlarını mütekabil anlaşmalarda bulan, menfaatlerini birbirine lehimliyen milletlerin samimi anlaşmalarını temin eylemek istiyoruz.

Balkan milletlerinin düşünceleri ikiye ayrılan bir yolun önüne gelmiştir. Hariciye Vekâletlerinin bu sene zarfında şahidi olduğumuz faaliyetleri kardeş milletlerimizin uyuşmaları fikrinin ne derece hakikate münkalip olduğunu bize ispat eyler" (Cumhuriyet, 6 Teşrinisani 1933).

Türkiye heyetini temsil eden Hasan Bey'in Dördüncü Balkan Konferansında yapmış olduğu konuşma konferansa katılan tüm ülke temsilcileri tarafından çok beğenilmiş ve takdir edilmiştir. Hasan Bey tüm dünyada görülen buhran halinin Balkanlarda birleşmeyi gerektirdiği üzerinde durarak, birleşmiş Balkanların tüm dünyada maddi ve manevi açıdan güç kazanacağını belirtmiştir. Hasan Bey nutkunda ayrıca, Balkan Konferanslarında Balkan Devletlerinin izlemiş olduğu siyasetin barış siyaseti olduğunu özellikle vurgulamıştır.

Ülkemizin temsilcisi olarak Yunanistan'da bulunan Hasan Bey düşüncelerini dile getirdikten sonra konferansa gözlemci olarak katılan Cemiyeti Akvam temsilcisi söz almış ve nutkunda dünyanın içinde bulunduğu ortamı açıklamıştır. Cemiyeti Akvam temsilcisinin üzerinde durduğu konulardan bazıları şöyledir; Japonya'nın taarruzunda Cemiyeti Akvam iflas etmiştir. Japonya ve Almanya Cemiyeti Akvam'dan ayrılmış, Almanya silahsızlanma konferansına katılmamıştır ve silahlanmaya devam etmektedir. Londra'da yapılan ekonomi toplantısından çıkan sonuç içler acısıdır. Tehlikenin ayak sesleri hızla duyulmaktadır. Cemiyeti Akvam temsilcisinin belirttiği beklide en önemli nokta, bu cehennemın ortasında Balkan Devletleri olarak barışı koruma çabalarının çok güzel olduğu ve Avrupa Devletlerine bu açıdan Balkan Devletleri'nin örnek olacağıdır (Cumhuriyet, 6 Teşrinisani 1933).

Dördüncü Balkan Konferansının daha çok iktisadi durumlar üzerinde yoğunlaştığını belirtmiştik. Yapılan müzakerelerde gündem oldukça yoğun olmuştur. Alınan kararlar tüm Balkan Devletlerinin onayı ve isteği doğrultusunda olmuştur.

Dördüncü Balkan Konferansında neler görüldüğü, hangi önerilerin sunulduğu ile ilgili haberlerin en genişlerinden bir tanesi Milliyet gazetesinde 7 Teşrinisani günü çıkmıştır. Milliyet gazetesinde çıkan haber “Balkan Konferansında Müzakereler Çok Hararetli Oldu” başlığını taşımaktadır. Bu habere göre; Balkan Konferansında komisyonlar çalışma yapmaya başlamışlardır. Özellikle siyasi komisyon reisi Balkanların içinde bulunduğu genel durumu özetleyerek, Balkanları ilgilendiren konularda devletlerinin fikir alışverişi yapabilmeleri için her sene Balkan Devletleri Hariciye Nazırlarının toplanmaları konusunu gündeme getirmiştir. Bu konu daha önceki Balkan Konferanslarında da gündeme getirilmiş, ancak uygulamaya konulamamıştır. Yunanistan temsilcisi Arkiropulos da bu konunun önemine dikkati çekmiştir. Ancak gün içerisinde Arkiropulos ve M. Sakozof arasında bu konu ile alakalı olarak tartışma çıkmıştır. M. Sakızof her sene toplanacak olan Hariciye Nazırlarının üzerinde çalışacakları konuların önceden gündem halinde belirlenmesini istemiştir. Arkiropulos ise buna gerek olmadığını savunmuştur. En sonunda bu konuda kesin çözümün sağlanması amacıyla bir komisyonun oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu komisyonda Türk heyetinden Profesör Tahir Bey yer alacaktır.

Turizm komisyonu çalışmalarında Balkan Devletleri arasında iki taraflı misaklar imzalanması önerisini gündeme getirmiştir. Buna örnek olarak ise; Macaristan ile Almanya'nın ve Fransa, Hollanda, İtalya'nın aralarında yapmış oldukları ikili misakları göstermişlerdir. Aynı komisyon tarafından Balkan Turizm Federasyonu merkezinin İstanbul'dan Belgrat'a taşınmasını da önermiştir (Milliyet,7 Teşrinisani 1933).

Milliyet gazetesinin halkı bilgilendirmek adına Balkan Konferansında görüşülenleri ve önerileri bu kadar açık bir biçimde ele alması dönemin iletişim şartları düşünüldüğünde çok önemlidir. Milliyet gazetesinde çıkan haberi incelediğimizde Dördüncü Balkan Konferansında komisyonları çalışmalarına hızla başladıkları rahatlıkla algılayabiliriz. Hatta çalışmaların devamının sağlanması amacıyla her sene bir komisyonun toplanması önerisinin getirilmesi de Balkan Devletlerinin Balkan Birliği fikrine ne kadar sahip çıktığının açık bir göstergesidir. Balkan Birliği oluşturmaktaki amaç hem maddi hem manevi özellikler taşımaktadır. Maddi anlamda bu konferansta getirilen önerilerden biri, döviz alışını sağlamak amacıyla ikili turizm anlaşmalarının imzalanmasının önerilmesidir.

Dördüncü Balkan Konferansı devam ederken altı Balkan Devleti temsilciler sık sık konuşmalar yapmışlardır. Türk heyeti temsilcisi Hasan Bey sürekli takdir edilmesi gereken konuşmalar yapmıştır. Hasan Bey'in yapmış olduğu bir konuşmada özellikle, Balkan Konferansları sonucunda huzur ve refahı beraberinde getirecek olan samimi bir dostluğun oluşacağı üzerinde durmuştur. Dördüncü Balkan Konferansının biraz ekonomik boyutunun ağır basması sebebiyle, Balkan Devletleri kendi maddi güçlerine bu dostlukla manevi bir güç katacaklardır, demiştir. Ayrıca, oluşacak olan bu dostluk ve samimiyet ortamının sağladığı tek faydanın savaşız bir ortam olmadığını, siyasi, iktisadi anlaşmaları da beraberinde getirdiğini de belirtmiştir. Balkan konferansında Türk heyeti temsilcisi Hasan Bey her zaman çok takdir edilen konuşmalar yapmıştır. Hasan Bey'in bu konuşması da Milliyet gazetesinde ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Hasan Bey'in gazetede yayınlanan nutku şu şekildedir;

“Umumi buhran iyi niyetler sahibi bütün insanların hep birlikte çekilen sıkıntılara karşı gelmek için bir araya toplanarak Balkan konferansına vücut veren bizler, milletler arasında Balkanlık fikrini muhafaza etmek suretile efkarı umumiyei uyanık bir halde tutmaktayız. Her zaman zihinlere ve gönüllere hitap ediyoruz, ümitlerimizin sebep ve amillerini anlatıyoruz. Balkan efkarı umumiyesi takip ettiğimiz siyasetin bir sulh siyaseti olduğunu, sulha muslihane vasıtalarla erişmek istediğimizi anlayacak kadar uyanık bulunmaktadır. Bizim ülkemiz bir mücadele bloku yahut hükümetler arasında yapmacık bir ittifak vucude getirmek değildir. Biz refah ve terakkiyi karşılıklı anlaşmada arayarak milletler arasında sıkı ve samimi bir birlik yaratmak istiyoruz. Balkanlık fikri bir dönüm noktasına gelmiş bulunuyor. İki konferans arasında alınacak uzun yolu hiçbir vakit bugünkü kadar kuvvetle sezmiş ve tasavvur etmiş değiliz. Biz memleketlerimizin maddi kuvvetine Balkanlılar arasındaki dostluktan doğan manevi kuvveti katıyoruz. Biz bu manevi kuvvete bol verim temin edeceğiz. Manası iyice kavranan sulh, sadece harp yokluğu demek değil, fakat hiçbir gizli maksat gözetilmeksizin karşılıklı anlaşma ve siyasi, fikri, içtimai ve iktisadi sahalarda ahenkli bir mesai iştiraki demektir” (Milliyet, 7 Teşrinisani 1933).

Milliyet gazetesi ile aynı gün Cumhuriyet gazetesinde de konferans ile ilgili haberler yer almıştır. 7 Teşrinisani günü Cumhuriyet gazetesinde çıkan haberde yalnızca Türk Heyeti Temsilcisi Hasan Bey'in değil, Yunan Heyeti Temsilcisi M. Papanastasiu'nun da nutkuna yer verilmiştir. Türk Heyeti Temsilcisi Hasan Bey'in nutkunun ardından Yunan murahhası M. Papanastasiu söz almıştır. Papanastasiu öncelikli olarak Üçüncü Balkan Konferansından çekilen Bulgaristan'ın Dördüncü Balkan Konferansına katılmasından duymuş olduğu mutluluğu dile getirmiştir. Ayrıca, Küçük İtilafın yeni şekliyle Romanya ve Yugoslavya tarafından da kabul edilebileceğini ve buna bir engel kalmadığından bahsetmiştir. Bu iki devlet olmadan Balkan Birliğinin olamayacağı

üzerinde de durmuştur. Şu anda Balkan Devletlerinin yaptığıın, her türlü olumsuz duruma karşı insan iradesiyle savaşmak olduğunu söylemiştir. M. Papanastasiu, bu işi gerçekleştirmek için çok çaba sarf etmek ve zaman harcamak gerektiğini düşünmektedir. Özünü bu şekilde açıklayabileceğimiz, Yunan Heyeti Temsilcisi M. Papanastasiu'nun önemine binaen olduğu gibi verdiğimiz, Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan konuşması aşağıdaki şekildedir;

“Üçüncü konferansımızın mesaisinden bildiğiniz sebepten dolayı çekilen milli Bulgar grubunun da meclis müzakerelerine iştirak etmiş olduğunu bu münasebetle kaydetmekten büyük bir zevk duyuyorum.

Bükreşte toplanan meclisimizin dördüncü Balkan konferansının ve sene içinde yapılacak “Balkan Haftaları” toplantılarının ruzmanelerini kararlaştırmış, evvelce verilmiş kararların yerine getirilmesi işini tetkik etmiş, bütün Balkan Hükümetlerini bu kararları kabule davet eylemiştir.

Meclisin gene o içtimanda Yugoslavya ve Romanya murahhas heyetleri ve bilhassa Romanyanın harici siyasetini idare etmekte olan güzide diplomat M. Titulesco Küçük İtilafın teşkilat misakının geçen şubatta aldığı yeni şeklin Romanya ve Yugoslavyanın Balkan konferanslarına iştirakine ve bu konferanslarda alınan kararları kabul etmelerine mani olmadığını salahiyyetle temin etmişlerdi. Resmi surette yapılan bu beyanat diğer murahhas heyetler tarafından çok büyük bir memnuniyetle dinlenmiştir. Çünkü bu iki devlet Balkan Birliği hareketinden kazara uzaklaştırılacak olurlarsa Balkan Birliği düşüncesinin bile enikonu budanmış ve ehemmiyetini kaybetmiş bir hale geleceği, hepimizin ümit ve cesaretin kırılacağı şüphesizdir.

Geçen eylülün on dördünde Ankarada Türkiye ile Yunanistan arasında yeni bir samimi anlaşma ve elbirliği ile çalışma misakı imzalandı. Bu misak gene Ankarada 3 sene evvel imzalanan, iki millet arasında asırlarca süren zıddiyet ve münaferete kat'î bir nihayet veren, her iki millet için yeniden anlaşma devri açmış olan, umumi bir hayret ve hayranlık hissi uyandıran dostluk misakını tamamlamıştır.

Bu yeni misak yalnız iki devlet arasındaki rabitaları bir kat daha kuvvetlendirmesi ve harici siyasete ait işlerde iki devletin muntazam bir surette mesai iştirakinde bulunmalarını temin etmesi itibarile değil, fakat bilhassa –bütün Balkan Devletleri tarafından kabul edilecek olursa birçok taraflı misak aktine esas olabilecek- bazı prensiplere istinat ettiği içindir ki çok büyük bir ehemmiyeti haiz bulunmaktadır.

Hükümetlerimizin bize karşı gösterdikleri hayırhanlık ve teveccühten dolayı ne kadar büyük bir minnettarlık duyarsak duyalım kararlarımız ve dileklerimizden birçoğunun meriyet mevkiine konmasını- makul sebepler olmadığı ve bu kararların tatbikatı ciddi müşküllerle karşılaşmadığı halde- ihmal edilmiş olması yüzünden duyduğumuz üzüntü ve acıyı gizleyemeyiz. Bu cümleden olarak Balkan Hükümetleri Harbiye Nazırlarının sık sık buluşulup görüşmeleri lehinde ızhar edilen dileği, Balkan posta birliğine verilen sözlere rağmen, bütün Balkan Hükümetlerinin henüz iştirak etmediklerini, Balkan Ticaret ve Sanayi Odasının bütün Balkan Hükümetlerinin Odaya karşı taahhütlerini tamamile yerine getirmemeleri gibi bir hadise karşısında kalmış olmasını misal olarak anmakta iktifa edeceğim.

Giriştiğimiz işin ne kadar çetin olduğunda şüphe edilemez. Fakat nefsimize olan imanımız bütün engelleri yıkıp yok etmek hususunda bize yardım edecektir.

Sözün kısası, biz ele avuca sığmaz tabii kuvvetlere karşı değil, fakat her türlü fenalıkların ve her türlü iyi hareketlerin kaynağı olan insan iradesine karşı mücadele mecburiyetine karşılaşıyoruz. İnsan iradesi ise değişmez bir kuvvet değildir. Bereket ve din ki, ahlak prensiplerinin, insanlık duygularının ve hadiseleri idare eden mantığın tesirine tabi olabilir.

Bundan dolayı beşeri terakkileri husule getiren bu amillerin hepsi bizden yana ve bizimle beraber bulunuyor demektir. Bu amilleri kullanmak faal bir hale getirmek işi bize düşer” (Cumhuriyet, 7 Teşrinisani 1933).

Balkan Devletleri temsilcileri Dördüncü Balkan Konferansında yapmış oldukları konuşmalarda ve çalışmalarda barışın devamlılığı için çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Ancak bazı önerilerde Balkan konferansına katılan devletler tarafından bazen tepki ile karşılanmıştır. Yugoslavya Heyetinin sunmuş olduğu öneri de tepki ile karşılanmıştır. Konferans esnasında Yugoslavya Heyeti kendi hazırlamış oldukları bir öneriyi Teşkilat Komisyonuna sunmuşlardır. Ancak bu öneri diğer heyetler tarafından hayretle karşılanmış ve kabul edilmemiştir. Yugoslavya Heyetinin hazırladıkları ve önerdikleri projeye göre; bu tarz kapsamlı bir konferansın zaman zaman toplanması yerine, her ülkenin oluşturacağı birer komisyonun her yıl bir araya gelmesi ve konuşulması gereken konuların bu komisyonların toplantılarında görüşülmesi önerilmiştir. Ancak; Yugoslavya'nın bu önerisi Balkan konferansına katılan tüm Balkan Devletleri temsilcileri ve bu devletlerin basını tarafından tepkilere neden olmuştur. Türkiye’de de, 8 Teşrinisani 1933 günü Milliyet gazetesinde “Konferansı durdurmak mı istiyorlar?” başlığında yayınlanan haberde; Yugoslavya Heyetinin teklifinin hayret uyandırdığı, bugünkü gibi bir konferans yerine resmi olmayan bir niteliğe sahip olacak olan bir komisyonun oluşturularak, bu komisyonun her yıl toplanmasının Balkan birliği fikrinin oluşmasına aykırı düşeceği özellikle belirtilmiştir. Yugoslavya Devleti'nin bu projesine ev sahibi ülke Yunanistan'ın temsilcisi M. Papanastasiu bu tarz bir komisyonun resmi bir nitelik taşımayacak olmasından dolayı derhal itiraz etmiştir. Zira, dört tanesi düzenlenen Balkan Konferansları yarı resmi bir nitelik taşımaktadır. Resmi bir nitelik taşıyan konferanstan çıkan kararlar ülke meclislerinde daha rahat onaylanabilir. Ancak, resmi olmayan bir komisyonun aldığı kararlar ya da onayladığı misakların ülke meclislerinde onaylanması oldukça zordur, hatta imkânsızdır. Yugoslavların bu teklifi verme nedeninin ise, konferansta sık sık gerçekleşmesi imkânsız arzularını dile getiren

Bulgarlara karşı konferansı geçersiz hala getirme arzusu olduğu gazetede dile getirilmiştir (Milliyet,8 Teşrinisani 1933).

Yugoslavya'nın sunduğu bu önerinin diğer heyetlerin tepkilerine neden olduğunu belirtmiştik. Milliyet gazetesinin Türkiye heyeti ile Yunanistan'a giden muhabiri de konu ile ilgili yorumunu gazetesinde vermiştir. Gazetecinin vermiş olduğu bilgiye göre;

“Selanik 7- Yugoslavya heyetinin hususi Balkan birliği cemiyetleri teşkili hakkındaki teklifi müsait müzakere zemini bulmayacaktır. Konferans devlet meseleleri haricinde hususi mevzularla uğraşan bir müessese olmadığından teşekkülün tamamen hususi bir hale sokulmasına imkân görülmemektedir. Bilakis Yunanlılar konferansın bünyesinin daha da takviyesine taraftardır” (Milliyet, 8 Teşrinisani 1933).

Dördüncü Balkan Konferansının devam ettiği günlerde gazetelerde çıkan haberler genel itibariyle Bulgaristan ile alakalıdır. Çünkü, Dördüncü Balkan Konferansının Siyasi Komisyonu tarafından Bulgar Heyeti ile ilgili önemli bir karar alınmıştır. Siyasi Komisyonun almış olduğu karara göre; Bulgaristan daha önce Balkan Devletleri tarafından İstanbul Konferansında imzalanmış olan Misak Projesine katılabilecekti. Yalnız bu katılmanın şartı, İstanbul Konferansında Bulgaristan'ın öne sürmüş olduğu isteklerini kayıt dışı tutmaktır (Milliyet, 10 Teşrinisani 1933). Milliyet gazetesi siyasi komisyonun almış olduğu bu kararı Bulgaristan'ın nasıl karşılayacağını merakla beklediğini yazmışken, Cumhuriyet gazetesi aynı gün “Yumuşak bir hava var, ekalliyetler meselesi geçen boradan arta kalmış ölü bir dalga addediliyor.” alt başlığında Balkan Konferansındaki durumu özetlemiştir. Haberde daha önceki Balkan Konferansında azınlıklar konusunu dile getiren hatta bununla da yetinmeyerek bu arzusu uğruna konferansı terk eden Bulgaristan'ın yaratmış olduğu huzursuzlukları unutarak siyasi komisyonun Bulgaristan için önemli bir adım attığı belirtiliyor. Bir önceki sene yapılan Balkan Konferansında Bulgaristan'ın yaratmış olduğu huzursuzluk bir bora olarak nitelendirilirken, bu sene Bulgaristan'ın daha sakin olduğunu belirtmek için Bulgaristan'ın tavrına ölü dalga benzetmesi yapılmıştır. Ancak tüm bu durgun ortama rağmen eninde sonunda Bulgaristan'ın bu arzusunu tekrar dile getireceği de belirtilmiştir. Fakat bu mevzuu gündeme gelse dahi artık eskisi kadar hararetle bir şekilde ele alınacağı düşünülmemektedir (Milliyet, 10 Teşrinisani 1933).

1.3.2.6. Dördüncü Balkan Konferansında Alınan Kararlar

Balkan Konferansında 10 Teşrinisani, günü oldukça hararetli bir şekilde geçmiştir. Son birkaç günde yapılan çalışmalar bugün sonuca kavuşturulmuştur. Dördüncü Balkan Konferansında Balkan Devletleri iki maddeden oluşan kararlar almışlardır. Alınan bu kararlar ertesi gün Balkan Devletlerinin kendi gazetelerinde yayınlanmıştır. Türk basınında; yapılan bu genel toplantıda alınan kararları Atina Ajansından aktarmalı olarak 11 Teşrinisani 1933 günü Cumhuriyet gazetesi şöyle yayınlanmıştır.

“1. Bazı Balkan memleketlerini gerek devlet reisleri gerek hariciye nazırları arasında bu yakınlarda yapılan görüş ve düşünüş teatilerini büyük bir memnuniyetle müşahede eden, muallâk meselelerin halli hususunda ve Balkan devletleri arasında uzlaşma ve yakınlaşma eserinin tahakkukunda bu mülakatların büyük faydaları olduğunu takdir eyliyen, Balkan memleketlerinin umumiyetle uzlaşıp birbirlerine yaklaşmaları hususundaki mesainin altı Balkan devleti hariciye nazırlarının her sene birbirile buluşup konuşmaları suretile daha ziyade kuvvet bulacağını düşünen Dördüncü Balkan konferansı bu görüşüp konuşmaların her sene yapılması lehinde evvelki konferanslarda ileri sürülen dilekleri teyit ve tekrar eder.

2. Altı Balkan devleti arasında birçok taraflı bir misak yapılmasının temin edeceği büyük faydaları ve haiz olduğu ehemmiyeti takdir eden konferans, Balkan misakı hakkında üçüncü konferansta verilen kararı tazeler ve üçüncü Balkan konferansında kabul olunan layiha müsveddesindeki esaslar dairesinde birçok taraflı bir misak aktini murahhas heyetlerin mensup oldukları hükümetlerden rica eder.

Bundan başka konferans bu misak madde ve hükümlerinin muhtelif hal ve şartlara. Bu sahada tahakkuk etmesi muhtemel terakkilere göre hükümetlerce daha iyi ve kusursuz bir hale konmasını diler” (Cumhuriyet, 10 Teşrinisani 1933).

Balkan Konferansında alınan kararların ilki konferansa katılan altı Balkan Devletinin Hariciye Nazırlarının her sene bir araya gelerek Balkan Devletlerini ilgilendiren meseleler hakkında görüşmeler yapmalarındır. Konferansta verilen başka bir karar altı Balkan Devletinin hükümetlerinin düşünülen Balkan Misakı ile ilgili, daha önce kararlaştırılan hükümler çerçevesinde çalışmalar yapmasıdır. Hükümetler eğer konferansa giden temsilcilerinin aldıkları kararlara sahip çıkmazsa, barış yolunda atılan bu çok önemli adımların anlamı kalmayacaktır.

Dördüncü Balkan Konferansının çalışmalarının karara bağlanmasının ardından, altı Balkan Devletinin temsilcileri sıra ile söz alarak konuşmalar yapmışlardır. Türkiye temsilcisi Hasan Bey, Balkan Devletlerinin Hariciye Nazırlarının herhangi bir gerekçe ile konferans halinde toplanmaları konusunu da içine alan bir konuşma yapmıştır. Hasan

Bey'in bu konuşması alkışlarla desteklenmiştir. Hasan Bey, Balkan Devletleri Hariciye Nazırlarının bir konferans halinde toplanmaları için Yunan Hükümetinin teşebbüste bulunmasını da teklif etmiştir. Hasan Bey'in bu teklifi de alkışlarla kabul edilmiştir (Milliyet,11 Teşrinisani 1933).

Dördüncü Balkan Konferansından çıkan en önemli karar Balkan Devletleri arasında bir Gümrük Birliği oluşturma düşüncesidir. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalar Türk halkına geniş haberler halinde duyurulmuştur. Gümrük birliği konusuna ne kadar önem verildiği Cumhuriyet Gazetesinin 14 Teşrinisani 1933 tarihinde attığı başlıktan rahatlıkla anlaşılmaktadır. Cumhuriyet Gazetesi o gün "En mühim mesele Balkan gümrük ittihadıdır." başlığında çıkmıştır.

Haberde Türk heyeti tarafından öne sürülen Gümrük Birliği konusunda önemli kararlar alındığı belirtilmiş ve Gümrük Birliği düşüncesinin geçmişi hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre; ilk Balkan Konferansında alınan mali ve iktisadi kararlar arasında, Balkanların coğrafi olduğu kadar ticari açıdan da büyük bir birlik olması yolunda bir siyaset izlenmesi vardır.

İstanbul'da toplanan İkinci Balkan Konferansında ise Türkiye "Gümrük İttihadı" olması için bir rapor vermiştir. Aynı konferansta Yugoslavya heyeti tarafından da Balkanların tek bir iktisadi saha olması amacıyla bir rapor verilmiştir. Bu konferansta Türk, Yunan ve Romanya heyetleri tarafından Balkanlılar arasındaki ticari ilişkilerin artması için verilen belgeler bu yöndeki çalışmaları hızlandırmıştır. İkinci Balkan Konferansı Türk, Yugoslav, Rumen ve Bulgar heyetlerinin önerisi doğrultusunda Balkan Devletlerini;

"Balkan devletlerinin aralarındaki gerek zirai, gerekse ticari ithalat ve ihracatı tetkik eylemeğe, devlet Bakanları arasındaki mübadeleleri mümkün olduğu kadar kolaylaştıracak hususi kombinezonlar yapmağa, gümrük formüllerinin birleştirecek mukavele lahiyası hazırlamağa ve kısmi bir gümrük ittihadı vücade getirmeğe" davet etmiştir (Cumhuriyet,14 Teşrinisani 1933).

Üçüncüsü Bükreş'te gerçekleşen Balkan Konferansında ise daha önce İstanbul Konferansı esnasında gündeme gelen "kısmi gümrük birliği sözleşmesi" hususunda da görüşmeler olmuştur.

Bütün Balkan Konferanslarında tekrar tekrar görüülen bu konu, Yunan heyeti tarafından düzenlenen bir proje ile Selanik'te düzenlenen Dördüncü Balkan Konferansına da taşınmıştır. Dördüncü Balkan Konferansında iktisadi komisyon bu yönde çalışmalar yapmaktadır (Cumhuriyet,14 Teşrinisani 1933).

Dördüncü Balkan Konferansında Gümrük Birliği ile ilgili alınan kararlar genel olarak, Balkan milli pazarları arasındaki mahsulât değişiminin mümkün olduğu kadar kolaylaştırılması ve genişletilmesi yönündedir. Balkan Gümrük Birliği Balkan Devletlerinin ithalat ve ihracatını oldukça geliştirecek olan bir konudur. Bu Gümrük Birliği ile ilgili o günlerde atılan adımlar şu andaki Avrupa Birliği niteliklerini andırmaktadır. Yani daha Avrupa Birliği kurulmadan yıllar önce Balkan Devletleri arasında bu tarz bir birlik kurulmaya çalışılmıştır.

Dördüncü Balkan Konferansı çok verimli geçen toplantılarını sonlandırdıktan sonra kapanmıştır. Kapanışta tüm devletlerin temsilcilerinin konuşmalar yaptığını daha önce belirtmiştik. Bu konuşmaların daha sonraki bölümlerde de değinilecektir. Konferansın bitmesinin ardından ülkemize dönen heyet temsilcileri konferansta alınan kararlar ile ilgili açıklamalarda bulunmuşlardır.

Reşit Saffet Beyin yapmış olduğu konuşmaya göre,

“Balkan Turizm federasyonu, Selanikte dördüncü senelik heyeti umumiye toplantısını yapmıştır. Bu içtimada Yugoslavya murahhasları, Bulgar ve Romanya murahhaslarının iltihakile Reşit Saffet Bey reislikte kalmak ve federasyon masrafı Yugoslavya hükümeti tarafından deruhte edilmek şartile, federasyon merkezinin İstanbuldan Belgrada naklini teklif etmişlerdir. Reşit Saffet Bey buna karşı, kendisinin riyasetten çekilmek şartile, merkezin İstanbulda kalmasını istemiştir. Bu mesele tesavii ara hasıl olduğundan meselenin mayısta toplanacak olan Balkan haftasında tekrar müzakeresine ve naklin şimdilik tehirine karar vermiştir” (Milliyet, 19 Teşrinisani 1933).

Reşit Saffet Bey yukarıdaki bilgiye göre; Yugoslavya hükümetinin daha öncede teklif olarak sunmuş olduğu Balkan Turizm merkezinin İstanbul'dan Belgrat'a taşınması önerisini kabul etmemiş merkezin İstanbul'da kalmasını istemiştir. Neticede konu bir sonraki toplantıya görüşülmek üzere bırakılmıştır.

Konferans dağılmadan önce Balkan Devletleri Konferansının nizamnamesinde bazı değişiklikler yapma kararı almışlardır. Bu konu ile ilgili gazetelerde oldukça geniş bir haber yer almıştır.

Cumhuriyet Gazetesinin haberine göre; konferansın nizamnamesinde yapılması istenen teklif konferans parlamentosu üyelerinin fazlalaştırılması ile ilgidir. Konferansta yapılması gereken değişikliklerle ilgilenmesi için bir komisyon oluşturulacaktır. Yugoslavya murahhasları da konferansta gündeme getirdikleri önerileri bu komisyona bildireceklerdir.

Balkan konferansında ayrıca kadınların çalışması ile ilgili hususlar konuşulmuştur. Hangi meslekte olursa olsun kadınlara da ilerleme hakkı tanınması konusunda anlaşılmuştur. Kadın çalışanlarla çocuklarının da sigortadan faydalanması istenmiştir. Bunun haricinde Balkan Devletleri arasında bir “Balkan Çalışma Ofisi” kurulması projesi de kabul görmüştür.

Balkan konferansında “Balkan memleketleri arasında iktisat ve gümrük sahalarında anlaşma hakkındaki projeyi de tamamile tesvip eylemiştir.” Bundan kasıt Balkan Devletleri arasında, diğer yabancı devletlere karşı bir ticaret siyaseti izlemektir (Cumhuriyet,12 Teşrinisani 1933).

Konferansa katılan devlet heyetlerinin temsilcileri kapanış toplantısında yapmış oldukları konuşmalarda zaten sıkı olan dostluk bağlarının daha da kuvvetlendiğinden ve konferansların ne kadar verimli geçtiğinden bahsetmişlerdir.

Balkan konferansı 19 Teşrinisani günü çalışmalarını sonlandırmıştır. Konferans dağılmadan önce bir beyanname hazırlanarak, altı Balkan Devletinin bu beyannameleri ülkelerinde duyurmaları istenmiştir.

Dördüncü Balkan Konferansının dağılmasıyla heyetler ülkelerine geri dönmüştür. Türkiye heyetinin Yunanistan’da attıkları her adım gibi dönüşleri de haber olmuştur. Atina’dan saat 17.00’de Tevere vapuruna binen Türk heyetinde Trabzon Mebusu Hasan Bey, Riyaseticumhur Umumi Kâtibi Ruşen Eşref Bey, Ali Muzaffer Bey, Hamit Bey,

Baki Bey, Mecdi Sadrettin Bey ve Naşit Hakkı Bey bulunmaktadır. Türk heyeti rıhtımda büyük tezahüratla karşılanmışlardır (Milliyet, 20 Teşrinisani 1933).

1.3.2.7. Dördüncü Balkan Konferansının Ardından Yayınlanan Beyanname

Dördüncü Balkan Konferansında çalışmalar bittikten sonra bütün Balkan millet ve hükümetlerine hitaben bir beyanname yayınlamıştır. Bu beyannamede konferans esnasında yaşanan fikir ayrılıklarının daha önceki konferanslarda yaşanan münakaşalardan arta kalan küçük anlaşmazlıklar olduğu belirtilmiştir. Ancak, dünyayı tehdit eden durumlar bu kadar kendini gösterirken izlenmesi gereken en doğru yol barış ve beraberlik politikasıdır.

Beyannameye göre, altı Balkan Devletinin birlik ve beraberlik için yapması gereken; diğer Balkan Devletleri ile sürekli ilişkide bulunmaları, birbirleri ile birçok taraflı bir misak imzalanması için çalışmalar yapmalarındır. Bu beyannameyi önemine binaen yayımlandığı şekliyle vermekteyiz.

“Beyanname

...Dördüncü konferanstaki mesai iştirakımız milletlerimizin kurtuluşu, maddi ve manevi sahalarda kalkınması gayelerinin ancak birlik ve anlaşma yolunun sonunda olduğu hakkında zihnimizde yer bulan Atina ve Delf toplantılarına biraz daha teyyüt eden İstanbul, Ankara ve Bükreş müzakerelerinde çalışmamıza hakim olan kanaatimizi bir kat daha kuvvetlendirmiştir.

Sonuna yaklaşan bu sene içinde elde edilen ilerlemelere müstesna bir hususiyet veren cihet tesanüt, vifak ve sulh zihniyetinin geçmiş zamanlarda olduğundan daha fazla bir kuvvetle kendini göstermiş olmasıdır.

Görülen bazı fikir ayrılıklarının eski itiraz ve münakaşaların hafif birer aksinden başka bir şey olmadığı hakikatinin bu sefer de anlaşılmasına imkân bulunmuştur.

Bizi birbirimizden hala ayıran ihtilafları hafifletebilecek ve bizi en çok memnuniyeti mucip hal suretlerine götürecek yegâne amilin elbirliği ile çalışmamızdan başka bir şey olmadığına ve olamayacağına hepimiz inan getirmiş bulunuyoruz.

İşte bunun içindir ki altı Balkan memleketinin devlet adamlarına teveccüh ve hitap ediyoruz, onların Balkanlar hakkındaki iyi niyetlerinden yardım ve kuvvet alarak birbirleriyle temas etmelerini, bir çok taraflı mukaveleleri tatbik mevkiine koymalarını, Balkanlılar arasında müşterek müesseseler, teşekküller kurmalarını ve bunları kuvvetlendirmelerini kendilerinden istiyoruz. Biz bu müessese ve teşekküllerin hakikat halini alması için bir müzakereye esas olabilecek bir takım layihalar hazırladık. Bu projelerde, bu bir çok taraflı mukavelelerde, ve Balkanlılar arasında müşterek müesseselerde bir takım eksikler bulunacağı şüphesizdir.

Bunları doldurmak ve düzeltmek Balkan Hükümetlerine ait bir iştir. Bu işe girişildiğini görmek bizi pek çok sevindirecektir.

En ziyade ehemmiyeti olan cihet 6 Balkan milleti arasındaki teşkilat ve anlaşma işin birçok taraflı mukaveleler akti ve Balkanlılara ait müşterek müesseseler ve teşekküller vücuda getirmek suretile- devam etmektir.

Dünyanın başka yerlerinde sulh teşkilatının zafa uğradığını, tehditkâr bulutların toplanıp yığılmakta olduğu görülen şu zamanda bizim yaşadığımız yerlerde sulh ve mesai iştirakı istek ve azminin meydana çıktığını müşahede ile iftihar ediyoruz” (Cumhuriyet, 13 Teşrinisani 1933).

BÖLÜM 2: BALKAN MİSAKI VE MİSAK'A KARŞI BALKAN ÜLKELERİNİN GENEL TUTUMU

2.1. İkili Misaklar Ve Balkan Konferansları, Bu Süreçte Türkiye-Yunanistan Yakınlaşması İle İki Ülkenin Misakın İmzalanmasındaki Etkileri

Atatürk'ün dış politikasının temelini “Yurtta barış cihanda barış” ilkesi oluşturuyordu. Türkiye o dönemde kuzey, güney ve doğu komşularıyla iyi münasebetler kurduktan sonra sıra batıya gelmiştir. Batıda öncelikli olarak barış andlaşmalarının yapılması ve bunlara kesinlikle bağlı kalınması gerekiyordu. Balkanlardaki sınırlar 27 Kasım 1919 tarihli Neuilly Antlaşmasıyla bir yandan Bulgaristan, öte yandan da Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya arasında tespit edilmiştir. 1923 tarihli Lozan Antlaşmasıyla da Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınırlar çizilmiştir (Akşin,1991:249). Bu dönemde Türkiye ve Yunanistan arasındaki en önemli sorun, 30 Ocak 1923'te imzalanan “Mübadele Sözleşmesi”nin uygulanmasında çıkmıştır. Lozan'da imzalanan bu sözleşmeye göre; “Türk topraklarına yerleşmiş Rum Ortodoks olan Türk uyruklular ile Yunan topraklarında yerleşmiş Türk-Müslüman olan Yunan uyrukluların 1 Mayıs 1923'te başlamak üzere ‘zorunlu mübadelesi’ kararlaştırılmıştır.” Yunanistan da bu dönemde göçler sonucunda nüfusunun çok fazla artacağını ve Yunanistan'ın bunu karşılayıp karşılayamayacağı konusunda tartışmalar çıkmıştır. Ayrıca kimlerin göç edeceği ve Fener Ortodoks Kilisesi ile ilgilide sorun yaratan Yunanistan'la ilişkiler 1925'ten sonra yumuşamaya başlamıştır. Bu yıl içinde Atina'ya bir Büyükelçi atanmıştır. 1926 yılında da nüfus mübadelesindeki problemleri çözmek amacıyla “Ahali Mübadelesi” andlaşması iki devlet arasında imzalanmıştır. 1928 yılında Yunanistan'da M. Venizelos'un Başvekil olması ile Türkiye ile karşılıklı ilişkiler daha güzel bir noktaya ulaşmıştır (Dilan,1998:20-21-22-23). Bunlardan sonra yapılan Balkan konferansları Balkan Devletlerini birbirlerine oldukça yaklaştırmıştır. 1930 yılında Türk-Yunan ilişkilerinde yakınlaşma döneminin başlamasında Bulgaristan'ın Balkanlardaki tutumu etkili olmuştur. Bu ülke Balkanlarda revizyonist tutum içine girmiş, Yunanistan ile Makedonya ve Batı Trakya sorununu gündeme getirmiştir. Bulgaristan'ın bu yıllarda değişimci davranış içine girmesi özellikle Yunanistan'ın Türkiye'ye yaklaşmasına neden olmuştur. Yunanistan ile Türkiye Balkan Misakının imzalanmasını en fazla isteyen iki devlet olarak birbirleriyle çok fazla yakınlaşmışlardır.

Yunanistan Bulgaristan'ın tavrı karşısında ister istemez megola idea hayalinden ve İstanbul üzerindeki isteklerinden vazgeçerek Türkiye ile dost olmaya yanaşmıştır (Dilan,1998:23).

Türkiye ile Yunanistan arasındaki yakın temasın Lozan'da başladığını daha önce belirtmiştik.1923 yılında Lozan'da yapılan konferansta Türk heyeti ile Yunan heyeti birbirleri ile sıkça temas kurmuşlardır. Burada İsmet Paşa ile M. Venizelos'un yakınlaşması daha sonraları iki ülke arasındaki yakınlaşmaya oldukça büyük katkıda bulunmuştur. M. Venizelos, 1928 yılında İtalya ile Yunanistan arasında imzalanacak olan Dostluk, Uzlaşma, Adli Tesviye antlaşması için yapmış olduğu konuşmada Türkiye'den de bahsederek Türk-Yunan dostluğunda İtalya'nın yerini belirlemiştir. M. Venizelos burada ki konuşmasında şunları ifade etmiştir;

“İtalya ile imzalamak üzere olduğu antlaşmanın Türkiye ile Yunanistan arasındaki münasebetlerin düzelmesinde ilk merhale olduğunu” söylemiştir. Buradan İtalya'nın Türkiye ile Yunanistan arasında çözüme kavuşturulamayan konularda arabulucuk yaptığı gibi bir sonuç çıksa da İtalya'nın bu konudaki amacı farklıdır. “Bir Türk-Yunan anlaşmasının, o tarihlerdeki Balkanların durumuna göre, İtalya'nın menfaatine uygun olacağı kanaatine varan İtalya böyle bir anlaşmayı kolaylaştırmış olabilirdi.”

O dönemki Hariciye Nazırı Tevfik Rüştü Aras'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmasından da bu sonuç çıkmaktadır. Aras konuşmasında;

“Birkaç yıldan beri vakit vakit Yakındoğu basınının ve az çok herkesin dikkatini çeken bu anlaşmanın ilk müzakereleri Lozan'ın ferdasında her iki tarafça belli olmaya başlayan birbirlerine uygun ve eşit bir anlayışla başlamıştır. Ancak bu konunun arz ettiği çetinlikler sebebiyle bu çalışmalar, yapılan çabalar ve gösterilen iyi niyet sayesinde şimdi meyvelerini verebilmişti.” demiştir (Akşin,1991:251).

Türk- Yunan yakınlaşmasında İtalya'nın da etkisinin olduğu o dönemde her üç devlet tarafından biliniyordu. İtalyan gazeteleri de Türk-Yunan dostluğun ile ilgili haberlere oldukça önem veriyordu. Çünkü bu dostluk ortamının oluşması İtalya'nın menfaati gereği idi.

Türkiye ve Yunanistan Hariciye Nazırları Türk- Yunan dostluğu hakkında her iki ülke halkına sıkça açıklamada bulunuyorlardı. Türkiye Hariciye Nazırı, Yunanistan ile 1930 yılının Haziranında imzalanan ahali mübadelesi anlaşmasının ardından bir demeç vererek bu anlaşmanın aslında hangi anlama geldiği açıklamıştır. Bu açıklama aynı

zamanda Türkiye'nin dış politikasındaki ilkelerini de göstermektedir. Tevfik Rüştü Bey tabî ki dış politika ilkelerinden bahsederken ilk olarak "Barış" ilkesinden söz etmiştir. Bu ilke uğruna yapılan çalışmalara da örnek olarak diğer devletlerle yapılan dostluk anlaşmalarını göstermiştir. Türkiye'nin bulunduğu coğrafi konum icabı ister istemez dünya barışı ile ilgilenmek ve onun içinde çaba harcamak zorunda olduğunu belirten Aras, bu nedenle Türkiye'nin eşit şartlar içinde yapılan ve hiçbir devlet aleyhine olmayan her ittifaka katıldığını söylemiştir. Tevfik Rüştü Aras'ın demeci aynen şu şekildedir:

"Arkadaşlarım. Biliyorsunuz ki mensup olduğu devletin ve hükümetin şekil ve rejimi ne olursa olsun her ülkenin hariciyesinde bir ahenkte çıkan bir ses var: Barış. Anlaşmazlıklar, bunu anlayıştaki ayrılıklardan ileri geliyor. Onun vasıtalarında ve tedbirlerinde birleşmemekten güçlük çıkıyor. Yine biliyorsunuz ki Büyük Meclis'in onayladığı yolda yürüyerek barış için büyük bir hevesle ve faaliyetle çalışmaktan bir an geri kalmadık. Komşularımızla ve başka devletlerle bağtladığımız ve bağtılamakta olduğumuz dostluk ve hakem antlaşmalarının çoğu bu vadideki çalışmalarımızla olmuştur. Büyük inkılâbımızın ve coğrafya durumumuzun icabı olarak kendimiz için olduğu kadar dünya barışı ile daima alakadar olduk. Her nerede barış adına bir toplantı olsa, çağrıldıksa derhal oraya koşmak ve her ne vakit barış adına bir tertip düşünülüp de bize bildirildiyse hemen ona katılmak için yalnız iki esaslı şarta dikkat ettik: 1. Eşit muamele 2. Hiçbir devlet aleyhine yöneltilmemiş olmamak şartları. Zira biz biliyoruz ki devletlerin aralarında ayrı ayrı ittifaklar yaparak muhtelif zümrelere ayrılmalarıyla elde edilen dengeli barış, kararlı bir barış olmamıştır. Tarihten ve en son, genel savaştan alınan dersler bunu gösteriyordu yine biz biliyoruz ki cebir ve tahakküm barışın değil, harbin vasıtası ve yoludur. Türkiye şimdilik müracaatı en kolay ve meyva verici olarak güvenlik için, saldırmazlık, tarafsızlık ve hakem antlaşmalarını, silahsızlanma için de (eşitliğe doğru) sistemini savundu. Bir takım kapalı kombinezonlar ve ittifaklar yerine karşılıklı ve bölgesel açık anlaşmalara müsait görüldü. Fakat her ittifakın karşısında başka bir ittifak doğduğunu düşünerek böyle teşebbüslerden çekindi. Oysa Kellog Paktı gibi genel anlaşmalara katılmak için tezcanlılık gösterdi" (Akşin,1991:254).

Tevfik Rüştü Bey'in bu konuşmasında özellikle vurguladığı noktalardan bir tanesi de dışa kapalı sadece iki taraflı anlaşmaların çok fazla kalıcılığı olmadığı, fakat genel anlaşmaların çok taraflı olmasını dolayısıyla uygulama zorunluluğun daha fazla olduğu için kalıcı olduğudur. Tevfik Rüştü Bey bu konuşmayla Türkiye'nin bundan sonra da dış politikasında barışçı ilke çerçevesinde hareket edeceğinin ipuçlarını vermiştir. Barışçı politika ile birlikte Türkiye aslında daha öncesinde çok problemler yaşadığı Yunanistan ile de dostça geçinmeye ve bu amaçla anlaşmalar yapmaya başlamıştır. Bu dönemde Türk ve Yunan ilişkileri karşılıklı ziyaretlerle artmıştır. Yunan Başvekilinin Ankara'ya olan ziyaretiyle birlikte 30 Ekim 1930 tarihinde Yunanistan Türkiye arasında

Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma antlaşması imzalanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti arşivinde yer alan bu belgenin ilk sayfasında;

“Her hususta bir vifak siyaseti takip, umumi sulh işine yardım ve Türkiye ile Yunanistan arasında tahaddüs edecek itilafları umumi hukuki düvelin en yüksek esaslarına göre halletmek emrindeki arzularını ifade eylemek isteyen Türkiye Reisicumhuru Hazretleri ve Yunanistan Reisicumhuru Hazretleri...” şeklinde bir ifade yer almaktadır (Hariciye Vekâleti,1930:1).

Bu da iki ülke liderlerinin barış yanlı politikalarının, dış politikalarına yansıdığı en açık göstergesidir. Bu antlaşmanın imzalanmasının ardından Tefvik Rüştü Bey, Türkiye Büyük Millet Meclisine antlaşmayı onaya sunmuştur. Orada bu antlaşmanın önemini ise şu şekilde açıklamıştır.

“...Bu dostluk, tarafsızlık, uzlaşma, tahkim antlaşması şimdiye kadar benzerlerini öteki komşularımızla yapmış olduğumuz antlaşmalar niteliğindedir. Ancak bu antlaşmanın Türkiye ve Yunanistan için olduğu kadar Balkanlar, Akdeniz ve hatta bütün Avrupa için özel bir önemi vardır. Bir de dostluk antlaşmasına bağlı deniz kuvvetleri hususundaki anlaşma protokolü itibariyle de ayrı bir özelliği vardır... Yıllardan beri iki memleket arasında geçen münasebetler anlaşmazlıklarla ve çatışmalarla doludur. Biz geçmişteki maceraları arkamızda bırakarak iki komşu devletin bugünkü ve gelecekteki gerçek menfaatlerinden ilham alarak birbirimize samimi dostluk elini uzatmış bulunuyoruz. Bu bakım noktasından söz konusu antlaşma, Locarno Antlaşması'ndan beri, Avrupa diplomasisinde benzeri henüz daha yapılmamış olan bir eserdir... Bu antlaşma Lozan'da İsmet Paşa ile Venizelos arasında başlayan ve her iki tarafça çaba harcanarak izlenmiş olan siyasetinin neticesi ve her iki komşu arasında açılan yeni devrin çok şeyler vadeden bir başlangıcıdır... Büyük komşumuz Sovyet Rusya ile başlayan, sonra Asya'da İran ve Afganistan ile, Avrupa'da diğer büyük komşumuz İtalya ve Bulgaristan, Macaristan ile bağitlanmış olan dostluk ve tarafsızlık antlaşmaları dizisini tamamlayan bu antlaşmanın tez elden onaylanmasını rica ederim... Milano'da İtalyan Başbakanı Mussolini ve Dışişleri Bakanı Grandi ile Yunan Dışişleri Bakanı Mihalacopoulos ile görüşmelerimde (her üç hükümet) arasında böyle bir antlaşma yapılması kararlaştırıldı. Antlaşmanın üçlü mü, yoksa ikili mi yapılması meselesi söz konusu oldu. Yunanistan'la aramızdaki, askıdaki işler henüz çözümlenememiş idi. Bundan başka Yunanistan'la her işimizi düzelterek dostluğu kuvvetle kurmak isterken, öbür yandan Roma ile de kuvvetli dostluğun doğrudan doğruya kurulmasını tercih ettik. Böylece Milano'da her üç hükümet arasında ikişer ikişer antlaşmaların esası kuruldu. Bundan sonra Roma ile Ankara arasında ve Roma ile Atina arasında, karar mucibince andlaşmalar yapıldı. Ondan sonra Mussolini ve Grandi, Ankara ile Atina arasındaki askıdaki işlerin çözülmesi için teferruatta karışmaksızın, tarafsız ve dost olarak daima çalıştılar ve hiç şüphe yok ki her iki taraf hükümetinin karşılıklı arzularıyla beraber, İtalya'nın pek nazikâne ve müdebbirane olan tavassutları işlerimizin biran önce neticelenmesinde faydalı ve tesirli olmuştur. Bundan dolayı İtalya Hükümet Başkanına telgrafla ve Roma'yı ziyaretim sırasında şifahen teşekkür ettim” (Akşin,1991:255-256).

Tevfik Rüşti Bey'in mecliste yapmış olduğu konuşma, Türk-Yunan ilişkilerinin nereden nereye geldiğini ve İtalya'nın bu dostluktaki payını anlatan açık ifadelerle doludur. Bu konuşma Türkiye'nin barış için yapmış olduğu fedakârlıkları da içermektedir. Tevfik Rüşti Bey İtalya'nın bu antlaşmanın gerçekleşmesindeki çabalarından bahsederken bu antlaşmanın üç taraflı bir anlaşmada olabileceğini belirtmek istemiştir. Yunanistan'ın aslında İtalya'ya bu dönemde bu kadar yakın davranmasının nedeni İtalya'yı kuşkulandırmak istememesidir. İtalya'nın Akdeniz üzerindeki emellerinin farkında olan Yunanistan'ın "pakt siyaseti ile İtalya siyaseti daima çatışmıştır." İtalya'nın bu misaktaki konumu ile alakalı olarak Atatürk, M. Venizelos ile yapmış olduğu bir görüşmede atıfta bulunmuştur. M. Venizelos burada; "biz yalnız Balkan hudutlarımızın emniyetini istihdaf edeceğiz, binaenaleyh dostumuz İtalya'nın buna bir diyeceği olamaz ve icap ederse bu hususu gider bizzat izah ederim" demiştir (Cumhuriyetin İlk On Yılı,1973:315-316-321). Tevfik Rüşti Bey İtalya'nın bu dostluktaki konumundan yukarıdaki şekilde bahsederken ayrıca; Yunanistan ve Türkiye arasındaki bu sıkı münasebetlerin daha Lozan'da İsmet Paşa ile Venizelos arasında başladığı üzerinde durmuştur. Bu günler ardından iki ülke vekilinin başlatmış olduğu dış politika iki ülke içinde yeni ve güzel günlerin başlangıcı olmuştur. Venizelos İsmet Paşa ile olan samimiyetini bundan sonraki Hariciye Vekili Tevfik Paşa ile de sürdürmüştür. Özellikle Üçüncü Balkan Konferansı günler kala Türk basında bu samimiyeti gözler önüne seren fazlaca haber çıkmıştır. Bu haberlerden bir tanesi "Türk ve Yunan Samimiyeti Gün Geçtikçe Artıyor" başlığındadır. Tevfik Rüşti Bey ve Yunan Hariciye Nazırının aralarında yaptıkları bir mülakat ardından vermiş olduğu tebliği içeren yazı şöyledir;

"Türkiye Hariciye Vekili Tevfik Rüşti Beyle Yunan Hariciye Nazırı arasındaki buluşma esnasında, iki memleket menfaatlarının birliği ve keza iki memleketi alakadar edebilecek her türlü beynelminel meselelerin beraberce tetkikinin faydalı olacağı bir kere daha görülmüştür. Her iki hariciye nazırı, bütün siyasi fırka liderlerinin mutalealarını dinlemek fırsatını bulmuşlardır.

İki memleket menfaatlerindeki sürekli tıpkılık, sürüncemedeki bütün meseleler yoluna konulmuş olduğundan aralarında samimiyeti gittikçe artan bağlar örmektedir. İki hariciye nazırı, bunu izhar edecek güzel bir vaziyette bulduklarını görüyorlar.

Hariciye Nazırları, ihtisas sahasında her iki tarafı da alakadar edebilecek işleri halletmek için Türk – Yunan İktisat Nazırlarının buluşmalarını hükümetlerine tavsiye hususunda mutabık kalmışlardır" (Son Posta, 10 Mart 1932).

İki ülkenin de Hariciye Nazırları çözümü uzun yıllar almış meselelerin hallolması için ülkeleri arasındaki bağı kuvvetlendirmeye çalışmışlar ve bu yönde açıklama yapmışlardır. Haberde dikkat çeken bir nokta, iki ülkenin menfaatlerindeki aynılık nedeniyle böylesine yakınlaştığı ile ilgili olan kısım. Menfaatlerdeki aynılıktan kasıtın Bulgaristan'a karşı önlem almak olduğunu söyleyebiliriz. Gazetelere yansıyan durumdan da anlaşılacağı gibi Türkiye ve Yunanistan bu yakınlaşmayı ve yapılacak misakı ekonomik yönden de değerlendirmek istiyorlar. Bu isteğin etkileri özellikle 1932 yılının Temmuz ayında kendisini göstermiştir. Bu ay içerisinde Türk-Yunan ve Türk-Bulgar hükümetleri arasında iktisadi ve ticari münasebetleri görüşmek üzere iki komisyon toplanmıştır. Bu görüşmeler Türk halkı tarafından da merakla beklenmiştir. Konuyla ilgili "Türk –Yunan-Bulgar İktisadi Münasebetleri" başlıklı haberde şunlardan bahsedilmektedir:

"Türk-Yunan ve Türk-Bulgar hükümetleri arasındaki iktisadi ve ticari münasebetleri inkişaf ettirmek ve arttırmak için şehrimizde faaliyette bulunan iki komisyon mesaisini bitirmek üzeridir. Öğrendiğimize göre, Türk-Yunan komisyonu iki memleket arasında son yedi senelik ithalat ve ihracat vaziyetini tetkik etmiş ve Yunanlıların Türkiyeden daha fazla mal alabilecekleri neticesine varmıştır..."

Diğer taraftan Türk-Bulgar komisyonu da iki memleketin muhtelif seneler zarfında birbirlerine olan ithalat ve ihracat hareketlerini gözden geçirmiş ve Bulgaristana Türkiye'nin bir miktarda ihracat yapabileceği anlaşılmıştır" (Son Posta, 10 Temmuz 1932).

Türk- Yunan dostluğu iki ülke için hem siyasi hem askeri hem de ekonomik açıdan yeni ufuklar açacaktır. İki ülke birbirini ekonomik açıdan kalkındırmak amacıyla bir iktisat komisyonunun toplanmasını uygun görmüşlerdir. Bu komisyonlar sayesinde Türkiye dış satımında ticari açıdan yol almıştır. Bu ticari ve iktisadi sözleşmeler özellikle Yunanistan ile Türkiye'yi birbirine daha da bağlamıştır. Aynı yılın 24 Ağustosunda gazeteler "Türk ve Yunan Vapurcuları Bir Şirket Yapıyor" başlığını atmışlardır. İktisadi yönden iki ülke çok güzel adımlar atıyorlardı. 18 Eylül 1932 günü gazetelerde çıkan yazı "Mühim Bir Teklif" başlığını taşımaktadır. Alt başlık ise "Yunanlılar, Bir Türk-Yunan Vapur Şirketi Kurmak İstiyorlar" şeklindedir. Habere göre; Yunan vapur şirketlerinden bazıları Atina Ticaret Temsilciliği aracılığıyla bir Türk-Yunan vapur şirketi kurmak istediklerini bildirmişlerdir. Bu teklife göre; Türkiye'nin ihracat ürünleri Avrupa limanlarına Teyeste ve Hamburg sevkiyatı ile değil, Selanik limanından Yunan vapurlarıyla taşınacaktır. Bu teklifi ortaya atan Yunan şirketleri başka bir teklifte daha

bulunarak; Türkiye limanları arasında posta taşımacılığında kullanılan devlet vapurlarının elverişli olanlarının, Avrupa'ya ihraç mallarını taşımakta kullanılmasını dile getirmişlerdir. Böylece bu ihraç mallarını Türk ve Yunan vapurları beraber taşıyacak hatta bir Türk-Yunan vapur şirketi kurulacaktır. Teklifin asıl dikkat çeken kısmı, Türkiye limanlarından Avrupa'ya gidecek malların Yunan limanlarına Seyrisefain vapurlarıyla sevk edilmesi, oradan da Yunan vapurlarıyla Avrupa'ya teslim edilecek olmasıdır. Burada Yunanistan'ın kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiği söylenebilir. Yunan şirketi ayrıca; Türk-Yunan şirketi kurulduğu takdirde senenin her mevsiminde Türkiye limanlarında vapur bulunacağını garanti edecektir (Son Posta, 18 Eylül 1932).

Türkiye ve Yunanistan hedefledikleri gibi ortak bir vapur şirketi açtıkları takdirde ihracat hususunda her iki ülkede rahat edecektir. İhracat ve ithalatı oldukça ilerletecek olan bu gelişme, Türkiye ekonomisini geliştirecek ve kurulacak posta vapurculuğuyla da Türkiye'nin sürekli olarak diğer ülkeler ile iletişim halinde olmasını sağlayacaktır.

İktisadi yönde bu gelişmeler olurken, Türkiye ve Yunanistan iki ülkenin dostluğu için güzel mesajlar vermeye devam ediyorlardı. Yunan Başvekili, Türk dostluğunun Yunan milli politikasının en gerçek temeli olduğunu söylemişti. Sabık Yunan Başvekili sözlerine “Şimdi, kim gelirse gelsin, Türk dostluğu hiçbir arızaya uğramaz. Milli politikamızın bir temeli oldu” (Son Posta, 4 Haziran 1932). şeklinde iddialı bir cümle kurarak devam etmiştir. Yunan Başvekili Venizelos 1932 yılının Eylülünde dış ilişkiler ve dış siyaset üzerine bir vasiyetnamede yazmıştır. Vasiyetnamesinde ilk madde olarak Türkiye ile sıkı ilişkiler kurulmasını belirtmiştir.

Türkiye Hariciye Nazırı Tefik Rüşti Beyle, Yunan Hariciye Nazırı M. Venizeleos iki ülkenin dostça misak yolunda ilerlemeleri için karşılıklı olarak Türk ve Yunan basınına, karşı ülkeyi öven cümleler kurmuşlardır. Gün geçtikçe Hariciye Nazırlarının diğer ülkeye olan övücü daha da artmıştır. M.Venizeleos'un Ekim ayı sonunda Atina basınına yapmış olduğu bir açıklama iki ülkede de şaşkınlık ve heyecanla karşılanmıştır. Halkın olumlu ve sevinçli tepkisinin yanında M. Venizeleosun açıklamaları basında da olumlu yansımaları neden olmuştur. M.Venizeleos bugün dahi hayretle karşılanabilecek açıklamasında; Türkiye ve Yunanistan'ın aralarındaki samimiyetin ileride iki devleti tek

bir Cumhurbaşkanıyla yönetilecek yakınlığa ulaştıracağını söylemiştir. Türk basınında 'M.Venizeleos'un Beyanâtı Yunanistan Efkarı Umumiyesinde Çok Müsait Akisler Husule Getirdi' başlığında yayınlanan haber şu şekildedir:

“Başvekil M. Venizelosun, son propoganda nutkunda Türk-Yunan dostluk münasebetleri ve bu dostluğun gayeleri hakkında söylediği sözler Yunanistan efkarı umumiyesinde inşirah veren çok müsait tesir ve akisler hâsıl etmiştir. M. Venizelosun bilhassa 'İki dost cumhuriyet, bir gün gelecek ki bir tek cumhur reisi ile idare edilmek imkânlarına sahip olacak, iki devletin dostluğu bu derece yakınlaşacaktır' mealindeki sözleri bir çok mefahilde alkışlanmaktadır.M. Venizelos bu nutkunda Gazi Hz. İle Başvekil İsmet Paşanın meziyet ve iktidarlarından, Türk-Yunan dostluğu hakkında besledikleri iman ve itminandan hararetle bahsetmiştir. Gazeteler ihtiyar diplomatın bu sözlerini müsait bir lisanla tefsir etmektedir” (Son Posta, 23 Ekim 1932).

M. Venizelos'un Türkiye'ye duyduğu yakınlık yaptığı bütün açıklamalarda kendini göstermektedir. İki ülke arasında bu şekilde olumlu düşünen iki Hariciye Nazırının bulunması ve ilişkileri bu yönde yürütmeleri dünyanın içinde bulunduğu şartlarda o dönemde bir şanstır. Yunanistan ile Türkiye arasında yaşanan savaşlar düşünüldüğünde on yıl gibi kısa bir zamanda iki ülke arasındaki ilişkilerin bu derece ilerlemesi gerçekten ilginçtir. Yunan Başvekili Türkiye'ye o kadar özel bir değer vermektedir ki, iki ülkenin ileride aynı Cumhurbaşkanı ile yönetilebileceğini söylemektedir. Kanlı savaşların ardından, üstelikte çok süre geçmeden Yunan Hükümetinin önemli bir devlet adamı tarafından “aynı cumhurbaşkanı ile yönetilmek” cümlesinin kurulması, sıkıntılı günlerin aslında çok geride kaldığının göstergesidir. İki Hariciye Nazırının da amacı gelecek nesillere gerçekten dost olan iki devlet bırakmaktır. M. Venizelos'unda çabaları ile yapılacak olan misakın en hızlı adımları Türkiye ve Yunanistan arasında atılmıştır. Türk- Yunan dostluğu ikili olarak çok güzel bir noktaya ulaşmıştır. Bu süreçte diğer Balkan Devletleri ile de dostane ilişkiler kurmaya devam edilmiştir.

Üçüncü Balkan Konferansı 1932 yılının 23 Teşrinievvelinde yapılmıştır. Konferans daha başlamadan basında yerini almıştır. Üçüncü Balkan Konferansına giden heyetlerin fotoğrafının da yayınlandığı haber şöyledir;

“Üçüncü Balkan Konferansına iştirak edecek olan murahhas heyetimiz dün şehrimize gelen Yunan murahhas heyeti ile birlikte bugün Romanyaya hareket edecektir. Konferans ayın yirmi üçünde toplanacaktır” (Son Posta, 20 Teşrinievvel 1932).

İki Balkan heyetinin beraber Romanya'ya hareket edecek olmalarından Türk-Yunan yakınlaşmasını bir kez daha görmekteyiz. Bu haberin yayınlandığı günü takip eden günlerde Üçüncü Balkan Konferansı ile ilgili ve özellikle Türk-Yunan yakınlaşması ile alakalı haberler basında yer almaya devam etmiştir. Konferans heyetlerinin adeta attıkları her adım, Son Posta Gazetesinde yer alan;

“Balkan Konferansına iştirak edecek olan murahhaslarımız dün vapurla Romanyaya hareket etmişlerdir. Heyet bugün Bükreşe vasıl olacak, yarın bir hazırlık toplantısı yapılacak, Pazar günü de konferans resmen küşat edilecektir. Aynı vapurla Yunan ve Arnavutluk murahhasları da gitmişlerdir” haberinde de görüldüğü halka duyurulmuştur (Son Posta, 21 Teşrinievvel 1932).

Üçüncü Balkan Konferansında da Balkan Misakı ile alakalı müzakerelere devam edilmiştir. Burada hazırlanan Balkan Misakı projesini Türkiye, Romanya, Arnavutluk ve Yunanistan aynen kabul etmişlerdir. Ancak Sırbistan heyeti burada misakı hemen kabul etmemiş ve bu konuda cevaplarını daha sonra vereceklerini söylemişlerdir. Yunanistan ve Türkiye Balkan Misakı söz konusu olduğunda en önde giden iki devlet olarak misak projesinin kabulünde de aynı yönde hareket etmişlerdir.

“Bükreş, 26 (Hususi)-Balkan Konferansında Balkan Misakının müzakeresine devam edilmiştir. Türk, Yunan, Romen ve Arnavut heyetleri misak projesini aynen kabul etmişlerdir. Sırp murahhasları cevaplarını bugün vereceklerdir” (Son Posta, 26 Teşrinievvel 1932).

Üçüncü Balkan Konferansında en ılımlı tavır sergileyen ülkeler Türkiye, Yunanistan, Arnavutluk ve Romanya'dır. Bu ülkeler özellikle de Yunanistan ve Türkiye Konferansta çok güzel yaklaşımlarda bulunmuşlardır. Bulgaristan ve Sırbistan ise; bu konferanslar esnasında ilk başta “oyunbozanlık” etmişlerdir.

Üçüncü Balkan Konferansının ardından Yunanistan ve Türkiye arasında bir dostluk misakı imzalanmıştır. Bu dostluk anlaşmasının imzalanmasının öncesinde ve sonrasında tüm gazetelerde oldukça haber çıkmıştır. Bu haberler genel itibariyle Türk-Yunan Misakı ana başlığında gazetelerde yer almıştır. Yunan Başvekili daha Türkiye'ye gelmeden önce Türk basını tarafından takip edilmeye başlanmıştır. M. Çaldaris'in Atina'da parti reislerine Türkiye seyahati ile ilgili verdiği bilgiler hem Atina basını hem de Türk basının gündeminde yer almıştır. M. Çaldaris parti reislerine seyahat

maksadının Ankara’da imzalanacak olan Türk-Yunan Dostluk Misakı olduğunu, ayrıca bu ziyaretin Yunan Hükümetinin dış siyaseti açısından önemini açıklamıştır. M. Çaldaris’in konuşmasını takiben onu dinleyen parti reisleri dünya barışına hizmet etmek amacıyla bu gelişmenin ülkeleri adına olumlu olduğunu, Türkiye ile bir misak yapmak konusunda M. Çaldaris ile mutabık olduklarını söylemişlerdir (Cumhuriyet,25 Teşrinisani 1933).

M. Çaldaris Atina’da parti reislerini Ankara seyahati ile ilgili bilgilendirdikten sonra, Ankara seyahati için hazırlıklarına devam etmiştir. Bu seyahatte M. Çaldaris’e Yunanistan’da bulunan Atina sefiri Enis Bey’inde eşlik edeceği gazetelerde yer alan diğer bir bilgidir. Asıl amacının Türk-Yunan Dostluk Misakının imzalanması olan bu görüşmelerde, Yunan-Bulgar meseleleri de görüşülecek, bu konuda çözümler aranacaktır. Türkiye’nin bu konuda rolü mutavassıtlık olacaktır. Bu nedenle Yunan Hükümeti Ankara görüşmelerine bir kat daha fazla önem vermektedirler. Yunan-Bulgar ilişkilerinin düzelmesi için en önemli görevi Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı İsmet Paşa ile Dışişleri Bakanı Tefvik Rüştü Bey üstlenmektedir. İsmet Paşa ve Tefvik Rüştü Bey Sofya’ya ileride yapacakları ziyarette Yunanistan ile Bulgaristan arasındaki problemlerin halledilmesi için bütün nüfuzlarını kullanacaklardır. Bu nedendir ki, Yunan Başvekili M. Çaldaris aslında Cumhuriyetin yıl dönümünde yapacağı Ankara ziyaretini İsmet Paşa’nın Sofya ziyaretinin öncesine almıştır. Burada Yunanistan’ın dış ilişkilerinde de Türkiye’ye olan güvenini açıkça görmekteyiz. Ankara’da yapılacak görüşmelerin ana teması Yunan- Bulgar ilişkileri değildir. Yunanistan ve Türkiye’yi temsil eden Başvekiller, iki memleketi ilgilendiren, sorun teşkil eden tüm konularda görüşeceklerdir. Aylardır hazırlıkları yapılan bu görüşmelerin en kısa zamanda her ülke için ve dünya barışı için yararlı bir şekilde sonuçlanacağı beklenmektedir. Zaten bu amaçla iki ülkenin de daha sıkı ilişkiler kurabileceği bir misak hazırlanmıştır. Aslında hazır olan bir misak üzerinde görüşülmesinin nedeni ise; bu misak ile ilgili teferruatlar etrafında çalışmalar yapılacak olmasıdır (Cumhuriyet,6 Eylül 1933).

Yunan Başvekili M. Çaldaris’in Ankara’ya yapacağı ziyarete verilen önemi, Türk basınında fazlaca ayrıntılı olarak verilmesinden anlayabilmekteyiz. Bu konu ile ilgili tüm detaylar gazeteler aracılığıyla tüm halka duyurulmuştur. M. Çaldaris’in Ankara

ziyaretinin programı da gün gün Cumhuriyet gazetesinde verilmiştir. Bu programı önemine binaen gazetede yayınlandığı şekilde aşağıda vermekteyiz.

“Ziyaret programı

Ankara 5 (A.A.)- Yunan Başvekili M. Çaldaris ve refakatinde bulunan zevatın Ankarayı ziyaretleri münasebetile yapılan program şudur:

10 eylül 1933 Pazar günü

Yunan Başvekili M. Çaldaris ve refikası, Hariciye Nazırı M. Maksimos ve refikası ile kerimesi ve refakatlerinde bulunan zevat ‘Elli’ Yunan kruvazörile eylülün onuncu Pazar günü İstanbula geleceklerdir. Misafirleri hamil bulunan kruvazörü tayyarelerimiz Tekirdağı açıklarında karşılayacaklardır. Tayyareler kruvazöre Haydarpaşa önüne kadar refakat edeceklerdir. İstanbul Vali ve Belediye reisi Beyefendi ve misafirlerin mihmandarlıklarına tayin edilen Hariciye Vekaleti Hususi kalem müdürü Refik Amir Bey, İkinci daire birinci şube müdürü Celal Osman Bey ve Protokol şef muavini Münir İbrahim Bey motörle Haydarpaşa açıklarında kruvazörü karşılayacaklar ve gemiye çıkararak Cumhuriyet hükümeti Başvekil Paşa Hz. Ve Hariciye Vekili Beyefendi namına beyani hoşamede edeceklerdir. Kruvazör Haydarpaşa dalgakıranı açığında demirlemezdten evvel şehri top atmak suretile selamlayacak ve işbu selam resmine Selimiye önüne vazedilecek bir batarya mukabele edecektir. Kruvazör, demirledikten sonra misafirler Haydarpaşa rıhtımına çakacak ve merasimi askeriye ile karşılanacaktır. Haydarpaşa rıhtımında Merkez Kumandanı Bey, Vilayet ve Belediye reisi muavinleri B. ler ve İstanbul Emniyet müdürü bey tarafından karşılanacaktır. Haydarpaşa rıhtımında bir bölük asker ile askeri mızıkta bulunacak ve askeri mızıkta Yunan milli marşını çalacaktır. Haydarpaşa istasyonu methaline ‘safa geldiniz’ ibaresine havi bir tak inşa edilecek, gerek rıhtım ve gerek istasyon Türk ve Yunan bayrakları ile donatılacaktır. Hususi tren saat 16.30 da Ankaraya müteveccihen hareket edecektir.

11 eylül pazartesi günü

Hususi tren saat 10.30 da Ankaraya muvasalat edecektir. Ankara istasyonu Türk-Yunan bayrakile tezyin edilecek ve bir bölük asker tarafından selam resmi ifa edilecek mızıkta Yunan milli marşını çalacaktır.İstasyonda Başvekil Hz. ile refikaları hanımefendi, Hariciye ve İktisat Vekilleri Beyefendiler, Trabzon meb’usu Hasan ve Cumhuriyet Halk Fırkası katibi umumisi Kütahya meb’usu Recep Beyefendiler, Ankara Vali ve Belediye reisi beyefendi, Hariciye Vekaleti umumi katibi, İkinci daire şefi ile Protokol dairesi şefi Beyefendiler ve Merkez Kumandanı Bey, Ankara Emniyet müdürü Bey misafirleri istikbal edeceklerdir.Misafirler Ankara Palasta ihzar edilen dairelerde istirahat ettikten sonra, Yunan sefirinin refakatile Hariciye Vekili Beyefendiyi saat 11.30 da ve Başvekil Paşa Hazretlerini saat 12 de ziyaret edeceklerdir.Başvekil Paşa Hazretlerinin refikaları Hanımefendiye ve Vekil Beyefendilere ve Ankara’da bulunan refikaları Hanımefendilere kart bırakacaklardır.Hariciye Vekili Beyefendi saat 12.45 te, Başvekil Paşa Hazretleri saat 13.15 te kendilerine vaki ziyaretleri iade edeceklerdir.İktisat Vekili Beyefendi den saat 12.30 da kendisini ziyaret eden Yunan İktisat Nazırına saat 13 te ziyaretini iade edecektir.Diğer Vekil Beyefendiler kart bırakmak suretile iadei ziyaret edeceklerdir.Saat 13.45 te de Hariciye Vekili Beyefendi tarafından misafirler şerefine Ankarapalasta bir öğle yemeği verilecektir.Saat 20.30 da Başvekil Paşa Hazretleri ve refikaları Hanımefendi

tarafından misafirler şerefine Ankarapalasta bir akşam yemeği verilecek ve yemeği bir kabul resmi takip edecektir.

12 eylül Salı günü

İktisat Vekili Beyefendi tarafından misafirler şerefine saat 13.30 da Ankarapalasta bir öğle yemeği verilecektir. Yunan sefiri M. Sekellaropulos tarafından saat 20.30 da akşam yemeği verilecek ve yemeği bir suvare takip edecektir.

13 eylül Çarşamba günü

Atina elçisi Enis Beyefendi tarafından misafirler şerefine saat 13.30 da Marmara köşkünde bir öğle yemeği verilecektir. Saat 16.30 da Cumhuriyet Halk Fırkası Kaibi Umumisi Recep Beyefendi tarafından Halkevinde bir çay ziyafeti verilecek ve çayı Riyaseticumhur filarmonik orkestrasının konseri takip edecektir. Balkan birliği reisi Trabzon meb'usu Hasan Beyefendi misafirler şerefine Anadolu kulübünde saat 20.30 da bir akşam yemeği verecektir.

14 eylül Perşembe günü

Vali ve Belediye Reisi Nevzat Beyefendi tarafından saat 13.30 da misafirler şerefine Şehir lokantasında bir öğle yemeği verilecektir. Misafirler akşam saat 17 de hareket eden hususi trenle Ankarayı terk edeceklerdir. İstikbalde hazır bulunan zevat teşvide de hazır bulunacaklardır. Misafirlere avdetlerinde mihmandar Beyler refakat edeceklerdir. Avdette istikbalde yapılan askeri merasim aynen yapılacaktır. Misafirlere Ankarada ikametleri esnasında müzeler, enstitüler ve şehrin temaysa şayan mahalleleri gösterilecektir.

15 eylül Cuma günü

15 eylül Cuma günü hususi trenin saat 9 da Haydarpaşaya muvasalatlarında misafirlerin Ankaraya hareketlerinde yapılan askeri merasim icra edilecek ve misafirler rükuplarına tahsis edilen motörle Seyrisefain rıhtımına ve oradan Perapalas otele gideceklerdir. Teşvide bulunan zevat istikbalde de bulunacaktır. İstanbula muvasalat günü misafirler saat 10.30 da Vali ve Belediye Reisi Beyefendiyi ziyaret edeceklerdir. Saat 12 de de Vali Beyefendi ziyareti iade edecektir” (Cumhuriyet, 6 Eylül 1933).

Görüldüğü gibi Yunanistan temsilcilerinin gelecek olması Türkiye’de heyecanla karşılanmıştır. Yunanistan heyetinin Türkiye’de kalacağı süre zarfında nasıl bir program izleneceği önceden belirlenmiştir. Yunan heyetine muhteşem bir karşılama planlanmıştır. Tüm programda Türk heyetinin göstereceği misafir perverlik göze çarpmaktadır. Saati saatine hesaplanmış en ince ayrıntısı düşünülmüş bu plan Türk-Yunan dostluğuna verilen değer göstergesidir.

Yunanistan heyeti Türkiye’de iken gazete manşetleri bu konu ile ilgili haberlere ayrılmıştır. 12 Eylül 1933 günü Cumhuriyet gazetesi “Türklerle Yunanlılar daima beraber olacaklar” başlığında yayınlanmıştır. Neredeyse gazetenin ilk sayfasının tamamının ayrıldığı haberde, Yunan heyetinin Ankara’da çok büyük bir tezahüratla

karşılandığı söyleniyordu. Yunan heyeti Ankara'da Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından Cumhurbaşkanlığı sarayında kabul edilmiştir. Yunan heyeti burada Başvekil İsmet Paşa ve diğer vekiller ile görüşmüşlerdir. Cumhurbaşkanlığı sarayına bir süre sonra Yunan gazeteciler de alınmıştır. Cumhuriyet gazetesine göre Gazi M. Kemal Atatürk ve Yunan heyetinin görüşmeleri çok samimi geçmiş, yaklaşık olarak iki buçuk saat sürmüştür. Gazi M. Kemal Atatürk'ün Yunan heyeti ile iki buçuk saat görüşmesi, Türk-Yunan dostluğuna verdiği önemin göstergesidir. Gazi M. Kemal Atatürk Yunan heyetine verdiği çay ziyafetinde Türk gazetecilerine Yunan heyeti ile görüşmelerinden ne kadar memnun olduğunu belirten bir açıklamada bulunmuştur. Gazi M. Kemal konuşmasında; “ Elen Devlet ricali ile samimi mülakatlarda bulundum. Çok memnun ve mütehassis oldum. Mülakatımızın iki millet için çok hayırlı neticeler vereceğine şüphem yoktur.” demiştir (Cumhuriyet,12 Eylül 1933).

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ardından Başvekil İsmet Paşa'da Cumhuriyet gazetesine bir açıklamada bulunmuştur. İsmet Paşa konuşmasında;

“Aziz misafirlerimizin aramızda bulunmalarının bütün memleket için ne kadar büyük bir memnuniyet husule getirdiğini görüyorsunuz. İki memleket arasındaki dostluğun temeli hakiki bir itimada müstenittir. Memleketler arasında sağlam bir siyaset kurabilmek anca ciddi bir itimatla mümkündür. Bu esas mevcut olduğundan memleketlerimiz arasındaki dostluk gittikçe daha ziyade kuvvetlenecektir. Mes'ul mevkilerde bulunan bizlerin vazifesi, bu inkişafa her vesile ile hizmet etmektedir. Sualiniz üzerine derhal hatırıma gelen bu sözler, hissiyatımızın samimiyet ve kuvvetini gösterir ümidindeyim. İki memleket arasında ciddi, devamlı ve geniş dostluk münasebatına komşularımızın atfettikleri kıymeti görmek bizim hislerimizin karşılığı olmak itibariyle bahtiyarlıktır. Yunanistan ve Türkiye arasındaki dostluk münasebeti iki memleket için emniyet, huzur ve kuvvet temin etmektedir. Bu münasebet insaniyet için güzel bir numune ve Şarki Avrupa için en sağlam bir temeldir. Misafirlerimizin seyahati beynelminel sulh için dahi yeni bir inkişaf ve teminat merhalesi olacaktır. Dünyada muhtelif vaziyetler husule gelebilir. Fakat biliniz ki Türk-Yunan milletleri daima beraber olacaklardır. Çünkü dostluğumuz iki milletin daima müttehit olmasını temin edecek kuvvettedir. Üç sene evvel bu dostluğun esaslarını kurduk. O zaman dostluğumuzun üç sene içindeki inkişafına kimse inanmıyordu. Şimdi de bu dostluk ve samimiyetin bundan üç sene sonraki neticelerinin ne olacağını kestirmek ve tahayyül etmek kolay değildir.” demiştir (Cumhuriyet,12 Eylül 1933).

Türkiye Başvekili İsmet Paşa'nın ardından açıklama yapan Yunan Başvekili M. Çaldaris, Türkiye'ye ayak bastığı andan itibaren Türk Hükümeti ve halkından görmüş olduğu samimiyetten çok memnun olduğunu dile getirmiştir. Bu samimi ortam içerisinde Türk- Yunan dostluğunun çok sıkı olduğunu fark ettiğini söyleyen M. Çaldaris, bu samimiyetin zamanla artacağını belirtmiş, iki milletin bu dostluğunun

yalnız Balkanların değil tüm dünyanın barışının temeli olacağını eklemiştir (Cumhuriyet, 12 Eylül 1933).

Türkiye, Yunan heyetini tamamen planlandığı gibi çok güzel bir şekilde karşılamıştır. Yalnızca hükümet değil halkta Yunan heyetine çok güzel ilgi göstermiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Yüce Önder Atatürk'te Yunan heyeti ile özel olarak ilgilenmiş, onlar için bir çay ziyafeti vermiş, bu ziyafet esnasında yapmış olduğu konuşmada Yunanistan heyeti ile tanıştığı için çok memnun olduğunu özellikle belirtmiştir. Atatürk ardından İsmet Paşa konuşma yapmış, bu konuşmada Türk-Yunan dostluğunun Doğu Avrupa için öneminden bahsetmiştir. Dünya da devletlerarasında olumsuz ilişkiler ve savaşlar dahi olsa Türk-Yunan dostluğunun daima kalıcı olacağını ayrıca belirtmiştir. Başvekil İsmet Paşa iki ülke arasındaki dostluğun temelini güven duygusunun oluşturduğunu söylemiştir. Ardından konuşma yapan M. Çaldaris ise; Türk Hükümetinin yanı sıra Türk halkının da kendilerini çok samimi bir şekilde karşıladıklarını söyleyerek memnuniyetini dile getirmiştir. İki ülke arasındaki dostluğun tüm dünya barışına hizmet edeceği ile ilgili söylemlerde bulunmuştur.

Yunan Ricalinin Türkiye'ye gelmesinden birkaç gün sonra iki devlet arasında imzalanması planlanan dostluk misakı imzalanmıştır. 14 Eylül günü gazetelerde çıkan habere göre, Türk-Yunan görüşmeleri tam bir itilafı sonuçlanmıştır. Görüşmelerde herhangi bir değişme olması her iki hükümetçe de teklif edilmemiştir. Daha önce Atina'da tespit edilen şekli ile misakın aynen kabul edilmesi kararlaştırılmıştır. İki hükümet temsilcisi daha çok misakın hükümlerinin neticeleri hakkında görüşmüşlerdir. Misak on yıl boyunca geçerli olacak ve bu süre zarfında misak ile ilgili herhangi bir değişiklik yapılması istendiği takdirde bu açığı kapatmak amacıyla ayrıca bir protokol hazırlanmıştır. İmzalanacak olan misakın ilk maddesi Türk-Yunan sınırının tekeffülüne ilişkin bir maddedir. Bu madde dolayısıyla üçüncü bir devlete bu misakta yer yoktur. Misakın ikinci ve üçüncü maddeleri daha çok iki devletin dış siyaseti ile ilgilidir. Bu madde çerçevesinde iki devletin beynelminel konferanslarda beraber hareket edeceği kararlaştırılmıştır. Dördüncü madde ise misakın on yıl boyunca, her iki tarafın bir itirazı olmadığı sürece geçerli olacağını içermektedir (Cumhuriyet,14 Teşrinisani 1933).

Yukarıda içeriğini belirttiğimiz Türk- Yunan Misakının imza merasimi 14 Eylül 1933 günü, saat 13.00’te Hariciye Vekaleti kütüphane salonunda başlamıştır. Türkiye adına Başvekil İsmet Paşa ile Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey, Yunanistan adına Yunan Başvekili M. Çaldaris, Hariciye Nazırı M. Maksimos tarafından imzalanmıştır. İmza töreninde Hariciye Vekâleti çalışanları ve Türk-Yunan basını ile Türkiye’deki Yunan sefiri hazır bulunmuşlardır. Salondaki büyük masanın baş tarafında iki hükümetin Başvekilleri, sağ tarafında başta Yunan Hariciye Nazırı ve Yunan heyeti temsilcileri, sol tarafında Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey’den başlayarak Türk heyeti yer almışlardır. Misak, metinler masaya geldikten sonra sessiz bir şekilde imzalanmaya başlanmıştır. Misakın imzalanması Cumhuriyet gazetesine göre; daha fazla iyileşemeyecek olan Türk-Yunan ilişkilerini en sağlam esaslara bağlamıştır (Cumhuriyet,15 Eylül 1933).

M. Çaldaris, Türk-Yunan Misakının imzasından iki ay sonra, bu misakın imzalanma sürecinde Türkiye Cumhuriyeti Başvekili İsmet Paşa ile yaptıkları görüşmelerden “fevkalade memnun” olduğunu, bu görüşmelerin “tam bir anlaşma” ile sonuçlandığını belirtmiştir (Cumhuriyet,14 Teşrinisani 1933).

Türk-Yunan Misakının imzalanmasının ardından, bu misakı imzalayan iki hükümet adına bir tebliğ yayınlanmıştır. Basında da yayınlanan tebliğ aşağıdaki gibidir;

“Tebliğ

Yunanistan ile Türkiye arasında yerel misakın imza edildiği bir anda, her iki hükümet bu misakın kendilerini bağlayan sıkı dostluk noktalarını iltizam ettiği ve aralarında teyemmümün mesgut münasebetten sağlam bir esasa iptina ettirdiğini görmeye bahtiyardırlar. Bu misak ancak iki memleket arasındaki münasebetleri istihdaf etmekte ise de tam bir noktai nazar mutabakatile müştereken takibe başlamış oldukları müslihane gayretlere devam etmek arzusuile mütehassis olan Türkiye ve Yunanistan, bu misakın Yakın Şarkta bir nizam unsuru ve umumi sulhun takviyesi hususunda kıymetli bir amil olan dostane anlaşmalarını daha ziyade sıkılaştırdığını müşahede etmekle mes’utturlar. Her iki memleket, imza edilen misakın milletler mukareneti fikrine faydalı bir surette hizmet edebileceğini ümit etmek isterler” (Cumhuriyet,15 Eylül 1933).

Yayınlanan tebliğde iki hükümet arasındaki dostluğun özel olarak birkaç defa vurgulandığı ve bu nedenle dünya devletlerine örnek olma amacı güttükleri görülmektedir.

Türk- Yunan Misakı her iki devlet için de olumlu maddeler içermektedir. Bu misak Balkanlarda birliğin oluşmasında çok önemli bir adımdır. Misakın imzalanmasının ardından diğer Balkan Devletleriyle daha önce yapılan itilaflar yenilerek tekrar kabul edilmiştir. Bu Küçük İtilaflar, ileride gerçekleşen olan Balkan Misakı'na bir hazırlık niteliğindedir. Bu dostluk misakı ile ilgili olarak M. Venizelos Cumhuriyet gazetesine bir açıklama yapmıştır. M. Venizelos Cumhuriyet gazetesine verdiği beyanatta “Misaka bütün Balkan milletleri girmelidir.” diyerek, hazırlıkları yapılan Balkan Misakına ne kadar önem verdiğini dile getirmiştir. M. Venizelos Cumhuriyet gazetesi muhabirinin “Türk-Yunan Misakı ile ilgili ne düşünüyorsunuz?” sorusuna, bu misakın imzalanmasından dolayı mutlu olduğunu söyleyerek cevap vermiştir. “Bu misak bir ittifak olabilir mi?” sorusuna ise, “Bu misakı imzalayanlar buna olumu cevap verebilir.” demiştir. M. Venizelos röportajın devamında Türk- Yunan dostluğunun çok güzel bir mertebeye ulaştığını ancak, bu dostluğun asıl ulaşması gereken noktanın burası olmadığını söylemiştir. Çünkü Türk-Yunan dostluğu daha iyi bir yere gelebilecek bir dostluktur (Cumhuriyet, 29 Eylül 1933).

Yunan Başvekilinin Ankara ziyaretinden çok memnun kaldığı sorulara vermiş olduğu cevaplardan anlaşılmaktadır. Görüşmeler gayet güzel bir hava içinde, samimi bir dostluk çerçevesinde geçmiştir. Ankara’da yapılan bu görüşmeler Avrupa basını tarafından da takip edilmiş ve Avrupa’da çok olumlu yansımalar yaratmıştır. Bu misak ile Türkiye ve Yunanistan arasında gerçek bir bağ oluşmuştur. Bu dostluk bağı tüm basında “bir daha zarar görmeyecek bir ilişki” olarak nitelendirilmiştir.

Türk-Yunan Misakının Ankara’da imzalanmasının ardından Selanik’te 5 Teşrinisani 1933’te Dördüncü Balkan Konferansı toplanmıştır. Bu toplantıda da Türk-Yunan dostluğundan ve misakından da oldukça bahsedilmiştir. Konferansın açılışında tüm ülkelerin temsilcileri söz almıştır. Ancak, konferansın toplandığı yer olan Yunanistan’ın heyet temsilcisi olan M. Papanastasiu’nun yaptığı konuşmada Türkiye ile dostluk ilişkilerinden bahsetmesi bu dostluğun daha da ilerlediğinin bir göstergesidir. M. Papanastasiu, konferansın tarihçesini yaparken Ankara’da yapılan Türk-Yunan misakından bahsetmiştir (Cumhuriyet,6 Teşrinisani 1933).

M. Papanastasiu yapmış olduğu bu konuşmada;

“Geçen eylülün on dördünde Ankarada Türkiye ile Yunanistan arasında yeni bir samimi anlaşma ve elbirliği ile çalışma misakı imzalandı. Bu yeni misak yalnız iki devlet arasındaki rabitaları bir kat daha kuvvetlendirmesi ve harici siyasete ait işlerde iki devletin muntazam bir surette mesai iştirakında bulunmalarını temin etmesi itibarile değil, fakat bilhassa bütün Balkan Devletleri tarafından kabul edilecek olursa bir çok taraflı misak aktine esas olabilecek bazı prensiplere istinat ettiği içindir ki çok büyük ehemmiyeti haiz bulunmaktadır” demiştir (Cumhuriyet,6 Teşrinisani 1933).

Yunan Murahhası, önceki ay Türkiye- Yunanistan arasında imzalan dostluk anlaşmasının maddelerinin Balkan Misakına örnek olabilecek nitelikler taşıdığını belirtmiştir. Yunan Murahhası bu sözüyle adeta Türkiye ile Yunanistan arasındaki bu dostluğun Balkan Misakının temelini oluşturduğunu söylemek istemiştir.

Dördüncü Balkan Konferansında Türk- Yunan dostluğu ile ilgili bu gelişmeler; Türk basınında yorumlamalar yapılmasına neden olmuştur. Dönemin Siirt Meb’usu Mahmut’un Milliyet Gazetesine yazdığı yazı da Türk-Yunan dostluğu üzerinedir. Yunanistan ile bu mertebeye ulaşan ilişkilerin oluşması için Türkiye’nin yapmış olduğu fedakârlıkları anlatan yazı “Sulh için Fedakârlıklarımız” başlığını taşımaktadır. Yazıya göre; Türkiye’nin, Kurtuluş Savaşının ardından “çok samimi” bir şekilde izlediği barışçı politika çerçevesinde Balkanlarda sürekli bir barış düzeni istemesi çok doğaldır. Ancak Türkiye gerçek anlamda barış için çabalarken çok yanlış düşünen bazı kişiler şu yorumu yapabilmektedir;

“Ben, Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanyanın sulh için aralarında anlaşmalarını, uyuşmalarını o kadar mühim görmüyorum. Ortada bu memleketler tarafından göze alınan bir fedakârlık yoktur. Bu devletlerin hepsi de Umumi harp neticesinde tatmin edilmiş bulunuyorlar. Bu bakımdan statükonun muhafaza ve müdafesi esasına müstenit bir sulh politikası; elbette işlerine gelir. Bakınız, vaziyetten memnun olmayan Balkanlı Bulgaristanı düşündüğünüz sulh kombinezonuna sokabildiniz mi?” (Milliyet,8 Teşrinisani 1933)

Yapılan bu yorum hiçbir Balkan Devletinin herhangi bir fedakârlık yapmadığı yönünde olduğu için Siirt Mebus’u Mahmut ona cevaben, bu kişinin ciddi anlamda hata yaptığını belirterek, Balkanlarda birlik için yapılan bu büyük işin aslında takdir edilmesi gerektiğini söylemiştir. Oysa bu düşünceye sahip kişilerin takdir ettikleri, etrafına zarar vermeye çalışan devletlerdir. Çok büyük savaşları geride bırakarak bu “vahim yangınları” söndürmek için çaba sarf edenler hak ettikleri konuma konmadığı için

üslubunu sertleştiren Siirt Mebus'u Mahmut; “Bir defa düşünmek lazım: Türkiye Umumi harpte bütün kaybettiklerini tekrar kazandı. Umumi harp muahedelerinin tesit ettiği bütün esasları hak ve adalete uygun buldu da onun için mi samimi bir sulh politikası takip ediyor?” sorusunu sormuştur. Türkiye'nin Kurtuluş Savaşında haksız işgallere maruz kalmasını ve topraklarının bazılarını kaybetmesini örnek gösteren Mahmut Bey, nüfusunun da yarısını kaybeden Türkiye'nin hatıralarını bir kenara bırakarak “onları gönüllerimizin karanlıklarına gömdük” demiştir.

Siirt Mebus'u, makalesinde yer verdiği başka bir kişinin “terk ettiğiniz yerlerde yaşayan insanlar, sizin millettaşlarınız değildiler. Onun içindir ki, bu ayrılıktan elem duymadınız..” şeklindeki yorumuna karşılık olarak ise, bugün Türkiye'nin toprakları dışında milyonlarca Türk'ün kaldığını, Yunanistan da Selanik, Doğu Trakya gibi yerlerinin halkının çoğunun Türk olduğunu hatırlatmıştır. Türkiye'nin Yunanistan ile olan ilişkisi başkadır, Yunanistan ile ciddi anlamda karşı karşıya gelen Türkiye, halkının Türk olduğu bazı topraklarını da bu devlete vermek zorunda kamıştır. Aradan geçen yıllara rağmen Türkiye'nin içinde aslında hala diri kalan bu hatıraları unutmaması onun barış için ne kadar fedakârlık yaptığının en açık göstergesidir. Mebus bunu şu şekilde dile getirmiştir;

“ Şüphe yok ki, elimizden alınan bu güzel toprakların elemi, intikamını gönüllerde yaşatmak, bu topraklar üzerinde her gün yeni haklar iddia etmek için ne milli kabiliyet ve hassasiyetimiz eksikti, ne de bugünkü beynelminel politika usullerine karşı menfi, gayriahlâkî, uygunsuz bir hareket olurdu. Fakat biz bunu yapmadık. Komşularımız arasında iyi geçim ve sulhun hâkimiyetini, her mülahazadan üstün tuttuk. Her halde Türkiyenin sulh politikasını müteala ederken; bunun basit, mücerret bir şey olmadığını, bu politika yolunda Türkiyenin hislerinden, emellerinden, haklarından büyük fedakârlıklar yaptığını unutmamak; en basit bir mantık ve insaf icabıdır. Şunu da hemen ilave edelim ki, tuttuğumuz yolun doğruluğunda tereddütümüz yoktur. Fakat istiyoruz ki, hizmet ve fedakârlarımız da karanlıkta kalmasın, alakadarlar tarafından takdir edilmesin...”
(Milliyet,8 Teşrinisani 1933)

Yapılan bu fedakârlıklar hedeflenen durum yani barış düşünüldüğünde gayet önemlidir. Ama önemli olan bu hedefe ulaşabilmektir. Eğer; Türkiye amaçladığı barış ortamına ulaşamazsa bu fedakârlıklar boşa gitmiş olacaktır.

Dördüncü Balkan Konferansın ardından Türkiye-Yunanistan arasındaki sıcak yaklaşma daha da artmıştır. Dördüncü Balkan Konferansı Türk-Yunan dostluğunu kat

ve kat artırmış, ayrıca Balkan birliği yolunda atılan en önemli adımlardan biri olmuştur. Türkiye ve Yunanistan aralarında imzaladıkları misakla ve birbirlerine karşı olan tutumlarıyla diğer Balkan Devletlerine örnek teşkil etmişler, Balkan Misakı yolunun kısılmasını sağlamışlardır. Bu konferans sonrasında Milliyet muhabiri Nemci Sadrettin Atina'da o dönemin Yunan Hariciye Nazırı olan M.Maksimós ile bir röportaj yapmıştır. Röportajdan Türk-Yunan samimiyetinin ne boyuta geldiği anlaşılmaktadır. Röportajın başlığı oldukça dikkat çekicidir. "Türkiye ile Yunanistan arasında hudutları hemen hemen kaldırmak imkânı olacaktır." başlığındaki röportajda nazır, Bulgarların adalar denizinde istediği çıkış ile ilgili yorumda da bulunmuştur. Cumhuriyet gazetesinde Türk-Yunan dostluğu için en fazla çalışanlar arasında gösterilen M. Maksimos, röportajda öncelikli olarak Türkiye'ye ve bu memleketi yönetenlere olan hayranlığını dile getirmiştir. "M. Maksimos Ankarada imzalan misakın iki dost devlet politikasında açtığı mesut çığıra işaret etmiştir." M. Maksimos ile yapılan söylevde M. Maksimos;

"-Muhtelit Mübadele Komisyonu ile Muhtelit Mahkemenin ilgası için hazırlanan iltifatname projesi üzerinde tam bir mutabakat hasıl olmuştur. İltifatname pek yakında Ankarada imzalanacak ve bu suretle memleketlerimiz arasındaki bütün meseleler hal edilmiş bulunacaktır. Türk ve Yunan dostluğunun yakın istikbalde arzedeceği inkişafın ne olabileceğini bana birçok kimseler sormuştur ve sormaktadır. Kat'iyetle ifade etmek kabildir ki, Türkiye ile Yunanistan arasında hudutları hemen hemen kaldırmak imkânı olacaktır. Her iki hükümetin gayesi budur." demiştir (Milliyet, 20 Teşrinisani 1933).

M. Venizelos'un ardından M. Maksimos'ta Türkiye ile Yunanistan'ın ileride birbirleriyle daha da yakınlaşacağı ve hatta tek bir devlet gibi yönetileceği üzerinde durmuştur. M. Venizelos iki devletin tek bir cumhurbaşkanı ile yönetileceğini, M. Maksimos ise iki ülke arasında sınırların kalkacağını söylemiştir. Buradan Yunanistan'ın Balkan birliğinden neler beklediğini ve nasıl bir dostluk istediğini anlamaktayız. Amaç; Türk-Yunan dostluğunun çok ciddi bir boyuta ulaşmasıdır.

Dördüncü Balkan Konferansı sonrasında Türkiye Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey Atina'da M. Çaldaris ve M. Maksimos ile iki saat süren bir görüşme yapmıştır. Bu görüşmenin iki saat sürmesi görüşülen konuların ve görüşmeye verilen önemin göstergesidir. Tevfik Rüştü Bey, M. Maksimos ve M. Çaldaris ile yaptığı görüşmenin ardından gazetecilere açıklamalarda bulunmuştur. En son olarak da Türk-Yunan dostluğunun ne duruma ulaştığından bahsetmiştir. Tevfik Rüştü Bey yaptığı açıklamada Türk ve Yunan milletlerinin bir tek millet gibi birleşmiş olduklarını söylemiştir.

Herhangi bir Türk köylüsünün Yunan köylüsünü kendi memleketlisiymiş gibi gördüğünü, aynı şeyin Yunan halkı içinde gerekli olduğundan söz etmiştir (Cumhuriyet, 26 Teşrinisani 1933). (EK-4)

Daha önce Yunan Hariciye nazırı iki ülke arasında sınırları kaldırma imkânı olacağından hatta iki devletin tek bir cumhurbaşkanı tarafından yönetilme imkanı bulacağından bahsetmişti. Türkiye Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey ise; iki millet arasında meydana gelen yakınlaşmadan bahsederek iki milletin sanki tek bir memlekette yaşıyormuş gibi yakınlaştıklarını belirtmiştir.

Yunan Başvekili M. Venizelos Cumhuriyet gazetesine 1 Kanuevvel 1933 günü vermiş olduğu bir beyanatta küçük itilaflar arasında “en sağlam” olanının Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan itilaf olduğunu belirtmiştir. Bundan Yunanistan’ın Türkiye’ye olan güvenci ortaya çıkmaktadır.

Yunanistan ve Türkiye geçmişten gelen bazı sorunlarının üstünü kapatarak birbirleriyle gerçek anlamda dost olmayı tercih etmişlerdir. Yunanistan İstanbul üzerindeki emellerinden vazgeçmiştir. Türkiye ise kaybettiği adalar mevzusunu unutmayı tercih etmiştir. İki ülkenin bu şekilde davranmasının tek nedeni barış istemeleridir. Dünya da gergin bir durumun ortaya çıktığı bugünlerde iki ülke her şeyi bir kenara bırakarak dost olmak zorundadır. Ayrıca, bu dostluk iki ülke için iktisadi açıdan da faydalı olacaktır.

2.2. İkili Misaklar Ve Balkan Konferansları Esnasında Bulgaristan’ın Tutumu

Balkan Savaşının ardından Türkiye ve Bulgaristan ilişkileri eski haline dönmüş biraz daha normalleşmiştir. Türkiye de Bulgaristan da Balkan Savaşından yenik çıkmış iki devlettir. Bulgaristan Savaşın ardından Nöyyi Antlaşmasını imzalamıştır. Bulgaristan, Nöyyi Antlaşmasıyla Romanya ve Yugoslavya’ya toprak vermenin yanı sıra, Batı Trakya’yı Yunanistan’ın alması nedeniyle Ege Denizine de çıkıştan mahrum kalmıştır. Bunun sonucunda Dedeağacı Limanı da elinden çıkmıştır. Makedonya’nın Yugoslavya’nın eline geçmesi ile Makedonya’da yaşayan Bulgarların Bulgaristan’a göç etmesi, Bulgaristan’ın Yugoslavya’ya cephe almasına neden olmuştur.

Bulgaristan ve Türkiye, Balkan Savaşlarından yenik çıkmanın sonucu olarak aynı kadere mahkûm olmuşlardır. Bu dönemde Yunanistan, hem Bulgaristan'ın hem de Türkiye'nin düşmanı olduğu için, Türkiye ve Bulgaristan birbirine yaklaşmak zorunda kalmıştır. Bulgaristan, bu yakınlığın sonucu olarak Türkiye'nin Kurtuluş Savaşında tarafsızlığını korumuş ve adeta bu milli harekete "sempati" duymuştur. Ancak her şeye rağmen Bulgaristan'ın aklından hiçbir zaman çıkmayan bir emeli vardır. Bulgaristan, Doğu Trakya ve Edirne'ye sahip olmak istediği için, zaman içinde revizyonist bir tavır sergilemeye başlamıştır. Bulgaristan'ın bu revizyonist tutumu yalnızca Türkiye'ye karşı değil çoğu Balkan Devleti'ne karşıdır.

Bulgar gazeteleri bu dönemde "Biz Bulgarlar Trakya'yı bilhassa Edirne'yi isteriz." şeklinde yazılar yazarken Türkiye'de Zaman gazetesinin 4 Teşrinievvel 1934 tarihli sayısında baş sayfada oldukça büyük puntolarla, "Bulgarlar İstanbul'u da istiyorlarmış", başlığını attığını görüyoruz. Bulgaristan, Türkiye'nin zaman içerisinde Yunanistan ve Yugoslavya ile yakınlaşması sonucunda Türkiye'ye karşı net bir tavır almaya başlamıştır (Akşin,1991:245-246). Bulgaristan gazeteleri ile Türkiye gazeteleri arasında da karşılıklı atışmalar da olmuştur. Her şeye rağmen Türkiye'nin güttüğü "yurtta barış cihanda barış" politikası gereği, iki ülke arasında 18 Ekim 1925'te Ankara'da Dostluk ve İşbirliği Antlaşması imzalanmıştır. Bu dostluk sözleşmesine ek olan protokolünde Bulgaristan'da yaşayan Türklerin Türkiye'ye göç etmesi ve Türkiye'de yaşayan Bulgarların Bulgaristan'a göç etmesi ile ilgili hususlar düzenlenmiştir. Bu göçler isteğe bağlı olarak yapılacaktır. İsteyenler göç etmeden önce taşınmaz olan mallarını satabileceklerdir.

1925 yılında imzalan Dostluk ve İşbirliği Antlaşmasının ardından, 1929 yılında Türkiye Başvekili İsmet İnönü ile Hariciye Nazırı Tevfik Rüştü Aras Sofya'yı ziyaret etmişlerdir.

" Antlaşmanın ilk iki maddesi tarafların dostluk ve barış kavramlarına aykırı düşecek hiçbir antlaşmaya girmemesi ve birinin saldırıya uğraması halinde ötekinin tarafsız kalmasını öngörmektedir. Sonraki maddeler ise anlaşmazlıkların barışçı yollardan çözümünü içermektedir. Beş yıl süreli olan bu antlaşma, 1934 yılında bir beş yıl daha uzatılmıştır" (Yinanç ve Taşdemir,2002:260-261).

Bulgaristan ile Türkiye ilişkileri bu şekilde düzenlendikten sonra 1929 yılından itibaren diğer Balkan Devletleri de kendi aralarındaki problemleri halletmeye çalışmışlardır.

Özellikle 1930 yılından itibaren Balkan Devletleri birbirlerine oldukça yakınlaşmıştır. 5 Ekim 1930 yılında olan Birinci Balkan Konferansına Bulgaristan katılmıştır. Bu konferans genel itibariyle sorunsuz geçmiştir. İkinci Balkan Konferansı 1931 yılının Ekiminde gerçekleşmiştir. Bu konferansta Nöyyi Antlaşması'nı değiştirmek isteyen Bulgaristan'ın bazı emelleri ortaya çıkmıştır. Bulgaristan'ın azınlık hakları adı altında revizyonist (değişimci) ve arazi ilhaki niyeti ortaya çıkmıştır. Bulgaristan, bu isteklerini Üçüncü Balkan Konferansında dile getirmiş ve konferansı terk etmiştir. Üçüncü Balkan Konferansı öncesi ve sonrasında gerçekleşen gelişmeler Türk basınında sıkça yer almıştır. Bulgaristan ile yapılan ilk müzakere 4 Şubat 1932 de olmuştur. Bulgaristan'da Hariciye Vekâleti adına M. Radef Türk Heyeti temsilcisi Tevfik Rüştü Bey'i selamlamıştır. M. Radef komisyonun çalışmasında başarılar dilemiştir. Tevfik Rüştü Bey'de kendisine teşekkür ederek aynı temennilerde bulunmuştur. Bu açılış konuşmalarının ardından komisyon çalışmalarına başlamıştır (Son Posta,5 Şubat 1932). Aynı yıl içerisinde Bulgaristan ile olan münasebetler genel itibariyle yılın ikinci yarısına denk gelmektedir. 1932 yılının Temmuz ayında Türkiye Bulgaristan ve Yunanistan arasında iktisadi münasebetler gündeme gelmiştir. Bu görüşmeler sonunda; Türkiye'nin Bulgaristan'a bir miktar daha ihracat yapabileceği ortaya çıkmıştır. 1932 yılının Eylül ayından itibaren Bulgaristan'ın diğer devletler ile ilişkileri gerilmeye başlamıştır. Yunanistan'ın Estia gazetesi, Bulgar milli grubunun Üçüncü Balkan konferansına ekalliyetlet (azınlıklar) konusunda bir şey yapılmamasını öne sürerek katılmak istemediğini bildirince, Bulgaristan ile ilgili bazı açıklamalarda bulunmuştur. Yunan gazetesi yazıda Bulgaristan'ı "oyunbozanlıkla" nitelendirmiştir. Yazıda ayrıca, hedefe ulaşmak için niyetin önemli olduğunu belirtilmiştir. Yunanistan'ın bu tepkisine Türk gazeteleri de yer vermiştir (Son Posta,26 Eylül 1932).

Bulgaristan'ın Balkan Konferansına katılmak için bazı istekleri vardır. Bulgaristan Üçüncü Balkan Konferansına katılmak için taviz olarak Dobriçe'nin kendisine verilmesini istemektedir. Bu konu ile ilgili Bulgar heyetinden biri şunu belirtmiştir;

“Bulgaristan, Türk ricaline karşı taahhüt altına girmediği gibi küçük itilaf ricalina karşı da taahhütte bulunmayacaktır. Hükümetimiz esaslı tavizler olmadıkça ne küçük itilafa, ne de Türk-Yunan itilafına giremez. Halbuki iki grupta bize bir şey vermiyor. Şimdilik bir kenarda duruyoruz” (Akşam,4 Teşrinievvel 1932).

Bulgar hükümeti, Balkan Devletleri arasında Balkan Konferansları ve Balkan Misakı ile ilgili en fazla problem çıkararak hükümettir. Özellikle Balkan Konferansları esnasında ekalliyetler ile ilgili sürekli olarak huzursuzluk ortamı yaratmıştır. Üçüncü Balkan Konferansına katılacak heyetler 21 Teşrinievvel günü Bükreş'e ulaşmıştır. Yapılan ilk görüşmede Bulgarlar yine ekalliyetler konusunu ortaya atarak gerginliğe neden olmuştur (Son Posta,22 Teşrinievvel 1932). Bulgarların bu konu ile ilgili bu kadar tepkili olmalarının nedeni daha önce yapılan konferanslarda alınan kararların uygulamaya konulmamasıdır. Bulgar heyeti reisi konferansta yaptığı konuşmada İstanbul'da yapılan toplantıda ekalliyetler ile ilgili alınan kararların uygulanması amacıyla talepte bulduklarını fakat bu taleplerinin dikkate alınmadığını belirtmiştir (Son Posta, 26 Teşrinievvel 1932).

“Bükreş konferansına gönderilen Bulgar Heyeti üyelerinin Makedonya Komitesinden olmaları ve heyete konferanstan çekilme talimatının bu Komitenin etkisi ve baskısıyla verilmiş olması Bulgaristan'da bu davaların teşvikçisi olan Komitenin kuvveti ve nüfuzu sürdükçe, uzun sürede bile anlaşma olanaklarının güçlüğü hakkında fikir vermektedir” (Cumhuriyetin İlk On Yılı,1973:309).

Ekalliyet konusunu tekrar gündeme getiren bu heyet; Türkiye'nin arabuluculuk yapmak istemesine rağmen toplantıdan tepkili bir şekilde ayrılmıştır.

Üçüncü Balkan Konferansının ardından hava böyle soğumuşken, Bulgaristan Dördüncü Balkan Konferansına da katılmıştır. Bulgaristan'ın Balkan Konferansına katılmasıyla Bulgar gazeteleri Balkan Birliği ile ilgili yorumlar yapmaya başlamışlardır. Gazetelerde çıkan makaleler kısaca, Balkan milletlerinin birleşmesinin istenen bir şey olduğunu fakat; bu birleşmenin gerçekleşmesi için bazı meselelerin halledilmesi gerektiği, şimdilik sadece Türk-Bulgar Misakı gibi ikili misaklar olabileceği ya da bunların yerine on yıllık bir genel misak yapılabileceği, bunun olması içinde ekalliyetler il ilgili konuda görüşülmesi gerektiği konularını içermektedir (Milliyet,8 Teşrinisani 1933). Bulgaristan'ın bu tutumu aynı gün Cumhuriyet gazetesinde ise; “Konferansta münakaşalar.. Balkan Konferansında Bulgarlar gene ekalliyetler meselesini öne sürdüler.” başlığında yer almıştır (Cumhuriyet,8 Teşrinisani 1933). Bulgaristan, Üçüncü Balkan Konferansını uğruna terk ettiği ekalliyetler konusunu şimdilik bir kenara bırakarak Dördüncü Balkan Konferansına katılmıştır. Bulgaristan Balkan Konferansına katılınca, Cumhuriyet gazetesi “Ekalliyetler meselesi artık geçen boradan arta kamış ölü

bir dalga mahiyetinden fazla bir kıymet göstermiyor.” başlığını atmıştır. Daha önceki Balkan konferansında esen sert rüzgârların ardından Bulgaristan heyeti baştan aşağıya değiştirilmiştir. Artık “havaalarında biraz yumuşaması” ile birlikte Bulgar heyeti Balkan Konferansına katılma kararı almıştır. Bulgarların yeni heyetinin başında Sosyalist Partisi lideri Sakızof bulunmaktadır. Balkan Konseyinin ekalliyetler konusunu gündemine almamasına rağmen bu konunun toplantıda açılacağına kesin gözüyle bakılmaktadır (Cumhuriyet,10 Teşrinisani 1933). Ancak, bu konu konferans gündeminde yer almadığı için Bulgaristan’ın bu konuda ne kadar etkili olacağı belli değildir.

Üçüncü Balkan Konferansında huzursuzluk yaratan Bulgaristan Türkiye ile münasebetlerini devam ettirmiştir. Türkiye ile Bulgaristan arasında 1929 yılında imzalan Dostluk ve Tarafsızlık anlaşması 22 Eylül 1933’te yenilenmiştir. Yenilenen anlaşmanın maddeleri şöyledir:

- “1. Türkiye ile Bulgaristan yeni bir muahede imzalamıyorlar, eski muahede beş sene daha temdit olunuyor.
2. Türk-Yunan misakinin Bulgaristan’a müteveccih olmadığına dair Bulgarlara teminat veriliyor. Aynı teminatın Yunanistan tarafından verileceği de tekeffül ediliyor.
3. İki memleket arasında halledilmemiş emlak, ticaret ve diğer meseleler her iki taraftan üç kişilik birer heyet marifetile gözden geçirilerek halledilecektir.
4. Türkiye ve Bulgaristan; aralarındaki dostluğun daha kuvvetle devam ettiğine karar vermişlerdir” (Cumhuriyet, 22 Eylül 1933).

Bu anlaşma da, Bulgaristan ile Türkiye’nin henüz yapılamamış emlak ve ticaret ile ilgili meselelerini incelemek üzere, her iki ülkeden üçer kişilik heyet tayin edilmesine karar verilmiştir. Türk-Bulgar münasebetlerini kuvvetlendiren dostluk anlaşmasıyla ilgili Sofya’da İsmet Paşa gazetelere çok güzel açıklamalarda bulunmuştur. İsmet Paşa Sofya’yı ziyaretinden, Bulgarların tavırlarından ve konuşmalarından memnun olduğunu söyleyerek; “Bu neticelerin iki milleti birbirine bağlayan mütekabil samimi dostluk münasebetlerinin daha ziyade sıkılaştırılmasına hadim olacağına mutmain bulunuyorum.” demiştir. Ayrıca Bulgar hükümetinin dost olduğunu ifade ederek; Bulgaristan’ı ziyaret etmenin iki memleketi birbirine daha fazla yaklaştıracığına emin olduğunu söylemiştir (Cumhuriyet,23 Eylül 1933).

Yenilene bu anlaşma 22 Eylül günü imzalanacak olmasına rağmen İsmet Paşa rahatsızlığı dolayısıyla o gün imzalamamış, ancak 25 Eylül günü bu anlaşmanın altına imzasını atabilmiştir. Bu “Dostluk, Bitaraflık ve Hakem Muahedesi” kendisine bağlı protokollerle birlikte Varna istasyonunda imzalanmıştır. Bu anlaşmayı Türkiye adına Tevfik Rüştü Bey ve İsmet Paşa, Bulgaristan adına Başvekil M. Muşanof imzalamıştır. Anlaşmanın imza merasimine ise; Türkiye’nin Sofya Sefiri Tevfik Kamil Bey, Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti Müdürlerinden Cemal Bey, Bulgaristan’ın Ankara Sefiri M. Antonof, Bulgar Hariciye Nezareti Teşrifat Umum Müdürü M. Stailof ve Teşrifat Memurlarından M. Naumof’ta katılmıştır (Cumhuriyet, 25 Eylül 1933).

Türk-Bulgar Dostluk Anlaşması esnasında Bulgaristan’a Türk – Yunan misakının Bulgaristan’ın aleyhinde yapılmış bir anlaşma olmadığına dair teminat verilmiştir. Anlaşmanın imzalanmasının ardından Yunan Başvekili M. Venizelos’da Cumhuriyet gazetesine verdiği bir beyanatta Türkiye ile olan misakın Bulgaristan aleyhine olmadığını özel olarak belirtmiştir. M. Venizelos konuşmasında;

“Bulgar matbuatı, ilk anından itibaren Türk-Yunan misakını Bulgaristanın aleyhine çevrilmiş addetmiştir. Onların bu tavır ve hareketi, bizi Bulgar mehafilinin artık kendileri için tahrikâta bahane ittihaz edilebilecek sebep kalmayacağı endişelerinden ileri gelmektedir. Fakat diğer taraftan Bulgar devlet adamları kendi memleketlerinin, bu misaka girmemeleri takdirinde Balkanlarda yapılmış bırakılmış vaziyette kalacağını da elbet anlamışlardır.” demiştir (Cumhuriyet,29 Eylül 1933).

Bulgaristan’ın sınır komşusu olan iki devlette Bulgaristan’a garanti vererek onun Balkan birliği için yumuşamasını sağlamaya çalışmışlardır. Bulgaristan’ın dostluğunu kazanmak için Yunanistan ve Türkiye bu şekilde çaba harcarken Bulgaristan yine de rahatsız olacak bahaneler bulabilmektedir. Bulgaristan, Tevfik Rüştü Bey’in Atina ziyaretinden rahatsız olduğu gibi Belgrat ziyaretinden de rahatsızlık duymuştur. Bu rahatsızlık, Cumhuriyet gazetesinde “Lüzumsuz endişe” başlığında dile getirilmiştir. Gazeteye göre bu rahatsızlığın nedeni anlaşmaların yeniden tazelenmesinin yollarını kapatmaktır (Cumhuriyet,28 Eylül 1933). Türkiye Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey Yugoslavya ile ikili bir misak imzalamak amacıyla Belgrat’a hareket ettiğinde de Bulgaristan’ın tepkisi ile karşılaşmıştır Bulgaristan’ın tepkisinin nedeni ise; Tevfik Rüştü Bey’in Belgrat’a giderken Bulgaristan yerine Yunanistan üzerinden gitmeyi tercih etmesidir. Bulgaristan’ın tepkisi Bulgar basınına da yansımıştır. Özellikle Zarya

gazetesi, Türkiye'nin Yugoslavya ile bir misak yapmak istemesini gereksiz görmektedir. Çünkü, Yugoslavya Türkiye'nin sınır komşusu değildir. Sınır komşusu olmadığı halde Türkiye'nin Yugoslavya ile anlaşmaya gitmesi, Bulgaristan'da kendilerine karşı olan bir hareket olarak algılanmıştır. Bulgaristan Ege Denizinden bir çıkış istediği için Trakya'nın kendisine iade edilmesini istemektedir. Bulgaristan gazetelerine göre; Türkiye Trakya ile ilgili bu durum nedeniyle Yugoslavya'ya yaklaşmaktadır. Türkiye Bulgaristan'ı yalnız bırakmak istemektedir. Bulgaristan gazeteleri, Bulgaristan'ın sadece Ege Denizine bir çıkış istediğini belirterek, Bulgaristan, ne İstanbul üzerinde emelleri vardır ne de Anadolu'yu istemektedir, diye devam etmiştir. Ayrıca haberde Bulgaristan'ın Kurtuluş Savaşında Türkiye yararına tarafsızlıklarını koruduklarını fakat, Türkiye'nin şu anda bu şekilde hareket etmeyerek Bulgaristan'ın güvenini yitirmekte olduğunu belirtmişlerdir. Türkiye Yugoslavya'ya yaklaşırken Bulgaristan'dan uzaklaşmaktadır (Cumhuriyet, 25 Teşrinisani 1933).

Türkiye Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey Yugoslavya ile yaptığı misakın ardından, Türkiye'ye dönüş yolu olarak Bulgaristan'ı tercih etmiştir. Tevfik Rüştü Bey Bulgaristan hududunda gazetecilerle konuşarak beyanatta bulunmuştur. Tevfik Rüştü Bey bu beyanatta Türkiye'nin Yugoslavya ile yaptığı misakın kesinlikle Bulgaristan karşısı olmadığını dile getirmiştir. Bu misak Türkiye'nin Balkanlarda istediği barış için diğer Balkan Devletleri ile yaptığı misaklarla aynı mahiyettedir. Bu nedenle Bulgaristan'ın bu konuda sıkıntı yapması yersizdir. Bulgaristan Nöyyi muahedesinin vermiş olduğu haklara sahiptir ve hiçbir Balkan Devleti bu muahedeye aykırı davranmayacaktır. Türkiye izlediği dış politika gereği Bulgaristan'a dost olan bir komşu devlettir. Ancak Türk halkının Bulgaristan'ın Trakya üzerindeki istekleri nedeniyle Bulgaristan'a kırgınlığı vardır. Bu nedenle Türkiye gazetelerinde Bulgaristan ile ilgili bazen olumsuz haberler çıkmaktadır. Eğer Bulgar gazeteleri Bulgaristan'ın bu isteklerini sürekli dile getirmezse Bulgaristan'ın Türk halkı üzerindeki intibahı sona erecektir. Türkiye, Bulgaristan'ın Türkiye'ye dost olduğu kadar Bulgaristan'a dost bir ülkedir (Cumhuriyet, 30 Teşrinisani 1933).

Türkiye'ye karşı Bulgaristan'ın aldığı tavır Türk basında tepkilere yol açmıştır. Cumhuriyet gazetesinde çıkan yorumda Türkiye'nin dış politikası gereği diğer devletlerle ikili misaklar yaptığı, bu misakların ikili olmasının nedeninin ise diğer

Balkan Devletlerinin toplu misak yapma yolunda fazla çaba harcamamaları olduğu belirtilmiştir. Balkan Devletleri'nin birbirlerine olan yakınlaşmasından Bulgaristan'ın rahatsız olmaya hakkı yoktur. Özellikle Bulgaristan gazetelerinin vermiş olduğu tepki ve Tefik Rüşti Bey ile ilgili söyledikleri hiç doğru değildir. Bulgaristan'ın yapması gereken Türkiye'yi bu konuda eleştirmek değil, Türkiye'nin izlediği yolu takip etmektir. Adı geçen gazete Bulgar gazetelerinin ateş püskürmek için bahane aradığını, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya ile yapılan bütün misaklarda Bulgaristan'ın aynı tavrı sergilediğini de söyleyerek; Türkiye'nin Bulgaristan'ın kendisi ile de misak yaparken Bulgarların yine alevlendiğin üzerinde durmuştur. Bunu da şu şekilde dillendirmişlerdir: “Doğrusu biz, bu Bulgar gazetelerinin, Türkiyenin Balkanlardaki siyaseti aleyhinde yaptıkları hücumların manasını anlamıyoruz. Bazı Bulgar gazetelerinin hırçınlığı, kıskanç bir kadının sinirli hareketlerini andırıyor” (Cumhuriyet,1 Kanunuevvel 1933). Balkan Misakı hazırlıklarında Bulgaristan Hükümeti'nin aldığı tavır sonucunda Bulgaristan basını ile Türk basını adeta karşılıklı olarak atışmaya girişmişler, iki ülke arasında olan bu soğukluk halkın sesi olan basının karşılıklı olarak birbirlerinden uzaklaşmalarına neden olmuştur.

Bu konular henüz kapanmadan Bulgaristan Maarif Nazırı M. Boyacıyeff Türkiye'ye ziyarette bulunmuştur. Boyacıyeff'in bu ziyaretinin nedeni Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yılını kutlamaktır. Boyacıyeff, Türkiye'ye böyle bir görevle gönderilmekten dolayı gurur duyduğunu belirtmiş ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Bulgaristan'da çok iyi tanındığını, Gazinin de Bulgarları çok sevdiğini belirtmiştir. Ardından gazetecilerin sorularını cevaplandırmıştır.

M. Boyacıyeff Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan misaka Bulgaristan'ın girmek istememe sebebi sorusuna, “Çünkü bu misak Bulgaristanı alakadar etmiyor. Türkiye ile Bulgaristan arasında muallâk bir meselemiz yoktur. Hatta aramızda bir hudut meselesi de mevzuu bahsolamaz. Münasebetimiz dostanedir, ticari münasebetin bir kat daha inkişafını arzu ediyoruz.” şeklinde cevap vermiştir.

Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya devletleri arasındaki genel anlaşma hakkında Bulgaristan'ın ne düşündüğü ve Bulgaristan'ın bu misaka katılıp katılmayacağı ile alakalı soruya ise; “Böyle umumi bir anlaşma henüz mevcut değildir.

Bulgaristanın bu iştirakına gelince: İstikbalde ne olacağı henüz malum değildir. Herkes sulh istiyor, bizde bunun için çalışıyoruz.” cevabını vererek Bulgaristan’ın hala Balkan birliği konusunda net bir karar vermediğini göstermiştir (Milliyet, 3 Teşrinisani 1933).

Dördüncü Balkan Konferansında Balkan Ülkeleri temsilcileri birer konuşma yapmışlardır. Bulgaristan adına da Sakızof diğer Balkan Devletlerine seslenmiştir. Sakızof daha öncede Balkan Konferansına ev sahipliği yapan Yunanistan’a öncelikle teşekkür etmiştir. Konuşmasının devamında asırlar öncesinden beri oluşa gelmiş, huzursuzluk ortamının artık sona erdirilmesi gerektiğini, bunun içinde bütün Balkan Devletleri’ne çok iş düştüğünü belirtmiştir. Bu çabanın nedeni asırlardan beri süregelen ilişkilerin Balkan Devletlerinin birleşmesini gerektirmesindedir. Bulgaristan temsilcisi konuşmasının devamında şunlara değinmiştir;

“Bulgaristanda hava biraz kapalı idi. (Sakızof havanın Bulgaristanda maddeten kapalı olduğunu söylemek istemiştir. Ama birçok dinleyiciler manen de kapalı olduğunu anlamakta mani görmemişlerdir.) Burada güzel bir hava ile karşılaşılıyor. (Hakikatan Selanikte siyasi hava kadar maddi hava da güzel ve ılıktır. Pardesüsüz çıktığı halde bile terleniyor.) İnsana neşe ve ümit veriyor. Balkanlarda da havanın iyi olacağını ümit ettiriyor. Bizler memleketlerimiz efkârı umumiyesinin mümessilleriyiz. Mefkûreciyiz. Fakat en mefkûrecimiz, reisimiz Papanastasiudur. Çünkü teşebbüs onundur... Yunan Hariciye Nazırı çalışmalarımızı kolaylaştıracağını vaat etti. Gerçi asırların miras olarak bıraktığı şeyler bir taraftan birleşmemizi emrediyor. Gerçi insanın tekemmül istikameti olan yollar bize müspet safhalar gösteriyor ama diğer taraftan da asırların miras olarak bırakmış olduğu ihtilafları bertaraf etmek lazımdır. Bunun içinde büyük hüsnü niyet ve büyük enerji lazımdır. Bu resmi toplantıda mevcut müşkülleri mevzuu bahsetmem. Vücüdümüzü hasreylediğimiz çalışmayı kolaylaştırmak istememdedir” (Cumhuriyet, 10 Teşrinisani 1933).

Bulgar Heyeti Temsilcisinin özel olarak tarihten kalma bazı sorunları çözümlenmek gerektiği üzerinde durduğu görülmektedir. Dördüncü Balkan Konferansı Bulgaristan açısından diğer Balkan Konferanslarına oranla daha verimli geçmiştir. Bulgaristan bu konferans esnasında bir önceki Balkan Konferansında hazırlanan ancak, Bulgaristan’ın kabul edemediği misakı bir şartla kabul etme fırsatı bulmuştur. Aslında bu fırsat diğer Balkan Devletleri tarafından Bulgaristan’a tanınmıştır. Dördüncü Balkan Konferansında, daha önce Bulgaristan’ın Başvekilliğini yapmış ancak vefat etmiş olan Liyapçef’in hatırası için tüm Balkan Devletleri bir dakikalık sessizliğe davet edilmiştir. Daha sonra ise; Başvekilin telgrafları konferans salonunda okunmuştur. Burada diğer Balkan Devletlerinin Bulgaristan’a manevi bir destekte bulduklarını görmekteyiz.

Ayrıca bu zaman zarfında Bulgaristan Demiryolları Müdürü de basına bir açıklamada bulunmuştur. Demiryolları Müdürü ülkesinin komşuları ile birlikte birleşim hatları yapmaya hazır olduklarını, basına vermiş oldukları bir ziyafetle bildirmiştir (Cumhuriyet, 10 Teşrinisani 1933).

Bulgar temsilci 13 Teşrinisani günü yapmış olduğu konuşmada Dördüncü Balkan konferansının ülkeleri için ve Balkanlar için ne kadar verimli geçtiğinden bahsetmiştir. “Bulgarlar Diyor ki” başlığındaki habere göre; Bulgar baş temsilcisi, bu konferansın şimdiye kadar yapılan toplantıların en faydalısı olduğunu iddia ederek, Balkan Devletlerinin hepsinin geniş bir hedefe ulaşmak istediklerini dile getirmiştir. Bu hedef, altı Balkan Devletinin fazlasıyla fikir ayrılığı yaşamasına ve bu fikir ayrılıkları altında ezilmiş olmalarına rağmen bu devletlerin bir çatı altında toplanmasına neden olmuştur. Bir araya gelme nedeni ise iktisadi ve siyasi bir birlik kurmaktır.

Bulgar temsilcisine göre; Balkanlarda siyasi ve ekonomik bir birlik kurma arzusuna ulaşmak için bir takım zorlukları ortadan kaldırmak gerekmektedir. Üçüncü Balkan Konferansında Bulgaristan’ın diğer Balkan Devletleri tarafından kabul edilen misakı kabul etmekte çekinme nedeni olarak da bu zorlukların ortadan kaldırılmaması olduğunu söyleyen Bulgar temsilcisi, her şeye rağmen komisyonların yapacağı bütün çalışmalara katılacaklarını belirtmiştir. Bulgaristan temsilcisi konuşmasına şöyle devam etmiştir;

“Gerçi bütün komisyonlarda hepimiz birçok netice ve muvaffakiyetler teminine imkan bulduk. Fakat siyasi işler sahasında biraz geri kaldık. Bu sahada da hayırlı ve parlak neticelere varmak için her türlü emekleri sarfetmemiz lazım geldiğini tanımalıyız. Temenni edelim ki, bugünkü celseyi beşinci konferanstan ayırarak zaman fasılası içinde siyasi sahada da mes’ut bir hal sureti bulunabilmesi için memleketlerimiz efkârı umumiyesi kâfi derecede hazırlanmış olsun işte o zaman, Balkan birliği Balkan federasyonu yapısının kurulup yükseleceği zemin büsbütün hazır bir hale gelmiş olur” (Cumhuriyet, 13 Teşrinisani 1933).

Bulgar baş temsilcisi Beşinci Balkan Konferansı için, Balkan Devletlerinin siyasi anlamda gerekli hazırlıkları yapması gerektiğini belirterek, bu konuşmasıyla gerekli çalışmaları yapması için, bir anlamda Balkan Hükümetlerine seslenmiştir.

M. Sakızof’un konuşmasında da belirttiği gibi Üçüncü Balkan Konferansında diğer bütün Balkan Konferanslarının kabul etmiş olduğu misakı Bulgaristan kabul etmemiştir.

Bunun ardından Bulgaristan Dördüncü Balkan Konferansına katılarak, diğer Balkan Devletlerinin misaka katılması hususunda umutlanmasını sağlamıştır. Dördüncü Balkan Konferansında Bulgaristan diğer Balkan Devletlerinin Üçüncü Balkan Konferansında kabul ettikleri misakı kabul edeceğini belirtmiştir. Bulgaristan Baş temsilcisi, küçük bir şartla bu misakı kabul edeceklerini söylemiştir. Bu şart ise; Üçüncü Balkan Konferansında alınan kararların artık uygulanmaya başlaması gerektiğidir. Temsilcinin Üçüncü Balkan Konferansını “Geçen senenin büyük fırtınası” olarak nitelendirmesi ise ilginçtir (Cumhuriyet, 14 Teşrinisani 1933).

Bulgaristan’ın yerine getirilmesi istediği şartları tüm Balkan Devletleri bilmektedir. Bu konu ile ilgili Yunan Baş Temsilcisi Türkiye’yi ziyaret ettiği sıralarda Milliyet muhabiri ile bir röportajda bulunmuştur. Bu röportaj esnasında Bulgaristan’ın Ege Denizinde istediği çıkış hususu ile ilgili sorulara da cevap vermiştir. Yunanistan ile Bulgaristan arasında en önemli sorun olan Ege Denizinde çıkış mevzuu Lozan’dan beri süre gelmiş tartışmaları beraberinde getirmiştir. Yunanistan Bulgaristan’a Ege Denizi ile ilgili sadece iktisadi çıkış verilmesinden yana olduğunu sıkça dile getirmiştir. Ancak bu durumu da Bulgaristan kabul etmemiştir. Bulgaristan daha kapsamlı bir çıkış istemiştir.

Bulgaristan’ın Ege Denizinde istediği çıkış ile ilgili olarak Yunan Baş Temsilcisi M. Maksimos kendisi ile yapılan röportaj da;

“Sulh konferansında bu mesele bir komita tarafından tetkik edilmişti. Bulgar murahhas heyeti bu kısımda Bulgaristana arazi verilmesi için büyük devletler murahhasları nezdinde teşebbüste bulunmuştu. O zaman bu talep esaslı bir surette tetkik edilmiş ve Bulgaristana Adalardenizinde ancak iktisadi bir mahreç verilmesinin muvafık olacağı kararına varılmıştı. Fransız murahhasının riyaset ettiği bu komitenin kararı üzerinedir ki, Neuilly muahedesinin Bulgaristana Adalardenizinde bir iktisadi mahreç temin eyliyen sizce malum maddesi tanzim olunmuştur. Bulgaristan o zaman bu neviden bir mahreci kabul etmemiş ve mesele muallâkta kalmıştı. Lozan konferansında meseleye gene temas edilmiş ve Bulgar murahhas heyeti Dedeğacın Bulgaristana ilhakınıve hiç olmazsa muhteriyetinin ilanını istemişti. Konferanstaki büyük devletler murahhasları bu talebi kabule şayan görmiyerek reddetmişlerdi. Buna rağmen Yunan murahhas heyeti azami hüsnüniyetini ispat ederek fedakârlıkta bulunmuş ve Neuilly muahedesi ile takyit edilen mahreç işini halletmek için Bulgaristana yeni bir teklifte bulunmuştu. Yunanistanın bu fedakârlığı da Bulgarlar tarafından reddedilmişti. Daha sonra Yunan-Bulgar hakem mahkemesi reisi M. Dela Bara kendisine ait bazı hususlar için Atinaya geldiği sırada bu mahreç işini haliçin Bulgaristan nezdinden tavassutta bulunmak nezaketini göstermiş ve hükümetimiz kendisini mahreç işinde Bulgaristana mutedil tekliflerde bulunmağa selahiyet vermişti. Bu maksatla Sofyaya giden M. De la Bara hiçbir netice alamamış ve Bulgaristanın menfi cevabı

ile tekrar karşılaşmıştı. Daha sonra zannederim 1925 te Londra Balkan Komitesi Reisi Sir Edvard boyle ve Umumi Katibi M.Bukton, 'times' gazetesine bir mektup yazmışlardı. Adalardenizinde Bulgaristana bir mahreç teminini talep eden bu mektuba İngiltere Hariciye Nezareti Müsteşarı M. Mac Neil cevap vermiş ve Meb'usan Meclisinde bu mesele hakkında izahat vermeğe vakit bulamadığından dolayı özür dileyerek mahreç işinin geniş bir tarihçesini yapmış ve bu mesele hakkında Yunanistanın gösterdiği hüsnü niyeti ve Bulgaristanın mukabelesini tebarüz etmişti." demiştir (Milliyet, 20 Teşrinisani 1933).

Yunan Baş Temsilcisinin Bulgaristan'ın istediği çıkış ile ilgili soruya verdiği cevaptan anlaşılıyor ki Yunanistan, Bulgaristan'ın istediğinin gerçekleşmesi için çaba göstermiştir ancak aynı zamanda kendi toprak bütünlüğünün korunması için de elinden geleni yapmıştır. Bulgaristan ise, yalnızca iktisadi anlam taşıyan bir çıkıştan daha çok kendisine ait topraklardan çıkış istiyordu. Bu sorunun Lozan'da halledilemeyerek Balkan Konferanslarına kadar gelmesi bu nedenledir. Dördüncü Balkan Konferansının ardından Bulgaristan Balkan Misakına girip girmemek hususunda karar vermek için müddet istemiştir. Bulgaristan Balkan Misakına girmek istemezse, Yunanistan, Romanya, Türkiye ve Yugoslavya arasında bir dörtler misakı imzalanacaktır (Cumhuriyet,23 Teşrinisani 1933).

Bulgaristan Balkan Misakına katılmamak için adeta bahane aramaktadır. Bu amaçla da diğer Balkan Devletlerinden sürekli isteklerde bulunmakta, ayrıca ikili misaklar imzalandıktan sonra bir Balkan Misakını gereksiz görmektedir. Bulgaristan'ın kararsızlığı bütün Balkan Devletlerini rahatsız etmektedir. Türkiye Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey Balkan Misakının imzalanmasına çok az kala Romanya meclisinin açılma töreni için Belgrat'a gitmiştir. Burada gazetelere Balkan Misakı ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Tevfik Rüştü Bey burada vermiş olduğu beyanatta Balkan Misakının amacını anlatmakta ayrıca Bulgaristan'ın er ya da geç bu misaka dâhil olacağını ümit ettiğini söylemektedir (Akşam,2 Şubat 1934). Bulgaristan'ın Balkan Devletleri ile olan bu ilişkileri Avrupa ülkelerinin de dikkatini çekmiştir. Bulgar kralının Bükreş seyahatini de yakından takip eden Avrupa Devletleri'nin gazeteleri konuyla ilgili, yorumlarda bulunmuşlardır. Temps gazetesinin yorumunda; Balkanlarda oluşacak olan birliğin iktisadi açıdan tüm Balkan Devletleri'ne faydası olacağını ve bu devletleri yabancı nüfuslardan arındıracağı için aslında bu misaka Bulgaristan'ın girmesinin onun açısından faydalı olacağı belirtilmiştir. Bu anlamda gazete Bulgaristan'ın bu misaka neden girmek istemediğini anlayamadıklarını, Bulgaristan'ı bu

tavra dışarıdan baskının soktuğunu söylemektedir. Aynı zamanlarda Bulgar gazeteleri de konuya değinmişlerdir. Demokratiticheski Sgovar gazetesi, Bulgaristan'ın mevki itibariyle Balkan Misakında çok önemli bir unsur olduğunu belirterek, Bulgaristan'ı dışarıda bırakacak diğer bütün çalışmaların Balkan barışının devamını sağlayamayacağı üzerinde durmuştur. Aynı gün başka bir gazete ise, Balkan Misakına girildiği takdirde Nöyyi'de elde edilen hakların bırakılması söz konusudur. Belki Misak Bulgaristan'ın mevkiini güçlendirecektir, ancak Bulgaristan misakın imzalanmasını istemeyecektir (Akşam,3 Şubat 1934). Bulgaristan gazetelerinde Balkan birliğinin ayak seslerinin kuvvetlendiği sıralarda şu yorum yapılmıştır;

“Bu misak, kendisinin bütün kuvvetini izale edecek olan bir takım manevi ve siyasi imkânsızlıklara tesadüf edecektir. Bu misakın Bulgaristana karşı tesiri olmayacaktır. Zira Bulgaristan hiç kimseyi tehdit etmemektedir. Diğer hakiki tehlikelere karşı ise bu misak bir teminat teşkil edemez” (Akşam,5 Şubat 1934).

Bulgaristan gazeteleri Bulgaristan olmadan yapılacak olan misakın siyasi ve diğer açılardan istenilen sonucu veremeyeceğini söylemektedirler. Bulgaristan gerçekte istediğini yapmış ve Balkan Misakına katılmamıştır. Bulgar Başvekili bu tavırlarıyla alakalı olarak misakın imzalanmasının ardından dört gün sonra “Bu siyaset bütün Bulgar milletinin siyasetidir. Bulgaristan, Balkan Misakına iştirak etmemiş olmakla beraber bu siyasete devam edecek ve bu siyasetin değişmediğinin delillerini her gün komşularına verebilecektir.” şeklinde beyanatta bulunmuştur. Bu konuşmadan da anlaşılacağı üzere Bulgaristan Misakın imzalandığı ilk günlerde zaten katı olan tavrını devam ettirmiştir. Bir diğer gazete de Bulgaristan'ın tavrı ile ilgili Ahmet Şükrü yorumda bulunmuştur. Bu yorumda Bulgaristan'ın Balkan Misakına girmemeye neden olarak Milletler Cemiyeti Misakını gösterdiklerini söylemiş ve Milletler Cemiyetinin zaten barış yolu güden tüm misakların yanında olduğunu belirterek Bulgaristan'ın yorumunu yanlış bulduğu üzerinde durmuştur (Milliyet,14 Şubat 1934). Aynı zamanlarda bir Bulgar gazetesi olan Pobeda gazetesi “Kiminleyiz” başlığında, Balkan Misakının imzalandığını ve Bulgaristan'ın şimdi yapması gerekenin; Misaktan ne kaybettik? Ne kazandık? Neredeyiz, Kiminleyiz? Nereye gidiyoruz? diye sorarak Balkan misakı ile ayaklar altına alınan adaleti kurtarmak olduğunu belirtmiştir (Cumhuriyet,17 Şubat 1934).Bulgaristan misaka girmemiştir ancak, Misak imzalandıktan sonra da diğer Balkan Devletleri Bulgaristan'ı misaka dâhil etmek için

çaba sarf etmeye devam etmişlerdir. Bu konuya ilerleyen bölümlerde ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

2.3. Diğer Balkan Devletlerinin Balkan Misakı İle İlgili Teşebbüsleri

Balkan Misakında Yunanistan ve Bulgaristan'ın tutumu ile ilgili olarak gazetelerde daha fazla haber yer aldığı için bu iki devleti kendi başlıkları altında değerlendirdik. Bu iki devletten Yunanistan Misakı çok fazla istemesi ve bu yönde çaba sarf etmesiyle, Bulgaristan ise Balkan Misakına karşı olan tutumu ve aşırıya kaçan istekleriyle gazetelerde yer almışlardır. Romanya, Arnavutluk ve Yugoslavya genel çerçevede Balkan Misakına ılımlı yaklaşan devletler olmuşlardır, bu nedenle de gazetelerde yer almalarına rağmen bu devletlerle ilgili sınırlı haber çıkmıştır.

Bu üç devlet ılımlı politikaları ve barışçı tutumları nedeniyle diğer Balkan Devletleriyle ikili misaklar imzalamışlardır. Arnavutluk dönem şartlarında Misakın altına imza atmasa da Yugoslavya ile Romanya Balkan Misakını imzalamışlardır.

Romanya Hariciye Vekili daha Balkan Konferansları esnasında Üçüncü Balkan Konferansına ev sahipliği yaparken hem Türkiye için çok güzel sözler söylemiş hem de Balkan Misakı ile ilgili yararlı konuşmalar yapmıştır (Son Posta,23 Teşrinievvel 1932). Romanya Hariciye Nazırı Romanya olarak ev sahipliği yaptıkları konferansta yapmış olduğu konuşmalarda dünya barışına hizmet etmek için ne kadar hazır olduklarından bahsederek, bu konuda hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacaklarını dile getirmiştir. Romanya Hariciye Nazırı haricinde konuşma yapan Romanya Meclisi Meb'usan Reisi M.Ticiyopof ise özellikle Türkiye Cumhuriyeti Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ten ve Türkiye'de yaptığı inkılâplardan övünçle bahsetmiştir (Son Posta,24 Teşrinievvel 1932). Burada Romanya'nın Türkiye'ye ne kadar dostane bir tavırla yaklaştığını görmekteyiz. Zaten bu konferans esnasında Romanya Kralı Balkan Devletlerinin temsilcilerini kabul etmiş ve özellikle Gazi Mustafa Kemal Atatürk ile İsmet Paşa'ya konferans ile ilgili güzel içeriğe sahip telgraflar çekmiştir. Bu dostluk ilişkileri zaman içerisinde daha güzel bir hal almıştır (Son Posta,27 Teşrinievvel 1932). 1933 yılı içerisinde ise, Romanya ile Türkiye arasında bir dostluk anlaşması imzalanmıştır. Bu konu Türk basınında gazetelerin özellikle ilk sayfalarında büyük puntolarla yer almıştır. Türkiye- Romanya Dostluk, Âdemi Tecavüz, Hakem ve Uzlaşma muahedesi Hariciye

Vekâletinde Hariciye Vekili Tefvik Rüşti Beyle, Romanya Hariciye Nazırı M. Titulesco arasında imzalanmıştır. İmza merasiminde Romanya sefiri, Türkiye Bükreş Elçisi Hamdullah Suphi Bey, Hariciye Vekâleti erkânı ve Matbuat Mümessillileri hazır bulunmuşlardır. Bu anlaşmanın metni şöyledir;

“1. Türkiye Cumhuriyeti Romanya Krallığı ve milletleri arasında gayrikabili ihlal bir sulh ve samimi ve edebi bir dostluk mevcuttur ve mevcut olacaktır.

2. Milli siyasetlerinin bir vasıtası olarak ne harbe ne de tecavüze girişmeyeceklerdir.

3. Her türlü itilafı uzlaşma veya adli ve ya tahkimi sureti tesviye yolile halletmeği taahhüt ederler.

Bu misak ileride feshedilmediği takdirde kendiliğinden beş sene uzayacaktır” (Cumhuriyet, 18 Teşrinievvel 1933).

Yukarıdaki metinden de anlaşılacağı üzere Türkiye ve Romanya karşılıklı olarak bir güven misakı imzalamıştır. İki dost ülke ayrıca dostluklarının kalıcı olması için misakın devamlılığı hususuna da değinmiştir.

Dördüncü Balkan Konferansı’nda ise Romanya Heyeti Temsilcisi M. Pella, Balkan Misakı ile oluşturacak olan barış ortamı için her türlü çabadan çekinmeyeceklerini dile getirmiştir. Romanya Heyeti Reisi M. Pella konuşmasının devamında ise şunları söylemiştir; “Romen murahas heyeti, Romanyanın harici işlerini çeviren M.Titulescu’nun şahsında, Balkan yarımadasında sulh halini hakikatleştirmek istediği gibi kuvvetli bir azim ve irade bulmuş olmakla iftihar eder” (Milliyet,13 Teşrinisani 1933). Romanya Heyeti Reisinin konuşmalarından anlaşılacağı üzere Romanya kalıcı barış yolunda kesin kararlıdır.

Romanya Devleti 1934 yılının Ocak ayında misafir olarak ağırladığı ve Balkan Misakı ile ilgili görüşmeler yaptığı Bulgaristan’ı ikna etmek için elinden geleni yapmıştır. Bu görüşmeler sonucunda iki devlet arasında daha büyük bir samimiyet ortamı doğmuştur (Cumhuriyet, 27 Kanunisani 1934).

Romanya’da Bulgaristan ile yapılan görüşmelerden ardından, yaklaşık olarak on iki gün sonra dört Balkan Devleti arasında Balkan Misakı imzalanmıştır. Bu Misakı imzalayan devletlerden bir tanesi Romanya’dır. Romanya ilk baştan itibaren barış yolunda istikrarlı adımlar atmış ve sonucunu almıştır.

Yugoslavya Devleti de Balkan birliği için çabalar gösteren ve ılımlı bir ortam yaratmaya çalışarak, ülkelerin hem iktisadi hem de siyasi yönden kalkınması amacıyla konferanslarda öneriler getiren barışçı bir Balkan Devletidir. Yugoslavya'nın Balkanlarda bir birlik için çabalamasının diğer bir nedeni de İtalya'dan gelecek bir tehlikeye karşı yanında bir güç aramasıdır.

Üçüncü Balkan Konferansında Yugoslavya temsilcisi olan M. İvonoviç Balkan Devletleri arasında barışçı bir politika izlediklerini açıkça göstermiştir. M. İvonoviç bu konferansta yapmış olduğu konuşmada Türkiye ve Türkiye temsilcisi Hasan Bey hakkında çok güzel ve içten söylevlerde bulunmuşlardır (Son Posta,24 Teşrinievvel 1932). Ancak Yugoslavya Heyeti özellikle Dördüncü Balkan Konferansında çok aktif rol oynamıştır. Bu konferansta Yugoslavya Heyeti bir Balkan Birliği Tesisi oluşturulmasını ve Balkan Konferanslarının toplanmasındansa bu tesisin gerekli görüşmeleri yapması önerisini sunmuştur. Ancak Yugoslavya'nın bu teklifi diğer Balkan Devletleri tarafından kabul edilmemiştir (Cumhuriyet, 9 Teşrinisani 1933). Habere göre Yugoslavya'nın verdiği teklif;

“Yugoslavya layihası Konferansa yeni bir isim vermiştir. Bu isim ‘Balkan itilafı için birlik’ unvanını taşımaktadır. Layihaya göre milli gruplarda ‘Balkan İtilafı Cemiyeti’ ismini alacaklardır. Layiha Balkan Devletleri Heyet Azalarını bu cemiyete bağlamaktadır. Layiha Balkan birliği fikrini karşı çıkanları da bu cemiyetin dışında bırakmıştır” (Cumhuriyet, 14 Teşrinisani 1933).

Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi bu teklif kabul edilmemiştir. Yugoslavya ayrıca; Dördüncü Balkan Konferansının kapanış konuşmasında bütün Balkan Devletlerinin elbirliği ile çalışmalarının önemi üzerinde durmuştur. İşbirliği içinde çalışarak devletlerin ekonomisini kalkındırabilecekleri noktasına temas etmiştir (Milliyet,13 Teşrinisani 1933). Yugoslavya'nın vermiş olduğu mesaja bakıldığında bu devletin daha çok misakin ekonomik ve kültürel tarafıyla ilgilendiğini çıkarabiliriz. Dördüncü Balkan Konferansının bitmesinin ardından Türkiye'yi temsilen Tefvik Rüştü Bey önce Yunanistan'a daha sonra da Yugoslavya'ya seyahatlerde bulunmuştur. Tefvik Rüştü Beyin Yugoslavya'ya yaptığı seyahatin amacı, iki tarafın emlak ve arazi meselelerinin görüşülmesi ve Türk-Yugoslav Dostluk Muahedesinin imzalanmasıdır (Milliyet,21 Teşrinisani 1933). Bu ziyaret sonucunda, Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekili Tefvik Rüştü Beyefendi ve Yugoslavya Kraliyeti Hariciye Nazırı M. Yevtiç, daha evvel

Londra’da ve Lozan’da kararlaştırdıkları Dostluk, Âdemi Tecavüz ve Her İki Memleket arasında yakınlaşma esaslarını içeren misakı 27 Teşrinisani 1933 günü imzalamışlardır. (EK-5) Bu görüşmede ayrıca Türkiye ile Yugoslavya arasında askıda kalan meselelerde konuşularak bazı neticeler elde edilmiştir. Ayrıca nazırlar basına yapmış oldukları açıklamalarda Balkanları alakadar eden konularda her iki memleketin siyasetinin aynı olduğunu söylemişlerdir. Cumhuriyet gazetesinde yazan Yunus Nadi bu görüşmelerle ilgili yorumunda, Yugoslavya Kralı’nın Tefik Rüştü Beyi ağırlaması ayrıca, Kral’ın Balkanlarda kesin ve kalıcı sulh istemesinin çok önemli bir gelişme olduğunu belirtmiştir. Yugoslavya’da Türk heyeti çok güzel ağırlanmıştır. Heyet şerefine ziyafetler verilmiştir. Bu güzel haberler ülkemiz halkını memnun etmiş, ayrıca barışın kalıcılığı için bir adım olmuştur. Balkan yarımadasında oluşabilecek her türlü huzursuzluk ve gerginlik ister istemez bütün Balkan Devletlerini etkileyecektir. Böyle bir şeye kayıtsız kalmak mümkün değildir. Bunun içindir ki yarımada bu kötü ihtimalleri ortadan kaldırmak amacıyla atılan her adım memnuniyetle karşılanmalıdır. Bu çalışmalar tarihten ders alındığının göstergesidir. Lozan Andlaşması’nda dahi Türkiye’nin Meriç Nehrini geçerek daha fazla Balkan toprağının sahibi olmasını en çok isteyen devlet Yugoslavya olmuştur. O zaman dahi Yugoslavya ile sınır komşusu olmak mümkün değildi ancak, Yugoslavya Türkiye’ye dost olduğunu daha o zamanki tavrıyla göstermiştir. Tefik Rüştü Bey bu seyahatin sonucunda adım adım Balkan birliğine gidildiğini söylemiştir. Ancak Balkanlarda eşsiz bir barış ortamının elde edilebilmesi için Balkanlıların iş birliği içinde bu parlak ideal etrafında toplanması lazımdır (Cumhuriyet,28 Teşrinisani 1933). Yugoslavya ile yapılan bu misakın ardından Yugoslavya Başvekili M. Milan Frşhit Cumhuriyet gazetesi çalışanlarından Doğan Nadi ile bir röportajda bulunmuştur. Frşhit röportajında; iki devletin halkı arasında karşılıklı güvenden kaynaklanan çok büyük bir dostluk ilişkisi oluştuğunu belirterek, 1925 yılında Türkiye’nin başkenti olan Ankara’da imzalan dostluk misakı sayesinde iki milletin birbirine daha çok yaklaştığını söylemiştir. Gün geçtikçe büyüyen bu dostluk için şimdi de Belgrat’ta bir misak hazırlığı yapılmaktadır. Yugoslavya Başvekili sözlerine şöyle devam etmiştir;

“Milletlerimizin yekdiğeri hakkında besledikleri bu emniyet ve dostluk hissi yakın tarihlerinde aynı müşküllere tahammül ederek istiklal haklarını muhafaza için ihtiyarından çekinmedikleri hudutsuzluk fedakârlıkların tabii bir neticesidir. Bunun içindir ki bugün sulhu kıskanç bir eda ile elde tutuyorlar. Bu hislerde mülhem lan

bugünkü misak yalnız iki devlet arasındaki dostluğu ve emniyeti kat'i bir şekilde kuvvetlendirmekle kalmıyor, aynı zamanda sulhun zamanını ve Balkan milletleri arasındaki yakınlaşmayı temin eden hakim bir kuvveti temsil ediyor.

Bu hisleri duyan bütün Yugoslavya milleti, Devlet Reisinin Gazi Mustafa Kemal Hz. İle arkadaşları Kazım ve Fevzi Paşaların, Başvekili çok muhterem meslektaşım İsmet Paşanın ve Belgratta geçirdiği günler zarfında samimiyetini memnuniyetle takdir ettiğimiz Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Beyin büyük otorite, hüsnü niyet ve sadakatle idare ettikleri genç ve kuvvetli cumhuriyetinizin 10 uncu yıl dönümünü tes'it sevincine samimi bir şekilde iştirak etmiştir" (Cumhuriyet,29 Teşrinisani 1933).

Türkiye Heyeti'nin Yugoslavya ziyaretinden çok güzel sonuçlar çıkmasının ardından Yugoslavya Hariciye Nazırı M. Yevtiç Türk Heyeti şerefine ziyafet vermiştir. M. Yevtiç burada yapmış olduğu konuşmada, Türk milletinin gayretini ve Balkanlarda barış için çalışan vekilini selamladıktan sonra şunları dile getirmiştir;

"Burada imzalanan misak ile her iki memleket birbirine hürmet etmeyi öğrenmiştir. Barış politikası iki ülkenin halklarını birbirine o kadar yakınlaştırmıştır ki bu yakınlaşma Balkan Devletlerini birleştirme yolunu bu dostluk gösterecektir. Barış ile ilgili güzel sözler söylemek yeterli değildir. Sözlere hareketlerde takviye edilmelidir" (Milliyet,30 Teşrinisani 1933).

Yugoslav Murahhasının dostluk ve barış adına kurduğu bu sözlerin ardından Tevfik Rüştü Bey cevap niteliğinde bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmasında Tevfik Rüştü Bey, Yugoslavya'da kendilerine gösterilen samimi tavırdan dolayı mutluluğunu dile getirerek, bu Misakın Kellog ve Londra Misakları ruhuna hizmet ettiğini söylemiştir. Tevfik Rüştü Bey ayrıca M. Yevtiç tarafından gösterilen gayrete hayran kaldığını eklemiştir (Milliyet,30 Teşrinisani 1933).

Yugoslavya- Türkiye Dostluk Misakı ile ilgili olarak bir Fransa gazetesi olan Journal gazetesi de yorumda bulunmuştur. Journal gazetesi, Türkiye'nin bütün Balkan Devletleri ile yapmış olduğu ikili misaklarla, Bulgaristan'ın etrafında bir düzen çemberi oluşturduğu dile getirilmiştir. Burada, birlik yolunda çaba harcayan devletler özellikle Romanya, Yugoslavya, Yunanistan'dır. Türkiye de bu devletlerle ikili anlaşmalar yaparak Balkan birliği yolunda önemli bir adım atmıştır (Milliyet,30 Teşrinisani 1933).

Bu dönemde Cumhuriyet gazetesinde Ahmet Şükrü Bey'in yazmış olduğu habere göre; Türk- Yunan Dostluk Misakı'nın imzalanmasının ardından Yugoslavya'da Bulgar Kralı ve kraliçesi ağırlandı. Bu esnada Bulgar Başvekili M. Muşonof ile Yugoslav Hariciye Nazırı M. Yevtiç görüşmelerde bulunmuşlardır. Bu görüşmelerde iki

memleketi alakadar eden meseleler samimi bir şekilde görüşülmüştür. Bu görüşmelerde iki memleket arasında iletişimi kolaylaştırmak amacıyla pasaport işlemlerinin hızlandırılmasını konu alan kararlar almışlardır. Yugoslavya, Bulgar Kralı ile yapılan görüşmeler esnasında, Bulgaristan'ın yapılacak olan Balkan Misakına katılması için ikna çabalarında da bulunmuştur (Cumhuriyet,14 Kanunievvel 1933). Bulgaristan ile Yugoslavya arasında olan bu münasebetler ülkemizde de memnuniyetle karşılanmıştır (Cumhuriyet,15 Kanunievvel 1933).

Yugoslavya Balkan Birliği konusunda çok azimkâr ve ümitli bir hava sergilemektedir. Yugoslavya Hariciye Nazırı M. Yevtiç Balkan Misakına yaklaşımları ile ilgili olarak, Balkanlarda Yugoslavya olarak yapmış oldukları çalışmalardan çok memnun olduklarını ve ileride bu durumun ümit verici sonuçlar vereceğini belirtmiştir. Ayrıca Nazır Avala Ajansı'na yapmış olduğu açıklamada, amaçlarının Balkan milletleri arasında karşılıklı olarak dotluğu ve birliği kuvvetlendirmek olduğunu söylemiştir. Avrupa ve Balkanlara ilaç olacak barış, bu siyaset sayesinde onunla beraber gelecektir (Cumhuriyet, 25 Kanunievvel 1933). M. Yevtiç bir başka açıklamasında da Türk-Yunan Misakı ve Balkan Birliği ile ilgili olarak “Bu misak aynı zamanda sulhun devamını ve Balkan milletleri arasındaki yakınlaşmayı temin eden hâkim bir kuvveti temsil ediyor.” demiştir. Ayrıca, “Kimseyi korkutmak istemiyoruz bilakis herkese emniyet vermek emelindeyiz” şeklinde de beyanatta bulunmuştur. Nazır tüm konuşmalarında Balkan Misakının barışa olan hizmetinden bahsetmiştir (Cumhuriyet,29 Teşrinisani 1933). Görüldüğü gibi Yugoslavya Balkan birliğini dünyanın içinde bulunduğu durum zarfında bir elzem olarak görmektedir. Yugoslavya Balkan birliği hususunda hep uysal davranmış bir devlettir. Bunu Türk basınında çıkan haberlerden anladığımız gibi ayrıca, Bulgaristan'ı Balkan Misakına girme yolunda ikna etme çabalarından da anlamaktayız. Yugoslavya Misakı imzalayan dört devletten bir tanesidir. Bu konudaki istikrarını sonuna kadar devam ettirerek kararlılığını göstermiştir.

Balkan Konferanslarında yer alan ve Balkan birliği için güzel çalışmalarda bulunan bir diğer devlet Arnavutluktur. Arnavutluk Üçüncü Balkan Konferansında Sırpların ve Bulgarların imzalamakta tereddüt ettiği misak projesini Türkiye gibi aynen ve düşünmeden kabul etmiştir (Son Posta,26 Teşrinievvel 1932). Dördüncü Balkan

Konferansında ise Arnavut Heyeti Temsilcisi kapanış konuşmasında Balkan Devletlerinin bu konferanslar sayesinde birbirlerine sıkı sıkıya bağlandığını ve bu bağlılıkla bir zafer kazandıklarını belirtmiştir. Ayrıca bu zaferle birlikte Balkan Devletleri için tehlikeli bir düşman olan felaket getiren geçimsizlik, hırs ve tamah zihniyetinden uzaklaşıldığını da belirtmiştir. Arnavut Heyeti Reisi Beşinci ve Altıncı Konferanslardan ne kadar umutlu olduğunu da dile getirerek, Altıncı Konferansta gayret ve emeklerin karşılığının alınacağı ümidinden bahsetmiştir (Milliyet,13 Teşrinisani 1933). Arnavut Başmuraahhası, konferansın devam ettiği günlerde ise Türk- Yunan Misakı ve yapılması planlanan Balkan Misakı ile ilgili bazı söylevlerde bulunmuştur. Türk- Yunan Muahedesini ele alarak bu muahedenin elim olan hatıraların bir kenara bırakılarak atılan önemli bir adım olduğu üzerinde durmuştur. Hatta bu ikili misakı “erkekçe bir cesaret” olarak nitelendirmiştir. Fakat yine de bu anlaşma Balkan Heyeti geneline çok fazla fayda vermeyeceğini, yalnızca hudutların bir kısmını güvenliğini sağladığını belirtmiştir. Aslında gaye bütün Balkan memleketlerinin hudutlarını muhtemel taarruzlara karşı koruyacak bir blok oluşturmaktır. Bu güvenlik tabii ki kısmen sağlanmıştır. Ancak Arnavutluk Hükümetinin bir soru işareti üzerinde yoğunlaşmıştır. Yapılan ikili misaklar barış zamanında kıymetli olabilir fakat ilk top gürlemede birlik sağlanması çok zordur. Bu nedenle Balkan bloğu ayrı olmayarak tek bir vücut gibi hareket etmeli ve Avrupa’da barışı devam ettirmek için dostlar aramalıdır. Gök siyah bulutlarla doludur ve fırtına patlamadan Balkan Hükümetleri halklarını emin bir yere sığdırmalıdır (Cumhuriyet, 10 Teşrinisani 1933). Arnavut Başmuraahhası ikili misaklardan daha çok Balkan Devletlerini bir araya toplayacak bir genel misaktan yanadır. Bu nedenle Arnavutluk Balkan Birliğini en çok destekleyen Balkan Devletleri arasında yer almıştır.

Konferanslar esnasında Balkan hükümetlerinin ve milletlerinin aldığı tavır bu şekildedir. Bulgaristan Balkan Devletleri arasında misaka en tedirgin yaklaşan ve en fazla zorluk çıkaran devlettir. Genel Misaka arada yeşil ışık yakmış bazen de çok uzak bir tavır sergilemiştir. Balkan Devletlerinin hepsi Bulgaristan’ında Misaka dâhil olması taraftarıydı ve bu amaçla Bulgaristan ile ikili misaklar imzalayarak aralarını sıkı tutmuşlardır. Bulgaristan’ı ikna çabalarını Balkan Devletlerinin çoğunluğu üstlenmiştir. Ancak bu çabalar sonuçsuz kalmış ve Bulgaristan Balkan Misakına girmediği gibi,

diğer Balkan Devletlerinin Misakı imzalamasının ardından tavrını daha da katılaştırmıştır.

Romanya, ılımlı bir tavırla Misak çalışmalarına katılmış, Balkan Konferanslarından birine ev sahipliği yaparak diğer Balkan Devletlerini gönülden bir tavırla ağırlamıştır. Bulgaristan'ı Balkan Misakına dâhil etmek amacıyla çabalarda bulunmuştur. İkili misaklara dâhil olduğu gibi, Balkan Misakının da altına imzasını atmıştır.

Yugoslavya Devleti Balkan Konferanslarına katıldığı gibi Balkan Misakını da imzalamıştır. Ancak Dördüncü Balkan Konferansında bulunduğu önerilerle bazı tartışmalara neden olmuştur. Çünkü, Yugoslavya'nın önerdiği gibi Balkan Konferanslarını sonlandırıp bunun yerine Balkan Devletlerinin gönderdiği temsilcilerden oluşan bir cemiyetin kurulması konferansın zaten yarı resmi olan mahiyetinin bitmesi demektir. Bu durumda bütün Balkan Devletlerini bir arada toplayacak ve ekonomik olarak kalkındıracak Balkan Misakının gerçekleşmesi ve bunu hükümetlerin imzalaması olanaksızlaşacaktır. Bu nedenle Yugoslavya'nın sunduğu bu teklif kabul görmemiş ve tepkilerle karşılanmıştır. Ama Yugoslavya'nın da istediği diğer Balkan Devletleri ile aynı doğrultudadır. O da bütün Balkan Devletlerinin dostluk ve barış çerçevesinde birleşmelerini istemektedir.

Arnavutluk, Balkan birliğini tam anlamıyla isteyen bir devlettir. Bu devlet ikili misakların çok bir anlam taşımadığını düşünmektedir. Çünkü, dünyada durumlar gergindir. Meydana gelebilecek herhangi bir harp durumunda ikili misaklar sınır güvenliği tam anlamıyla korumada çok etkili olmayacaktır. Balkanlar çerçevesinde tüm ülkelerin birbirlerinin sınır güvenliğini tanınması ancak genel misak ile mümkündür. Bu nedenle dünyada fırtına kopmadan önce Balkan halkları güvenli bir çatı altına toplamak gerekmektedir, şeklinde yorumları vardır. Ancak Arnavutluk'un tavrı zamanla değişmiş olacak ki Balkan Misakını imzalayan devletler arasında yer almamıştır.

Yunanistan ve Türkiye ise, Balkan Misakının imzalanması yolunda asıl yükü üstlenmiş iki devlettir. Balkan birliği için Yunanistan ve Türkiye çok istekli davranmışlardır. Bunu da geçmişte olan bütün olumsuz durumları bir kenara bırakarak sıkı sıkıya dost olmakla ve diğer devletlere adeta örnek olmakla göstermişlerdir. Tüm Balkan Devletlerine "Biz bütün husumetleri bir kenara bırakarak yalnızca barış ve dostluk

uğruna bir araya geliyoruz.” mesajı vermişlerdir. Bu mesaj diğer Balkan Devletlerini kamçulamıştır. Türkiye’nin geçmişte Yunanistan ile yaşadığı sorunları diğer Balkan Devletleri ile yaşamadığı aşikârdır. Eğer Türkiye Yunanistan ile dost olmak için her şeyi siliyorsa Türkiye’nin dış politikasında temel ilkesi olan “Yurtta barış cihanda barış” ilkesi dolayısıyla’dır. Yüce Önder Atatürk’ün o dönemde barış ile ilgili vermiş olduğu mesajlarında bu dostlukta önemli bir payı olmuştur. Zira Yüce Önder, Türkiye’nin kendi sınırları ile yetinerek herhangi bir sınır genişletme amacı gütmeyen diğer devletlerle dostane ilişkiler kurmasını istiyordu. Yunanistan’da da durum aynıdır. Yunanistan Başvekili de daha Lozan’da İsmet İnönü ile başlayan dostluğunu Yunanistan’ın dış politikasına yansıtarak dostane bir tavır sergilemiştir. Türk- Yunan dostluğu beraberinde tüm Balkan Devletlerinin yakınlaşmasını getirmiştir. Balkan Devletleri arasında ikili misaklar yapılmıştır. Bu ikili misaklar beraberinde genel bir misak fikrini getirmiştir. Türkiye ve Yunanistan bu fikrin uygulamaya geçmesinde çok çaba harcamışlardır.

2.4. Balkan Misakı

Balkan Misakı, çoğu Balkan Devletinin arzuladığı ve uğruna büyük çaba harcadığı bir anlaşmadır. Balkan Devletleri; öncelikli olarak ikili misaklar ile dostluklarını ve sınırlarını garanti altına almış, daha sonra bu dostluk ortamının genel bir birlik kurularak pekiştirilmesi için çalışmışlardır. Bu durum Üçüncü Balkan Konferansında ciddi bir şekilde konuşulmaya başlanmış ancak, bu konferansta da Balkan birliğinin merkezinin neresi olabileceği, Balkan Birliği merkezinin askerden arındırılarak tarafsız bir konum alması gibi konularda tartışmalar çıkmıştır. Bu tartışmalar Balkan Devletlerinde de ilgi çekmiş ve halk kendi arasında Balkan birliği merkezinin neresi olmasını gerektiğini ve bu merkezin askerden arındırılmasının ülkeye nasıl etki edeceğini tartışmaya başlamıştır. Balkan birliği merkezinin İstanbul olması ihtimaline karşı Son Posta gazetesi İstanbul’da yaşayan halktan bazı kişiler ile görüşmeler yapmıştır. Görüşmenin yapıldığı kişilerden biri olan Mehmet Bey yaptığı yorumda;

“Balkanlar arasında bir birliğe şiddetle taraftarım. Bu taraftarlığım bir fantezi değildir. İstiyorum ki, barış hâkim olsun, Balkan devletleri istilacı devletlere karşı, sağlam bir kültür ve sağlam bir ekonomi ile dursun. Balkan birliği merkezinin silahtan arındırılarak tarafsız olması konusu bunun ardından zaten kendiliğinden hal olacaktır.” demiştir.

Mehmet Bey'in söylediklerinden anlaşılacağı üzere, Balkan birliği merkezi konusunda kendisi çok tedirgin değildir. Bu konuların görüşülmesi için öncelikli olarak Balkan Misakının imza edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Aynı gün görüşmenin yapıldığı bir başka kişi olan Mustafa Bey,

“Kendi menfaatlerinin müstakil bir şekilde müdafaa etmek için Balkanlılar bir birliğe muhtaçtırlar. Ancak büyük devletler bugün oluşturdukları siyasi örgüyü çözdürmemek için bu anlaşmayı güçleştirmeye çalışıyorlar. Mesela, Balkan birliği merkezi olabilecek olan İstanbul'un silahtan arındırılması konusunun ortaya atılması buna bir örnektir. Daha anlaşma imzalanmadan bu milletlerden herhangi birinin herhangi bir şehrini silahtan arındırmayı düşünmek, işi tartışmaya dökmek gülünçtür” (Son Posta, 13 Şubat 1932).

Mustafa Bey'in tepkisi biraz daha serttir. Zira kendisi Balkan birliğinin merkezi olacak yerin silahtan arındırılması konusunu büyük devletlerin bir oyunu olarak görmektedir. Bu konunun bütün Balkan Devletlerinde bir soru işareti yarattığı ve tartışmaya neden olduğu açıktır. Ancak, bu konunun daha sonralarda durulduğu ve basında yer almadığı görülmektedir.

Balkan Devletleri birbirleri ile ikili misakları yaparken bir yandan da büyük misak için sabırsızlanıyorlardı. Bu isteği devlet temsilcilerinin zaman zaman yapmış oldukları açıklamalardan çok net bir şekilde anlıyoruz. Yunan Başvekili M. Venizelos Türkiye ile ikili misakı imzaladıktan sonra Cumhuriyet gazetesine verdiği beyanatta “Misaka bütün Balkan milletleri girmelidir” demiştir (Cumhuriyet,29 Eylül 1933). Türkiye temsilcisi Hasan Bey ise Dördüncü Balkan Konferansının kapanış merasiminde yapmış olduğu konuşmada şunları dile getirmiştir;

“Balkan milletleri ve hükümetleri takip ettiğimiz siyasetin barış siyaseti olduğunu, bu amaca ulaşmak için uyanık bulunmak gerektiğini bilmektedirler. Bizim hedefimiz bir mücadele bloku ya da hükümetler arasında yapmacık bir ittifak oluşturmak değildir. Biz refah ve telakkiyi karşılıklı anlaşmada arayarak milletler arasında sıkı ve samimi bir birlik yaratmak istiyoruz” (Milliyet, 7 Teşrinisani 1933).

Yugoslav heyeti temsilcisi de demiştir ki, “Balkan memleketlerinin el birliği ile çalışmaları bizim düşüncemize göre bu memleketlerin ekonomik vaziyetlerini iyileştirecektir” (Milliyet,14 Teşrinisani 1933). Bulgar temsilci yapmış olduğu bir konuşmada; “Bu ülkü, birçok fikir ayrılıklarının ağırlığı altında ezilmiş büyük bir maziye malik altı milleti ekonomik ve siyasi bir birlik halinde bir araya toplamaktadır”

demıştır (Cumhuriyet,13 Teşrinisani 1933). Arnavut heyeti temsilcisi ise Dördüncü Balkan Konferansı sonunda yapmış olduğu konuşmada şunları dile getirmiştir, “Takip edilen gaye bütün Balkan memleketlerinin sınırlarını, yabancıların taarruzlarına karşı korumak için bir blok oluşturmaktır” demıştır (Cumhuriyet,10 Teşrinisani 1933). Romanya Vekili M. Pella Dördüncü Balkan Konferansında yapmış olduğu bir konuşmada, “Balkan konferanslarında sarf edilen ve edilecek gayretlere Romen heyeti olarak sınırsız bir şekilde iştirak edeceğiz. Romen heyeti Balkan yarımadasında barış halini gerçekleştirmek istediği gibi kuvvetli bir azim ve irade bulmuş olmakla iftihar eder” demıştır (Cumhuriyet, 13 Teşrinisani 1933). Görüldüğü gibi Balkan birliği istekleri, ülkelerin ekonomik kalkınmalarını sağlayacak olması, sınır güvenliği konusunda anlaşılacak olması gibi nedenlere dayanmaktadır.

1933 yılında çok güzel bir hava içinde geçen Dördüncü Balkan Konferansının ardından Balkan birliği yolunda hızlı adımlar atılmaya başlanmıştır. Özellikle 1934 yılının Ocak ayında çalışmalar hızlanmıştır. Balkan Andlaşması Ekonomik Konseyi 3 Kanunisani 1933 sabahı çalışmalarına başlamıştır. Çünkü, Balkan Misakını kuvvetlendirmek için ekonomik sahada da birlikte olmak gerekmektedir (Akşam, 4 Kanunisani 1934). Balkan Ekonomik Konseyi’nin çalışmalarına başlamasının ardından Balkan Misakı Konseyi’de çalışmalarına 16 Kanunisani 1934’te başlama kararı almıştır. Konsey çalışmalarını Cenevre de yapılacak ve ülke temsilcileri de bu konseye katılacaktır (Akşam,16 Kanunisani 1934). Bu konseyin çalışmaları esnasında, konsey tarafından ülkelere yapılan açıklamalarda, barışı kurmak için harcanan çabalardan sevinç duymakta olduklarını ve doğu Avrupa’da barış ile alakadar olan barışa, takviyede bulunmak isteyen bütün devletlere bu misakın faydalı bir şekilde tanıtılacağını bildiren bir açıklama yapılmıştır. Bu konseyde dört devletin vekilleri Balkan Misakı ile ilgili kuvvetli arzularını bir kez daha dile getirmişlerdir (Akşam,22 Kanunisani 1934).

Balkan Misakına giden yolda belki de en önemli mesele Misakın tam olarak hangi konuları içereceği ve hangi sınırları güvence altına alacağıdır. Bu konuyla ilgili olarak, halk gazeteler yoluyla bilgilendirilmiştir. Mesela, Akşam gazetesinde “Balkan misakında askeri maddeler bulunmayacak” başlığı ilk sayfadan büyük puntolar ile verilmiştir. Misakta bulunacak hususlardan bazıları ise, Balkan Misakı şimdilik siyasi ve iktisadi tedbirlerden ibaret kalacak, Misak hiçbir askeri yardım mecburiyeti

getirmeyecektir. Balkan dışındaki sınırlar Misaka dâhil olmayacaktır. Örneğin, Romanya'nın Macaristan ve Sovyet Rusya ile Yugoslavya'nın İtalya ve Avusturya ile sınırı bulunmaktadır. Bu durumda bu devletlerle olan sınırlar Misaka dâhil edilemez. Misakı imzalayan devletlerden herhangi biri, Balkanlar dışındaki herhangi bir devletle kendiliğinden savaşa girerse, diğer devletlerin ona karşı Misak ile almış oldukları kararlar hükümsüz kalacaktır. Bu Misak, Balkan Devletlerinin kendilerine has konularında değil ama tüm Balkanları ilgilendiren konularda fikir yürütecektir. Askeri ve siyasi konuları içerecek daha geniş bir Misak, ileride gerçek Balkan birliği olduğunda vuku bulacaktır. Bu cümleden Bulgaristan olmadan tam bir Balkan birliği sağlanamayacağı düşüncesi olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Hazırlanan Misak ilk aşamada iyi sonuçlar verdiği takdirde daha geniş bir Balkan birliğinin oluşacağı düşüncesi vardır. Bu Misak ve Yugoslavya- Romanya yakınlığı ile Türkiye- Yunanistan yakınlığı ileride ülke halkları arasında daha sıkı bir ilişkiye neden olacaktır (Akşam,1 Şubat 1934).

Akşam gazetesinin Misakın imza edilmesine yakın vermiş olduğu bilgiler çerçevesinde Misaka gireceği kesin gözüyle bakılan dört devlet vardır. Bunlar ikili olarak birbirleriyle çok yakın ilişkiler kurmuş olan devletlerdir. Bu yakınlığın ileride tüm Balkan halkına örnek olması beklenmektedir. Misakın devletleri ne gibi sorumluluklara sokacağı da açıkça belirtilmiştir. Devletler birbirlerinin sınırlarını ve kendi sınırlarını güvence altına almaktadır ama Balkanlar dışında kalan sınırlardan sorumlu değildirler. Toprakları Balkanlarda bulunan Bulgaristan olmadan bir Balkan Misakının ne kadar geçerli olacağı bütün devletlerin kafasında bir soru işaretidir. Bulgaristan'ın Misaka girmesi için Balkan Devletleri onu ikna çabalarına girişmiş ve bu konu ile ilgili birbirleriyle görüşmeler yapmaya başlamışlardır. Özellikle Romanya bu süreçte Bulgaristan'ı ikna etmek için araya girerek Bulgaristan ile görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmelerin sonucunu bütün Balkan Devletleri merakla beklemiştir. Tefik Rüştü Bey de, Romanya temsilcisi ile Bulgaristan temsilcisinin yaptığı görüşmenin sonucunun ne olduğuyla ilgilenererek;

“Balkanlarda sulhü tarsin için itilaf mevcuttur. Bu itilafa şimdi maddi bir şekil ve hukuki bir mahiyet vermek lazımdır. Bulgaristan hakkında M. Titulesconun M. Muşşonofla yaptığı mülakat hakkında tasrihatta bulunmasını bekliyorum. Bulgaristanın sulhu tarsin eserinde bizimle nasıl olsa anlaşacağı ümidini muhafaza ediyorum” demiştir (Akşam,2 Şubat 1934).

Balkan Misakının yaklaşması ile Bulgaristan'ın Misak ile ilgili tavırları Avrupa'yı oldukça ilgilendirmeye başlamıştır. Avrupa gazeteleri Bulgaristan'ı bu tavrından dolayı eleştirmişlerdir. Avrupa gazetelerinin çıkarlarına uymasına rağmen Bulgaristan'ın Misaka girmemesini onu engelleyen bir gücün olmasına bağlamaktadırlar (Akşam,3 Şubat 1934). Bulgaristan, ekalliyetler konusunu ve Ege'den bir çıkış verilmesi isteğini hep öne sürerek Misaktan yavaş yavaş uzaklaşmıştır. Altı Balkan Devletinin Balkan Konferansları ve ikili misaklar yoluyla yakınlaşmaları hep altılı bir Misak yapılacağı düşüncesini akla getirmiştir. Ancak Bulgaristan'ın tavrı Arnavutluğu da etkileyincedir dörtler misakı olması ihtimali ortaya çıkmıştır. Milliyet gazetesi bu konuyla ilgili "Dört taraflı misak mı?" başlığını atmıştır (Milliyet,21 Teşrinisani 1933).

Bulgaristan'ın zamanla daha tepkili davranmaya başladığını belirtmiştik. Bulgaristan'ın Türkiye'ye karşı tavrı ise, Türkiye Hariciye Vekili Tefik Rüşti Bey'in Belgrat'a Yugoslavya ile bir Misak imzalamak amacıyla yola çıkmasıyla birlikte oldukça keskinleşmiştir. Bulgaristan'ın bu tavrı karşısında dört taraflı Misak konusu gündeme gelmiştir. Bu konu ile ilgili Tefik Rüşti Bey bir röportaj esnasında, Türkiye ile Yunanistan, Romanya ile Yugoslavya arasında bazı müzakereler olduğu ile ilgili soruya şöyle cevap vermiştir:

"Biz böyle bir şeyden haberdar değiliz. Ben esasen Atina ve Belgrat'a bu hususta bir misak teklif etmek için gitmiyorum. Bu bahsettiğiniz mesele hakkında da teklifte bulunacak değilim. Fakat misak teklifi karşısında kaldığım takdirde ona göre mütalaamı beyan ederim" (Cumhuriyet, 23 Teşrinisani 1933).

Kamuoyu meydana gelen gelişmeler karşısında Bulgaristan'ın ve Arnavutluk'un olmadığı bir Misak yapılacak düşüncesine kavuşmuştur. Bulgaristan'ın tavrı o kadar nettir ki, diğer Balkan Devletleri onun ancak Misaka dâhil olacağı ile ilgili ümitlenmekle yetinmek zorunda kalmaktadırlar. Balkan devletleri 1934 yılının Şubat ayında Belgrat'ta Misak projesini hazırlayıp imzaladıklarında da Bulgaristan tepkisini ortaya koymuştur. Sobronya reisi M. Malinof konu ile ilgili,

"Şimdiki arazi statükosunu temin eden misakı Bulgaristan'ın imza etmemiş olması milletlerin ve hükümetlerin bize karşı beslemekte oldukları itimadı eksiltmeyecektir. Çünkü misakı imzalamak barış karşıtı bir hareket değildir. Bulgaristan barışın samimi dostudur. Barış ancak galiplerin ve mağlupların uzlaşması ile mümkün olur" demiştir.

Bulgaristan'ın Mir gazetesi ise,

“Bu misak, kendisinin bütün kuvvetini izale edecek olan bir takım manevi ve siyasi imkânsızlıklara tesadüf edecektir. Bu misakın Bulgaristan’a karşı tesiri olmayacaktır. Çünkü Bulgaristan hiç kimseyi tehdit etmemektedir. Diğer hakiki meselelere karşı ise bu misak bir teminat teşkil etmez” (Akşam,5 Şubat 1934).

Bulgaristan’dan gelen misak ile ilgili yorumlarına bakıldığında, Bulgaristan’ın Misaka katılmamasının Misakın siyasi imkânsızlığına neden olacağı ve ileride gerçekleşebilecek savaş ya da benzeri durumlara karşı bir kurtarıcı olmayacağını düşündüklerini anlıyoruz.

2.4.1. Balkan Misakının Son Hazırlıkları

Balkan Misakı imzalanmadan birkaç gün önce 2 Şubat 1934 günü Tefrik Rüşti Bey, Romanya meclisinin açılışında bulunmuş, daha sonra Romanya Hariciye Nazırı ile Belgrad’a hareket etmiştir. İki dost ülkenin iki temsilcisi Belgrad’a Misak projesini parafe etmek amacıyla hareket etmişlerdir (Akşam,2 Şubat 1934). 4 Şubat 1934 günü Belgrad’ta dört Balkan Devletinin Hariciye Nazırları hazır bulunmuşlardır. Balkan Misakının tam metni dört Hariciye Nazırı tarafından hazırlanarak parafe edilmiştir.

Misak projesi Belgrad’ta hazırlanmıştır fakat Misakın imza merasiminin Atina’da yapılması planlanmıştır. Misakın metni Atina’da imzalandıktan sonra Balkan halkına duyurulacaktır. Misakın projesinin imzası Belgrad’ta “büyük sevinç” uyandırmış, Misak projesinin imzası diğer Balkan Devletlerinde ve Avrupa’da da ses getirmiştir (Akşam,5 Şubat 1934). Örneğin Fransız gazeteleri Misakın projesinin imzalanmasını memnuniyetle karşıladıklarını belirtmişlerdir. Gazeteler bu nedenle Türkiye’nin barış için harcadığı çabalardan dostane bir tavırla bahsetmişlerdir (Akşam,6 Şubat 1934). Yunan Hariciye Nazırı M. Maksimos büyük devletlere Balkan Misakının özelliklerini ve bu Misak karşısında Bulgaristan’ın tutumunu anlatmak üzere Londra, Paris ve Roma’yı ziyaret etmiştir. İşte bu ziyaretler esnasında İngiltere ve Fransa, Misakı destekleyeceklerini açıkça belirtmelerine rağmen İtalyan devlet adamları Misak ile ilgili olumlu yorumda bulunmaktan çekinmişlerdir (Gönlübol ve Sar,1996:100).

Atina ajansına Başvekil M. Çaldaris’in yapmış olduğu açıklamada, Başvekil;

“Balkan misakı hiçbir memleket aleyhine değildir. İmza eden devletlerin hudutlarını temin eden ehemmiyetli bir belgedir. Bunun imzalanması mutluluk verici bir durumdur. Bu misakın barışı isteyen tüm devletlerde iyi bir tepki

uyandıracığına eminim. Misak daha gerçekçi bir Balkan anlaşmasının temelini atmaktadır” demiştir (Akşam,6 Şubat 1934).

Gerçektende hazırlanan Balkan Misakı barışı ciddi anlamda isteyen tüm devletlerin olumlu tepkisine neden olmuştur. Misak projesini imzalayan tüm Balkan Devletleri çabaları sonucu ulaştıkları sonuçtan çok mutludurlar. Misak ayrıca ileride Bulgaristan ve Arnavutluk’un Misaka dâhil olacağı şeklinde hazırlanmıştır. Misakın hedefi ise, Balkanların bugünkü arazi vaziyetini muhafaza etmek olarak açıklanmıştır. Misakın süresi ise beş sene olacaktır (Akşam,6 Şubat 1934).

Misak Atina’da imzalanacağı için Balkan Hariciye Nazırları Belgrat’tan Atina’ya gelmişlerdir. (EK-6) Bu amaçla ilk yola çıkanlar Yunanistan Hariciye Nazırı ile Türkiye Hariciye Nazırındır (Akşam,5 Şubat 1934). Romanya ve Yugoslavya Hariciye Nazırları ise daha sonra hareket etmişlerdir (Akşam,6 Şubat 1934). Atina halkı Balkan Devletleri temsilcileri için şehri özel olarak hazırlamışlardır. (EK-7) Atina yolları dört devletin bayrakları ile donatılmıştır. Balkan misakının imzalanması şerefine okulların, resmi ve hususi dairelerin kapanmasına karar verilmiştir. Ayrıca, Misak merasimi nedeniyle resmi bir geçit töreni de yapılacaktır. Misak 9 Şubat öğle vakti akademi binasının büyük salonunda imzalanacaktır. İmza merasiminden sonra dört Balkan Hariciye Nazırı ortak bir bildiri açıklayacaklar ve bu bildiride Misakın amaç ve ehemmiyetini açıklayacaklardır (Akşam,9 Şubat 1934).

Atina’da 7 Şubat öğle vakti Yunanistan Başvekili M. Çaldaris tarafından Tefik Rüştü Bey şerefine bir ziyafet vermiştir. 8 Şubat günü ise Yunan Hariciye Nazırı M. Maksimos, Balkan Hariciye Nazırları şerefine bir ziyafet vermiştir. Aynı gün Yunanistan Cumhurbaşkanı, Türkiye, Yunanistan ve Romanya Hariciye Nazırlarını kabul etmiş ve şereflerine büyük bir ziyafet vermişlerdir (Akşam,9 Şubat 1934). Yunanistan Balkan Misakı imza merasimine çok önem vermiştir. Bu nedenle Balkan Devletlerinin Hariciye Nazırlarını çok güzel ağırlamışlardır. Misak güzel bir hava içerisinde 9 Şubat 1934 günü imzalanmıştır. (EK-8) Misakın imzalanmasının ardından Cumhuriyet gazetesi “Balkan İtilafı Misakı dün Atina’da imza edildi. Atina şehri şenlik yapıyor.” başlığını atmıştır (Cumhuriyet,10 Şubat 1934). Misakın imzalanmasının ardından Ayın Tarihi Dergisi muhabirlerinden Ali Naci; “Cuma günü Atina’da imza edilen Balkan itilafı misakı, Mustafa Kemal Türkiye’sinin Lozan’dan beri takip ettiği

şaşmaz sulh siyasetinin en yüksek muvaffakiyet vesikasıdır” yorumunu yapmıştır (Aydın Tarihi,1934:142). Gazeteler Misakın imzasına oldukça büyük bir yer ayırmışlardır. Burada Misakın nasıl imzalandığı ve Mustafa Kemal Atatürk’e çekilen telgraflar yer almaktadır. Buna göre; Balkan İtilafı Misakı saat 12.40’ta Atina akademisinde, Türkiye namına Hariciye Vekili Tefik Rüştü Bey, Yugoslavya namına Hariciye Nazırı M. Yevtiç, Romanya namına Hariciye Nazırı M. Titulesco ve Yunanistan namına Hariciye Nazırı M. Maksimos tarafından imzalanmıştır. İmza merasiminde Yunanistan Başvekili M. Çaldaris, Yunan hükümeti erkânı, elçiler, yerli ve yabancı gazeteciler hazır bulunmuşlardır.

Balkan Misakının imzası çok muhteşem bir tezahürat içinde yapılmıştır. Akşam gazetesinde çıkan habere göre; Halk askeri geçit törenini seyretmek için caddelerde toplanmıştır. Dört Hariciye Nazırı Yunan Hariciye nezaretinde toplandıktan sonra birlikte imza merasiminin yapılacağı akademi binasına gitmek üzere yola çıkmışlardır. (EK-9) Akademi binasının önünde Yunan bando takımı beklemekte ve birçok uçak akademi çevresinde uçmaktadırlar. Akademi içinde yüz kişiden fazla bir kalabalık vardır. Dışarıda bahçede öncelikli olarak Türkiye ve Yugoslavya marşları çalınmıştır. Kapıda evvela Tefik Rüştü Bey daha sonra M. Yevtiç gözükmüşlerdir. İki Hariciye Nazırı arkalarındaki otomobil ile gelen M. Titulesco ve M. Maksimos’u kapıda beklemişlerdir. Dört nazır birlikte içeriye girmişler ve şiddetle alkışlanmışlardır. Bundan sonra imza merasimi başlamıştır. Gece tarihi Akropol abideleri aydınlatılmıştır. Aynı gün öğlen vakti Türk elçiliğinde dört nazır şerefine ziyafet verilmiştir (Akşam,10 Şubat 1934). Yunanistan; halkıyla ve tüm siyasi çevresi ile bu güne çok güzel hazırlanmıştır.

Misakı imzalayan devletlerin Hariciye Nazırları, Dördüncü Balkan Konferansında konuşulup Atina’da imzalanan misak gereği, senede bir veya iki defa misakta belirtilen meseleleri tetkik etmek için toplanacaklardır (Akşam,5 Şubat 1934). Balkan Misakının imzalanmasının ardından Mustafa Kemal Atatürk ile dört Hariciye Nazırı arasında telgraf alışverişi olmuştur. (EK-10) Ayrıca, İsmet Paşa ile M. Çaldaris arasında da çeşitli telgraf alışverişi olmuştur. Telgrafların birer örneği 10 Şubat 1934 tarihli Akşam Gazetesinde yayınlanmıştır. M. Maksimos, M. Titulesco, Yevtiç ve Tefik Rüştü Bey tarafından Gazi Mustafa Kemal’e gönderilen telgraf şu şekildedir;

“Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal Hz. ne

Sulhun esaslı şartı ve itimadin membaı olan istikrarı kendisine temin ederek, tarsinine matuf Balkan anlaşma misakını imza ederken, dört hariciye nazırı hürmetkâr tazimlerin arzına lütfen müsaade buyrulmasını rica etmek için zatı devletlerine müracaat ederler ve aynı zamanda zatı devletleri tarafından lütfen gösterilen ve Balkan tarihinde mesut ve kati bir dönüm teşkil edecek olan eserin inticına imkan veren müzaheretten dolayı derin minnettarlıklarını beyan ederler.”

Dört Hariciye Nazırına Gazi Mustafa Kemal tarafından çekilen cevap niteliğindeki telgraf şöyledir;

“Mevcut bilcümle dostluk ve taahhütlerin ipkası ve akitlerin her türlü tecavüzünden içtinapları kararı katisi üzerine müesses olan bu misakın Balkan yarımadasına medeni mesai ile dolu uzun bir emniyet devresi emin edeceğinden ve bu suretle, zatı âlilerinin buyurduğunuz veçhile, Balkan tarihinde mesut ve kati bir dönüm noktası teşkil edeceğinden eminim.Balkanların saadetinin temini hususunda sebkedem mesainizi samimi surette takdir eder ve tebriklerimin kabulünü rica ederim.”

Dört Hariciye Nazırının Gazi Mustafa Kemal Atatürk’e çektiği telgrafta misakın imzası için onay almak istediklerini görüyoruz. Gazi Mustafa Kemal Atatürk ise, Balkan Misakının Balkan yarımadasına getireceği olumlu etkilerden bahsederek, misaka olan onayını dile getirmiştir.

M. Çaldaris tarafından İsmet Paşa’ya çekilen telgrafta ise;

“Balkan anlaşma misakının bugün öğle vakti Atina akademisinde Türkiye, Yugoslavya, Romanya ve Yunanistan hariciye nazırları tarafından imza edilmiş olduğunu zatı devletlerine arzetmekte bahtiyarım.Sulhu tersin ve milletlerimizin saadetini temin eden bu büyük vakıa, kaniim ki, sulha teşne olan diğer milletler için de bir misal teşkil edecektir.Bu mühim eserin tahakkuk etmesi yolundaki gayretlerinin tam bir muvaffakiyetle tetevvüç etmiş olmasından dolayı zatı devletleri müftehir olabilirler. Binaenaleyh zatı devletlerine en hararetli tebriklerimi ve büyük Türk milletinin refahı hususundaki samimi temennileri hususi bir sevinçle arzederim.” denilmektedir.

İsmet Paşa’nın cevaben çektiği telgraf;

“Balkanların kardeşliğini temin ve takviye ederek huzur ve emniyet içinde, beşeriyet sulhuna misal vererek kültür sahasında ileri gidebilmesini temin maksadile yapılmasına teşebbüs olunan paktın bu noktai nazarları muhtevi olarak temin edilmiş olduğunu tebşir eden lütfükârane telgrafnamenizi memnuniyetle aldım. Bu hayırlı ve sulh severlik eserinin tarihi medeniyet merkezlerinden sevimli devlet merkeziniz Atina’ da ve yüksek irfan evi akademide imzalanmış olması tarihin kaydedeceği kıymetli bir hatıra olacaktır. Sulh içinde insanlığın ilerlemesinden başka hiçbir gaye istihdaf etmeyen bu eser hepimizin sevincini bittabi muciptir. Paktın akitlerinin olduğu kadar bu akitlerin eski ve ciddi

dostlarının da bundan memnun kalacaklarına şüphe yoktur. Ben de sizi kalbi olarak tebrik ve kardeş Elen milleti hakkındaki saadet temennilerimi takdim ederim.” sözleriyle son bulmaktadır (Akşam,10 Şubat 1934).

M. Çaldaris ve İsmet Paşa karşılıklı olarak göndermiş oldukları telgraflarda Balkan Misakının imzalanmasından duydukları sevinci dile getirmişlerdir. İsmet Paşa bu misakın Atina’da imzalanmasından da ayriyeten sevinç duyduğunu belirterek, memnuniyetlerini bildirmiştir.

Misakın imzalanmasının ardından basında konu ile ilgili yorumlar çıkmıştır. Necmeddin Sadık Akşam gazetesinde yazmış olduğu yazıda, “Balkan Misakı eski usulde ne bir ittifak ne de bir cephedir. Sadece Balkanlarda sulhü devam ettirmeye yarayan mntıkavi bir vesikadır.” diyerek Misakın bu Misakı imzalayan devletlerin, Balkanlar dışında kalan devletlerle olan ilişkilerine hiçbir zarar vermeyeceğini belirtmiştir. Necmeddin Sadık bu iddiasının delili olarak da Türkiye gibi bir ülkenin orada bulunarak bu Misakı imzalamasını göstermiştir. “İşte bu nedenledir ki, Balkan misakının imzasını, yalnız Avrupa’nın şarkında değil, bütün Avrupada sulhun en esaslı abidelerinden biri olarak selamlıyoruz.” şeklinde devam ettiği yazıda, bu anlaşmanın dünya üzerindeki diğer devletlere örnek olmasını temenni etmiştir. Necmeddin Sadık, ancak bu şekilde insanlığa huzur ve mutluluk getirileceği, bu şekilde insanlığa hizmet edileceğini ayrıca eklemiştir (Akşam,11 Şubat 1934). Necmeddin Sadık, misakın başka devletlerin karşısına hazırlanan bir cephe olarak görülmemesi gerektiği belirterek, tamamiyle barış için imzalanan bir dostluk anlaşması olduğunu söylemiştir. Bu nedenle Misakı imzalayan devletlerin diğer devletlerle ilişkilerinde serbesttir.

2.4.2. Balkan Misakının Metni

Misakın imzalanmasından birkaç gün sonra gazetelerde Misakın metni halka teşhir edilmiştir. “Balkan Misakının Metni” başlığında misakın maddeleri yer almıştır. Misak üç maddeden oluşmaktadır ve bu maddeler aşağıdaki gibidir;

“Madde 1. Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya bütün kendi Balkan hudutlarının emniyetini müteakabilen tefekkül ederler.

Madde 2. Yüksek akitler bu iltifatnamede tayin edilmiş olan menfaatlerini ihlal edebilecek ihtimaller karşısında alınacak tedbirler hakkında birbirleri ile görüşmeyi tahakkuk ederler. Onlar bu Misakı imzalamamış olan diğer herhangi bir Balkan memleketine karşı, birbirine evvelden haber vermeksizin siyasi hiçbir harekette

bulunmamayı ve diğer akitlerin muvafakati olmaksızın diğer herhangi bir Balkan memleketine karşı siyasi hiçbir vecibe atkına girmemeyi taahhüt ederler.

Madde 3. bu iltifatname bütün akit devletlerce imzalanır imzalanmaz mer'iyete girecek ve mümkün olduğu kadar çabuk tasdik edilecektir. İltifatname, iltihadı akitler tarafından müsait bir tetkika mevzu teşkil edecek olan her Balkan memleketine açık bulunacak ve işbu iltihak keyfiyeti, diğer imza sahibi memleketlerin muvafakatlerini bildirmeleriyle beraber hüküm edecektir” (Cumhuriyet, 12 Şubat 1934) (Gönlübol ve Sar,1996:100).

Maddelerden Misakın amacı açıkça anlaşılmaktadır. Buna göre, misak yalnızca, onu imzalayan Balkan Devletlerinin sınırlarının emniyet altına alınması ile devletlerin Misakı imzalamayan diğer Balkan Devletlerine karşı habersizce siyasi bir harekete girmemesini içermektedir.

Misakın imzalanmasının ardından Atina’da düzenlenen resmi gecede Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya Hariciye Nazırları konuşmalar yapmışlardır. (EK-11) Bu konuşmalar gazetelerde mühim beyanatlar şeklinde nitelendirilmiştir.

Türkiye Hariciye Nazırı Tevfik Rüştü Bey 10 Şubat akşamı yapmış olduğu konuşmasında,

“Eminim ki tüm dünya, biz Kemalistlerin programımızda: ‘Dâhilde sulh, hariçte sulh’ vecizesi ile ifade edilen hattı hareketimiz hakkında icraatımıza bakarak hükmünü vermiştir... Hâkim olan fikir mensup olduğumuz cemiyetin haklarını en mukaddes bir şey gibi muhafaza ve müdafaa etmek, aynı kuvvetle aynı kanaatle diğerlerinin mevcudiyet ve bekalarının meşru şeraitine riayet ve hürmet etmek. Benim fikrimce bu her münevver cemiyetin benimsemiş olduğu ve benimsemesi icap eden bir mütearifedir” demiştir (Akşam, 12 Şubat 1934).

Tevfik Rüştü Bey bu konuşmasıyla Türkiye’nin izlediği “Yurtta barış, cihanda barış” politikasını bir kez daha vurgulamış ve Misakın barış yanlısı bir misak olduğunu bir kez daha hissettirmiştir.

M. Titulesco ise başka bir gün yapmış olduğu açıklamada, bu belgenin “en kuvvetli barış belgelerinden biri” olduğunu belirterek, bu belgenin hazırlanma nedeninin de dünya üzerine çökmüş olan genel buhrandan Balkan milletlerini korumak ve onları sınır kaygılarından kurtarmak olduğunu söylemiştir.

BÖLÜM 3: MİSAKIN İMZALANMASININ ARDINDAN BALKAN DEVLETLERİ VE DİĞER DEVLETLERİN TEPKİLERİ

3.1. Yunanistan’da Beliren Tereddütler Ve Yunanistan’ın Misakı Tasdik Etmesi

Yunanistan Balkan Misakının gerçekleşmesini en fazla isteyen iki devletten biridir. Türkiye ile birlikte diğer Balkan Devletlerine bu yönde sürekli mesajlar veren Yunanistan’da, Atina’da Misakın imzalanması için şenlikler düzenlenmesine rağmen Balkan Misakının mecliste tasdik edilmesinde problem yaşanmıştır.

M. Maksimos verdiği bir demeçte, Misak ile ilgili tereddütleri gidermek amacıyla açıklama yapmıştır. Açıklamasında Balkan Misakının, Balkan milletleri arasındaki sınırları misakı imzalamamış olan bir devlete karşı teminat altına aldığını ve hiçbir zaman büyük devletle (İtalya) bir savaş yapılmasının söz konusu olmadığını belirtmiştir. Ancak M. Maksimos’un bu sözü Yunanistan’ın kendi içinde bir karşıt görüşler zincirini beraberinde getirmiştir. Çünkü M. Venizelos’a göre, bu açıklama Yunanistan’ın Balkanlar dışında bir devletle savaşmayacağı konusu ile ilgilidir ve bu düşünce Balkan Misakının mahiyetine aykırı bir özellik taşımaktadır. İtalya’nın Misaka dâhil olmayan Arnavutluk üzerinden Yugoslavya’ya saldıracağı ihtimali düşünülürse, Balkan Devletlerinin Yugoslavya’nın yanında olması gerekmektedir. Bu da İtalya ile bir savaşa girilmesi demektir. Venizelos “Misak Bulgaristan’ın değişimci politikasına karşı imzalandıysa neden bu şekillerde ikilemde kalınıyor. Bulgaristan tüm bunlara değer mi?” düşüncesini taşımaktadır (Akşin,1991:265).

Yunanistan’ın kendi içinde bu şekilde ikiye bölünmesi daha sonra Yunanistan’ın genel görüşü şeklinde gazetelere yansımıştır. Örneğin; Milliyet Gazetesi 2 Mart günü, “Venizelos’a göre misakın kabulünde Yunanistan için harp tehlikesi var!” başlığında çıkmıştır. Habere göre, Liberal Partisi lideri M. Venizelos “Misak meclislerde kabul edilmeden evvel feshedilmelidir.” demiştir. Cumhuriyet Gazetesi 20 Şubat tarihinde “M. Venizelos Balkan Misakını Beğenmiyor.” başlığını atmıştır. Buna göre, Yunanistan’ın Bulgaristan’sız bir misaka girmesi gereksizdir. Yunanistan’dan 12 Şubat’ta gelen haberler ile 20 Şubat’ta gelen haberler arasında uçurumlar vardır. Çünkü ülkelerde Bulgaristan’ın silahlanmaya başladığı ile ilgili haberler duyulmaya

başlanmıştır. Ayrıca Bulgaristan'ın Yunanistan'da bulunan öğretmenleri Türk ve Yunan Trakyalılarının işgalinden bahsetmekte bu da Bulgaristan'ın düşüncesini ortaya koymaktadır, fikri yayılmaya başlamıştır (Akşam,19 Şubat 1934).

M. Venizelos, Yunanistan'ın Bulgaristan yüzünden bir harbe girmesinden korkmaktadır. Venizelos, Bulgaristan'ın İtalya'nın telkini nedeniyle misaka girmediği belirterek, Yunanistan'ın ileride bu nedenle bir tehlikeye karşılaşılabileceğini, bu için de misakın imzalanmasının doğru olmadığını söylemiştir (Cumhuriyet,2 Mart 1934). Atina'da Misakın onaylanması ile ilgili yapılan görüşmeler esnasında M. Papanastasiu'da aynı konu ile ilgili endişelerini dile getirmiştir. Papanastasiu Misakın imzasından sonra Roma ve Londra hükümetlerinde bazı hoşnutsuzlukların görüldüğünden bahsetmiş ve Yunanistan'ın bu nedenle Balkan meseleleri hariç bazı rahatsızlıklarla baş başa kalabileceğini bildirmiştir. Muhafif durumda olan M. Venizelos ve M. Papanastasiu'ya rağmen M. Çaldaris Misakın meclisten hemen geçmesini beklemektedir (Akşam,1 Mart 1934). M. Venizelos'un düşünceleri "Hayret uyandırıcı" olarak nitelendirilmiştir (Cumhuriyet,2 Mart 1934). Milliyet gazetesi 4 Mart günü Balkan Misakına karşı Yunanistan'ın tavrı ile ilgili olarak, "Venizelos'un asılmasını isteyenler de var, 'O ortadan kalkmadan bu işler durulmaz..'diyorlar" alt başlığı ile yayınlanmıştır. Yunanistan içerisinde Venizelos'a karşı tavrı olanların varlığı diğer Balkan Devletlerinin, Yunanistan'daki gelişmeleri dikkatle beklemesine neden olmuştur.

Yunan Hükümeti ile mecliste yer alan muhaliflerin uyuşmadığı aşikârdır. Bu durum Türk basınında "Yunanistan Balkan Misakını Tasdik Etmeyecek mi?" başlıklarının atılmasına neden olmuştur. Gerçekten de Balkan Misakı, Misak için çok çaba harcayan ve şenlikler düzenleyen Yunanistan'da tartışmalara neden olmuştur. Yunanistan Çiftçi Partisi lideri M. Papanastasiu, Misak'ın imzalanmasının ardından onun onaylanmasının emrivakiye kaldığını söyleyerek, Yunanistan'ı diğer devletlerle konuşarak askeri taahhütlerin dışına çıkarmak gerektiğini, Bulgaristan ve Arnavutluk'unda Misakı imzalamasının sağlanması gerektiğini söylemiştir. Çünkü İtalya'nın önü ancak bu şekilde alınabilir. M. Venizelos aynı görüşmelerde aldığı söz de, M. Papanastasiu'ya karşı olduğunu çünkü Misakın imzalanması yerine, diğer devletlerle yeniden görüşülerek Misakın meclislerde onaylanmasının ertelenmesi gerektiğini söylemiştir.

Terakkiperver Partisi reisi de M. Venizelos'a katılmış ve hemen diğer ülkelerle görüşmelere başlanması gerektiğini bildirmiştir. M. Çaldaris ise, Misakın hemen onaylanması gerektiğini bunun bir namus meselesi haline döndüğünü, bu Misakın imzalanmaması halinde memleketlerinin dostlarına karşı sözlerini yerine getirememiş durumuna düşeceğini belirtmiştir (Cumhuriyet,3 Mart 1934) (Akşin,1991:265). M. Maksimos ayrıca diğer parti reisleri de aynı konuda ısrarcı olurlarsa istifa edeceğini de belirtmiştir. Ertesi gün yapılan toplantıda diğer bir parti lideri olan M. Mihalakupolos, Yunanistan'ın askeri sorumluluklarının netleştirilmesinin ardından Misakın onaylanabileceğini söylemiştir. Bu dönemde ayrıca, Yunanistan'da Balkan Misakı ile ilgili düşüncelerine çok önem verilen Jeneral Metaksas'ın açıklaması sabırsızlıkla beklenmiştir (Cumhuriyet,4 Mart 1934).

Yunanistan'ın Misak ile ilgili aldığı tavra Bulgarlar büyük önem vermiştir. Bulgaristan Balkan Misakının suya düştüğünü düşünmektedir. Bulgar Kralı, Yugoslavya Kralı ile Brüksel dönüşü trende bir görüşme yapmıştır. Bu görüşmede esnasında Yugoslavya gazeteleri M. Venizelos ile ilgili aleyhinde cümleler kurunca Bulgarların Misak ile ilgili umutları artmıştır (Cumhuriyet,9 Mart 1934).

Yunanistan Hükümeti ve muhalifler Balkan Misakı ile ilgili yaptıkları toplantılar sonucunda M. Venizelos'un önerisiyle bir madde de değişiklik yapmaya karar vererek anlaşmaya varmıştır. Bu değişiklikle alakalı toplantıya M. Metaksas, M. Kondilis, M. Maksimos katılmıştır. Toplantıda alınan kararın ardından M. Maksimos M. Venizelos'u ziyaret ederek değişikliği bildirmiştir. Ancak bu değişikliği beğenmeyen M. Venizelos, Yunanistan'ın Çiftçi Partisi Lideri M. Papanastasiu'ya yeni bir proje vermiştir. M. Papanastasiu bu proje önerisini M. Maksimos'a ulaştırmıştır. M. Venizelos'un önerisi hükümette tartışmalara neden olmuştur. Çünkü, M. Venizelos'un önerisi Balkan Misakının anlamını değiştiren bir mahiyettedir. M. Venizelos bu durum karşısında Muhalefet ve Muvafıklar arasında bir anlaşma olmadığı takdirde liderler arasındaki itilafların esasları hakkında gazetelere bilgi vereceğini açıklamıştır (Milliyet,10 Mart 1934). Yunan Hükümeti uzun süren tartışmalar sonucunda Balkan Misakında yapılan madde değişikliğini kabul etmiştir. Yunan Hükümetinin tespit ettiği madde şöyledir;

“ Yunanistan büyük bir devletle muharebe vaziyetine girmeye hiçbir vakit mecbur kalmayacaktır.”

Muhalefet edenler “Yunanistan büyük bir devletle harbe girmeyecektir.” şeklinde kabul edilmesini istemişlerdir. Bu madde Hariciye Nazırı tarafından, M. Kondilis, M. Metaksas, M. Venizelos, M. Kafandaris, M. Mihakupolosa bildirilmiş ve hepsi tarafından kabul edilmiştir (Cumhuriyet,11 Mart 1934).

Bu anlaşmanın sağlanmasının ardından M. Maksimos Hariciye Encümenini toplayarak onlara Misak ile ilgili konuşmalar yapmıştır. Burada M. Maksimos; “Balkan Misakındaki maksat herhangi bir Balkan Hükümeti tarafından olabilecek olan tecavüze karşı yalnızca Balkanlılar arasındaki sınırların muhafazasını temin eder.”diyerek Misakın amacından bahsetmiştir (Cumhuriyet,14 Mart 1934).

Yunanistan’da meydana gelen bu gelişmelerin ardından Hariciye Encümeni Balkan Misakının tasdiki hakkında layihayı meclise sevk etmiştir. Yunan meclisi de sevk edilen bu kanun layihasını kabul etmiştir. Yunanistan’ın Misakı kabulü “Yunan Meclisi dün Misakı ittifakla kabul etti” başlığı ile ve oldukça büyük puntolarla Türk basınında duyurulmuştur. M. Maksimos mecliste misakın kabul edilmesinin ardından, öncelikle Misakın tarihçesi açıklayan bir konuşma yapmış daha sonra bu Misakın hiçbir devlet aleyhine olmadığını bir kez daha vurgulamıştır. M. Maksimos ayrıca Türk-Yunan dostluğunun Balkan Misakı’nın temelini oluşturduğunu, Balkanlardaki barışı şiddetle kuvvetlendirdiğini, Türkiye Reisi Cumhuru Gazi Hazretleri’nin yüksek isteği ile temeli kurulan dostluğun Tevfik Rüştü Bey ve İsmet Paşa sayesinde biraz daha güçlendiğini belirtmiştir (Cumhuriyet, 17 Mart 1934).

Balkan Misakının Yunanistan’ın Millet Meclisinde kabul edilmesinin ardından Milliyet Gazetesinde Ahmet Şükrü Bey konu ile ilgili yorumda bulunmuştur. Ahmet Şükrü Bey Yunanistan’da Liberal Parti Lideri M. Venizelos’un tepkisine neden olan Balkan Misakı maddeleriyle ilgili Türkiye’nin ve diğer Balkan Devletlerinin de endişe taşıdığını söylemiştir. Ancak diğer Balkan Devletleri bu konu ile alakalı durumu çok fazla uzatmadan, maddelerin taşıdığı anlamı bildikleri için, Balkan Misakını kabul etmişlerdir. Türkiye’de aynı endişeleri taşımaktadır. Balkan Misakı kabul edildiğinde iki problemin varlığı biliniyordu. Gazetede yer aldığı şekliyle bu problemler;

“1. Balkan Misakı Balkan hudutlarını kefalet altına alan bir mukaveledir. Yalnız Balkanlara şamil bir itilaftan ibarettir ve bu misakı imza eden devletlerin Balkan dışındaki devletler ile olan münasebetlerini asla ihlal etmiyecektir.

2. Balkan Misakı noksandır. Tamam olmak için Bulgaristanın da iştirak etmesi lazımdı. Ancak misakı imzalayan dört devletin bütün gayretlerine rağmen, Bulgaristan iştirak etmemekte ısrar etmiştir. bunun içindir ki, misak noksan kalmıştır. Fakat telafisi mümkündür. Bulgaristanın misaka iştiraki için kapı açık bırakıldığına göre yakın bir istikbalde Balkan Misakı tamamlanabilir.” şeklindeydi (Milliyet,21 Mart 1934).

Ahmet Şükrü Bey yukarıda yer alan iki madde etrafında toplanan münakaşaları “Yunanistandaki politika hayatının bir cilvesi” olarak nitelendirmiştir. Yunanistan Millet Meclisi tüm bu münakaşalara rağmen Balkan Misakını en sonunda tasdik etmiştir. Bunun ardından Yunanistan’ın Balkan Misakı’nı tasdikini “bir emri vaki” olarak gören yorumcu, artık Yunanistan’ın da gerekeni yapmasını düşünmektedir (Milliyet,21 Mart 1934).

Yunanistan’da Millet Meclisinde Misak tasdik olduktan sonra Ayan Meclisi’nde müzakerelere başlanmıştır. Ancak burada Misakta gizli protokol olup olmadığı sorulmuştur (Cumhuriyet,30 Mart 1934). Hükümet ayan meclisinin bu sorusuna cevap veremeyeceğini bildirmiştir. Bunun üzerine Yunanistan da yeniden münakaşalar başlamıştır (Cumhuriyet,31 Mart 1934). Gizli protokol olduğu düşüncesi Misakın imzalanmasından yalnızca on üç gün sonra ortaya çıkmıştır. Buna göre; devletler özel protokol imzalayarak Misakın süresinin yedi yıl olduğunu onaylamışlardır. Fakat gizli bazı maddelerde vardır. Yugoslavya’ya ve Romanya’ya göre; Misak Balkan sınırlarının emniyeti için gerektiğinde askeri yardımı ön görmektedir. Türkiye’ye göre ise; Misaktaki maddelerin anlamı siyasi ve iktisadi yardımdan ibarettir. Hatta bu karışıklık Türkiye’de de dört devlet arasında bu konu ile ilgili sorun yaşanabilir yorumunun yapılmasına neden olmuştur (Akşam,23 Şubat 1934). Ayan meclisinde bulunan muhalifler ve muvafıklar da konu üzerinde anlaşıldıktan sonra Misakı tasdik etmişlerdir (Cumhuriyet,3 Nisan 1934). Ayan meclisi Misakı kabul ettikten sonra hükümete kanununun 83. Maddesine göre Mebusan ve Ayan meclisine danışmadan savaş ilan edemeyeceklerini hatırlatmışlardır (Cumhuriyet,4 Nisan 1934). Böylelikle Yunanistan’da uzun zamandır var olan problem böylece hal edilmiştir.

3.2. Türkiye Ve Balkan Misakı

Türkiye Balkan Misakı için en fazla çalışan ve en fazla fedakârlık yapan ülkedir. İzlediği dış politika gereği olarak Türkiye kendi komşularıyla dostane ilişkiler kurmak ve bu tavrıyla tüm dünya ülkelerine örnek olmak istiyordu. Bütün Balkan Devletleri gibi Türkiye de Balkan Misakını Bulgaristan'ın revizyonist tutumuna karşı imzalamıştır. Ancak, Türkiye Balkan Devletleri arasında, Misakı İtalya'ya karşı alınmış bir güvenlik tedbiri olarak gören tek devlettir. Türkiye etrafındaki devletlerle güvenlik paktları imzalamayı, barışçıl politikası gereği tercih etmiştir. Balkan Misakı da bunlardan biridir. Bu dönemde "İtalya'nın Akdeniz'deki faaliyeti ve Mussolini'nin İtalya'nın yayılma alanı olarak Küçük Asya'dan bahsetmesi" Türkiye'nin bu Misakı bir garanti olarak görmesine neden olmuştur (Sander,1969:10). Tüm bu faktörler ve özellikle Türkiye'nin dış politikası göz önüne alındığında Türkiye'nin bu Misak için çabalamasının nedeni anlaşılmaktadır. Balkan Misakı'nın imzalanmasının ardından Türkiye meclisinde bu Misakın imzalanması Yunanistan'daki gibi çok fazla gecikmeye uğramamıştır. Ancak Türkiye'de de Misak ile ilgili bazı soru işaretleri belirmiştir.

Atina'da Balkan Misakının imzalanmasından birkaç gün sonra Tevfik Rüştü Bey İstanbul'a gelmek üzere yola çıkmıştır. Rıhtımda toplanan halk Tevfik Rüştü Bey'i şiddetle alkışlamıştır. Tevfik Rüştü Bey burada Atina'da ortaya çıkan eserden memnuniyetini belirtmiştir. "Tevfik Rüştü Bey Atina'dan ayrılmadan önce M. Maksimos, Sovyet Sefiri M. Dofçiyana, İngiltere Sefiri M. Vaterli, M. Venizelos, İtalya Sefiri ile görüşmeler yapmıştır" (Akşam,13 Şubat 1934).

Balkan Misakının Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde de onaylanması gerekiyordu. Bu amaçla 6 Mart günü Misak tasdik olunmak üzere mecliste görüşülmüştür. Hariciye encümeni Balkan Misakını olumlu gördüğünü belirterek mecliste kabulünü teklif etmiştir (Cumhuriyet,6 Mart 1934). 6 Mart günü Büyük Millet Meclisi Esat Bey'in başkanlığında toplanmıştır. Aynı gün gündem de Türk- Yunan Misakı, Türkiye-Yugoslavya Misakı, Türkiye- Romanya Dostluk Misakı, Türk- Macar Misakı da yer almaktadır. Hariciye Vekili, Balkan Misakı ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Tevfik Rüştü Bey'in açıklaması Milliyet Gazetesi'nde oldukça büyük puntolarla "Hariciye Vekili Diyor ki" başlığında verilmiş ve alt başlık olarak, "Bu muahedeler silsilesi

Türkiyenin Balkanlarda, merkezi Avrupada sulh, dürüstlükiyasetinin canlı ifadeleridir.” yazılmıştır (Milliyet,7 Mart 1934). Tefvik Rüşti Bey konuşmasında;

“Arkadaşlarım, bugün iyi bir tesadüfle tetkik ve tasvibinize hep birden arzolunan ve üzerinde söz söylemek için buraya geldiğim muahedelerin adedi beştir..... Yüksek tasvibiize arzolunan Balkan Misakı bu mntıkada öteden beri takip ettiğimiz sulh, emniyet ve komşularımızla iyi geçinmek politikasının mes’ut bir tecellisi ve Balkan tarihinde bahtlı bir inkişaf ve Balkan milletleri arasında bir kardeşlik devrinin açılma vesikasıdır. Bu sulh vesikasının, mahiyeti itibarile ve onu yapanların zihniyetine hakim olan maksat itibarilide hiçbir devlet aleyhine müteveccih olmasına imkan yoktu ve mevcut ve mer’i olan karşılıklı taahhütlerimizin hududu dahilinde yapılabilirdi ve böyle olmuştur. Bütün akitlerin mütekaddim muahedeleri tamamaile mahfuz kalmıştır. Akitlerden hudusunu kabul etmemekle beraber faraza herhangi bir Balkanlı veya Balkan haricinde her hangi bir devlete karşı tecavüzü halinde diğer akitlerin bu mütecavizle münasebatında misakı mütecaviz hakkında mevcut olmaktan düşünüyor. Balkanların bütün Balkan milletlerine hep beraber ait olması ve artık eskiden bir şuriş membaı addolunan bu diyarın sinesinde yaşattığı kabiliyetli ve kıymetli milletlerle bir sulh ve refah mev’ası haline gelmesi gayesile yapılan bu eserde henüz çok yakın bir Balkanlı komşumuzun iştirak etmediğini görüyorsunuz. Size temin ederim ki, bütün akitler gibi biz de herkesten daha fazla olarak bu iştiraki çok diledik. Fakat olmadı. Bu cihet kapıyı kendilerinin misaka iştirakine açık bırakarak telafi edilmiştir. Şurasını da sarahatle söyleyeyim ki, bu Misak, akitlerinin henüz iştirak etmeyen Balkan komşularıyla dostane münasebatının idamesini bir bakıma göre teshil etmiştir, denilebilir.

Bir tecavüze uğranıldığı halde bitaraf kalmak ve millerlerimiz arasında her vakit iyi münasebatı idame etmek muahedesile karşılıklı bağlı bulunduğumuz Bulgaristan’la iyi komşulukla devam etmek başlıca emelimizdir..... Sulhu muhafaza ve Balkanların bir sulh diyarı olmasına bizim gibi ve diğer alakadarlar olan komşularımız bulunan büyük ve küçük devletlerin her biri mütalealarını bizden esirgemekle beraber memleketimize karşı azami iyi niyet ve dürüst dostluk ve itimat hislerini göstermişlerdir....

Arkadaşlarım, tamamiyle emniyetinizi haiz olan Hariciye Encümeninize bu misakı mahiyetini, şumulünü ve icaplarını bu söylediğim esaslarda daha tafsilatlı olarak arzettim. İttifakla tasvip ettiler ve Büyük Meclisin tasvibini iltimas eden mazbatalarıyla bu vesikayı huzurunuzda takdim ettiler. Güzel bir tasdüfle tasdikınızı bugün hep birden arzolunan muahedeler silsilesi Türkiye’nin Balkanlarda ve merkezi Avrupa’da sulh ve dürüstlük siyasetinin canlı ifadeleridir” demiştir (Cumhuriyet, 7 Mart 1934).

Tefvik Paşa’nın bu konuşması uzunca bir süre alkışlanmıştır. Tefvik Paşa’nın ardından bazı milletvekilleri söz alarak konuşma yapmışlardır.

Konuşma yapanlardan biri de Kütahya Vekili Recep Bey’dir. Recep Bey konuşmasında, Türk İnkılâbının mahiyetinin ülke dışına da çıkarak güzel gelişmelere neden olduğunu söylemiştir. Türkiye’nin sınırı dâhilinde ve sınırı haricinde barış arzu ettiğine şüphe yok, diyerek “Yurtta barış, cihanda barış” politikası üzerinde durmuştur. İstikbal ve

inkılâp gibi iki büyük mananın Türkiye dışında da uygulanması için çalışırken aynı zamanda tüm dünyanın barış eserine hizmet edilmektedir, diyen Hariciye Nazırı Meclise getirdiği bu Misakın hemen onaylanmasını istemiştir. İzmir Vekili Halil Bey’de konu ile ilgili bir konuşma yapmıştır. Halil Bey konuşmasına, “Büyük Gazinin bu memlekete bence en büyük hizmeti istiklalden milli azamete giden yolu keşfetmiş olmasıdır.” diyerek başlamış ve Gazi’nin sınırlarda emniyet ve güvenliği sağlamak için bu belgeyi gönderdiğini eklemiştir. Ardından İzmit Vekili Sırrı Bey, bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında; bu Misakın tohumunun Sofya’da Mustafa Kemal tarafından atıldığını, bu fidenin ilk meyvesinin bu Misak olduğunu, bu fidenin dallanarak ağaç olarak daha çok meyve vereceğini söyleyen bir benzetme yapmıştır

Mecliste gerçekten Balkan Misakı ile ilgili olumlu bir hava esmektedir. Zaten bu nedendir ki Balkan Misakı ile ilgili Türkiye’de hiçbir muhalefet ile karşılaşılmamıştır. Tevfik Rüştü Bey ve diğer mebusların konuşmalarının ardından meclis Balkan Misakını tasdik etmiştir (Cumhuriyet,7 Mart 1924).

Ancak burada belirtmek gerekir ki Türkiye, meydana gelebilecek herhangi bir Rus saldırısına karşı tarafsız kalacağına dair bir hükmü kayda koyarak Misakı kabul etmiştir (Gündağ, 2000:91). Bu konuya ilerleyen bölümlerde değinilmiştir. Türkiye’nin Misakı kabul ettiği sıralarda Yunan Meclisinde Balkan Misakı ile ilgili konularda Muhalifler ve Muvafıklar tartışma içersindeydi. Türkiye’de bu durumun yansımaları açıkça görülmüştür. Zira Türkiye, Yunanistan’ın birden değişen tavrının ne olacağını merak ediyordu. Türkiye’nin bu konu ile ne kadar yakından ilgilendiğine örnek olarak Yunanistan sefirinin bu günlerde M. Venizelos ile görüşüp, konu ile alakalı nabız yoklamasını verebiliriz (Cumhuriyet, 1 Mart 1934).

Yunanistan’ın önce Misakı çok eleştiren daha sonra ise kabul eden tavrı ile ilgili gazetelerde köşe yazarları yorumda bulunmuşlardır. Cumhuriyet gazetesinde Yunus Nadi konu ile alakalı yorumunda, Venizelos önderliğindeki bazı Yunanlıların gereksiz telaş yaptığı üzerinde durarak, Misakın kesinlikle Balkanlar dışındaki hiçbir devlete karşı taarruz fikrini taşımadığını söylemiştir. Misakın amacı Balkan Devletlerinin kendi arasında sınır güvenliği sağlamaktır. Misakla ilgili gerçek bu şekildeyken, Atina’da meydana gelen Venizelos önderliğindeki tartışmalar “Misaka gölge düşürmüştür.”

Sadece Yunanistan'ın değil hiçbir Balkan Devletinin herhangi bir devlet aleyhine bir savaşa girmesinin söz konusu olmadığını dile getiren Nadi, hiçbir Balkan Devletinin bu şekilde bir savaş düşüncesine sahip olmadığını söylemiştir. Eğer Balkan Misakı ile oluşturulan bu düzen ortamını bozmak isteyen bir Balkan Devleti ortaya çıkarsa; o zaman meydana gelen ortamda gerekenin barış için yapılacağından şüphe duymadığı açıkça dile getiren Nadi, sözlerine şöyle devam etmiştir;

“Hele o büyük devletin bu hareketinden istifade ederek veya onun teşviklerine kapılarak bir Balkanlı devlet, komşusu diğer bir Balkanlı devlet aleyhine taarruza kalkışırsa bu noktada Misakın hareketsiz kalamıacağı şüphesizdir” (Cumhuriyet,18 Mart 1934).

Balkan Misakı ile ilgili tüm bu endişeler gereksizdir çünkü, Balkan Misakının imzalanış amacı zaten içinde bulunulan barış ortamını korumaktır. Hiçbir devletin başka bir devlete savaş açmaya zaten niyeti yoktur. O zaman, Yunanistan Balkan Misakının amacına ters bir nedenden dolayı endişelenmektedir.

Yunanistan'ın Misakı kabulünden aylar sonra 2 Haziran'da Cumhuriyet gazetesinde Yunanistan'ın Misak'a karşı tavrı ile ilgili bir yazı çıkmıştır. Bulgaristan'ın Zora gazetesinden alıntı yapılarak çıkan haber şöyledir:

“Yunan hükümetinin Balkan Misakı hakkında meclise verdiği beyanname bu Misak'ın hakiki mahiyetini değiştirdi. İmzalayan devletlerarasına ihtilaf soktu ve şimdiye kadar da tasdikini geciktirdi ve belki hiç tasdik ettirmeyecekti. Yunan hükümetinin bu hattı hareketine karşı en şiddetli olarak Yugoslavya itiraz etti. Çünkü herkes Balkan Misakı'nın gizli maddelerinin silahsız Bulgaristan'la küçük Arnavutluk için olmadığını biliyordu. Yugoslavya ve Romanya için bu misak Balkanlar haricinde bir devlete karşı tatbik edilirse bir kıymeti haiz olabilirdi. Yunan hükümetinin bu tavır ve hareketinin Türk- Yunan münasebatına da tesir ettiği artık meydana çıkıyor. Gayet tabi olarak Türkiye, Yugoslavya ve Romanya ile birlikte Balkan Misakı'na tabi gizli protokolün tam olarak tatbik edilmesini istemekte ve Yunan hükümetinin bu hususta verdiği beyannameyi muvafık bulmaktadır. Yugoslavya Balkan Misakı'na tabi gizli protokolün tatbikini istemekle göz önünde İtalya'yı bulunduruyordu. Şimdi Türkiye'de, İtalya'nın Anadolu'ya karşı bir hareketinden korktuğu için aynı gizli protokolün tam olarak tatbikini istemektedir.’ denmektedir. Yunanistan ayrıca İtalya'nın Ege Denizinde bir külliyyetinin bulunduğu ve bunun harp malzemeleri ile dolu olduğu yönünde de korkuları vardır” (Cumhuriyet,2 Haziran 1934).

İşte bunun içindir ki Yunanistan Misakı kabul etmesine rağmen, İtalya ile ilgili hususlarda sıkıntı çekmektedir.

Türkiye Misakı alkışlar arasında çok güzel bir ortamda tasdik ederken Yunanistan'ın tavrından huzursuz olmuştur. Çünkü, Misak Yunanistan'da imzalanmıştır. Yunanistan, burada imza merasimi için çok güzel bir şekilde hazırlanmıştır. Yunanistan'da daha sonra Misakın bir maddesinde değişiklik yaparak misak imzalanmıştır. Böylece Türkiye'de dâhil olmak üzere Balkan Devletleri rahat bir nefes almışlardır.

Türkiye'nin Misak ile ilgili tüm çabaları ve Misakı gönülden sahiplenışı diğer Balkan Devletleri'nin de takdirini toplamış olacak ki Yugoslavya Hariciye Nazırı M. Yevtiç "Türkiye hürriyetin müdafaii, Balkanlarda sulhun bekçisidir!" yorumunu yapmıştır (Zaman,12 Temmuz 1934). Ancak bu açıklama Zaman Gazetesi yorumcularından Ebuzziya Zade'nin eleştirilerine neden olmuştur. Ebuzziya Zade'nin konu ile alakalı yorumu şöyledir;

"Eğer biz Balkanlardan çıkmamış olsaydık, Avusturya, Sırbistan ihtilafı hiçbir vakit had bir şekil almaz, Makedonya meselesi şimdiki gibi halledilmesi imkan haricinde bir muamma haline girmez ve şüphesiz harbi umumide ya hiç çıkmaz ve yahut ancak birkaç sene sonra zuhur etmiş olurdu.

Demek ki biz bundan yirmi sene evvel de Balkanların yegane bekçisi idik. O bekçiliği bıraktığımız ve yahut bırakmağa mecbur edildiğimiz gün Balkanlar karıştı, dünya karıştı... İşte Balkan milletlerinin bu endişe ve korkularıdır ki nihayet onları bizimle bir misak aktine mecbur etti ve dünyanın bu köşesinde huzursuzluğu izale etmek vazifesi de yine Türklere isabet etti. Eğer biz istemeseydik bir balkan misakı aktine imkan olamazdı" (Zaman,12 Temmuz 1934).

Ebuziyya Zade'nin Yugoslavya Hariciye Nazırı'nın "Türkiye Balkanların barış bekçisidir." yorumuna bu kadar sert tepki vermesi dönem şartları ve Türkiye'nin dış politikası düşünüldüğünde doğru değildir. Balkan Misakı ile ilgili çalışmalarında Türkiye diğer devletlere örnek olduğunu göstermiştir.

3.3. Yugoslavya Ve Balkan Misakı

Bilindiği gibi Balkan Misakı'nın metni Belgrat'ta hazırlanarak parafe edilmiştir.

Balkan Misakı hakkında Belgrat'ta da tereddütler vardır. Yugoslav Kralı ile Bulgar Kralı'nın Balkan Misakı'nın imzalanmasının ardından görüşüklerini ve Yugoslavya'nın M. Venizelos ile ilgili olumsuz düşüncelere sahip olduğunu daha önce belirtmiştik. Yugoslavya ayrıca Arnavutluk'un ve Bulgaristan'ın olmadığı bir Misak ile asıl amaca ulaşamaz, düşüncesine de sahiptir. Yugoslavya'da yaşayan Bulgar halkı sayıca

oldukça çoktur. İşte bu nedenledir ki, Yugoslavya Misak ile ilgili bazı soru işaretlerine sahiptir. Bu konuya son noktayı koymak amacıyla Yugoslavya Hariciye Nazırı Yevtiç, Misak'ın Yugoslavya Millet Meclisinde tasdik edilmesinden sonra yaptığı konuşmada, Misak'ın bugün ki şartlarda amacının azamisini gerçekleştirebilir olduğunu, genel barış için ortam hazırladığını ileride Balkanların genelini içine alan bir Misak hedefledikleri, belirtmiştir. Ayrıca Misakın herhangi bir devlet adına yapılmış bir belge olmadığı üzerinde de durmuştur (Akşin,1991:266).

Yugoslavya'nın Misaktan asıl beklentisi, Balkan sınırlarını korunması için gerektiğinde dört Balkan devletinin askeri yardımda bulunmasıdır (Akşam,23 Şubat 1934 Ancak, Türkiye ve özellikle Yunanistan Misakın askeri değil kültürel, siyasi ve ekonomik yönünü ön planda tutmak ve askeri yükümlülük almak istemiyorlardı. Yugoslavya'da tüm endişelere rağmen Misak tasdik edilmiştir. Aradan kısa bir süre geçince Yugoslavya Hariciye Nazırı M. Yevtiç Ankara'ya gelmiştir. (EK-12) 20 Nisan 1934 tarihinde Türkiye'ye gelen M. Yevtiç'in ziyareti, Cumhuriyet gazetesi köşe yazarı Yunus Nadi tarafından, Balkan Misakının emniyetini belirten bir hadise, olarak nitelendirilmiştir. M. Yevtiç bu ziyaretinde Gazi Mustafa Kemal Atatürk, İsmet Paşa ve Tevfik Rüştü Beyle görüşmeler yapmışlardır. Bu görüşmelerde iki devleti ilgilendiren Balkan Misakının Türk ve Yugoslav Hükümetleri tarafından nasıl anlaşıldığı üzerinde durulmuştur. Ayrıca, Balkanlarda amaçlanan daimi barışın gerçekleşmesi ve devamlılığının sağlanması konularında da görüşülmüştür (Cumhuriyet,21 Nisan 1934).

M. Yevtiç daha Türkiye'ye gelmeden ziyareti basın tarafından duyulunca, ziyaretinin maksadı ile ilgili yorumlar yapılmıştır. Buna göre bu ziyaretin maksadı Yunanistan'ın Misakı şartlı kabul edişi ve Yugoslavya'nın bundan nasıl etkilendiği ile Bulgaristan'ın Misaka nasıl gireceğidir (Cumhuriyet,12 Nisan 1934). Yugoslavya'nın ziyareti esnasında Cumhuriyet gazetesinde "Balkan Misakı ile biz, kürenin bu kısmında beynelminel saadetin sırrını teşkil eden emniyeti tesis ediyoruz" manşeti atılmıştır (Cumhuriyet,21 Nisan 1934). Yugoslavya Hariciye Vekili'nin ziyareti gayet güzel bir hava içerisinde geçmiştir. (EK-13)

Bundan sonra Romanya, Türkiye ve Yugoslavya Hariciye Nazırları Mayıs ayında Belgrat'ta görüşmüşlerdir. (EK-14) Bu görüşmelerden sonra kendileri ortak bir açıklamada bulunmuşlardır. Burada Yugoslavya Kralı şunları söylemiştir;

“Bize gelince bizim harp istememize sebep yoktur. Biz istediğimiz şeyleri elde ettik. Yegâne arzumuz sulh halinde olmaktır. Yugoslavya kendisini müdafaa etmek için hazırlanıyor. Yani harp ve sulh kararı büyük devletlerinin elinde bulunmaktadır..... Yugoslavya'nın bazılarının zannettiği gibi zayıf olmayıp her şeye hazır bulunduğunu” (Cumhuriyet,15 Mayıs 1934),

görüldüğü gibi Yugoslavya Kralı kendilerine doğru batıdan yaklaşan tehlikenin farkındadır ve her türlü tehlikeye tek başına hazır olduklarını, zayıf olmadıklarını belirtmiştir.

Tevfik Rüştü Bey'in Belgrat ziyaretinden önce aslında gündeme düşen çok önemli bir konu, Yugoslavya'nın Balkan Misakından Yunanistan'ın çıkarılıp Bulgaristan'ın sokulmasını teklif etmesidir. Haberlere göre; Yugoslavya Türkiye'ye ve Romanya'ya bunu teklif etmiştir. Ancak ülkelerin ne cevap verdikleri bilinmemektedir. Hatta bu sıralarda M. Yevtiç'in Sofya'ya yaptığı ziyaret Bulgaristan'a teklif götürdüğü düşüncelerini doğurmuştur (Cumhuriyet,4 Mayıs 1934). Ancak daha sonra nazırların görüşmelerine bakıldığında bu konunun anlamsız olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yugoslavya Misak ile ilgili yapılan tüm görüşmelere ve toplantılara içtenlikle katılmış, belki kendince kendisini bekleyen tehlikeye bu şekilde önlem almaya çalışmıştır. Yugoslavya Hariciye Nazırı Bulgaristan'dan gelecek tehlikeye karşı Yugoslavya'yı korumak amacıyla Türkiye'yi “Balkanlarda barışın bekçisi” olarak ilan etmiştir (Zaman,12 Temmuz 1934). Burada, Yugoslavya'nın daha çok sınır güvenliği için Balkan Misakını tasdik ettiğini söyleyebiliriz.

3.4. Romanya Ve Balkan Misakı

Romanya'nın Balkan Misakı imzalanıncaya kadar tepkisi aşikârdır. Balkan Devletleri içerisinde belki de en ılımlı siyaset izleyen bu devlet olmuştur. Balkan Misakının Atina'da imzalanmasının ardından Nazırlar birer konuşma yapmıştır. Romanya Hariciye Nazırı M. Titulesco burada yaptığı konuşmada; Misakın imzalandığı bugünün Milli Bayram olması gerektiğini söylemiştir (Akşam,12 Şubat 1934). Romanya hükümetinin

de Balkan Misakından beklentisi Yugoslavya'nın ki ile benzerlik göstermektedir. Romanya'da herhangi bir tehlikeli durum karşısında diğer Balkan Devletlerinin birbirlerine askeri yardımda bulunmaları gerektiğini düşünüyordu (Akşam,23 Şubat 1934). Ancak Romanya tam anlamıyla istediğini elde edemese de Misak'a sıkı sıkıya bağlanmış ve Misakı meclisinde tasdik etmiştir. Misakın imzalanmasının ardından üç yıl geçtikten sonra dahi Romanya Hariciye Nazırının bir konuşmasında bahsettiklerinden Romanya'nın tutumunun değişmediğini rahatlıkla anlayabiliriz. Prof. Dr. Afet İnan bir makalesinde Romanya Nazırının bu sözlerini “çok ilgi çekici” olarak nitelendirmiştir. Romanya Nazırının konuşması şöyledir;

“..... İnsan mensup olduğu milletin varlığı ve saadetini düşündüğü kadar, bütün cihan milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin saadetine ne kadar kıymet veriyorsa bütün milletlerin saadetine hadim olmaya elinden geldiği kadar çalışmalıdır. Bütün akıllı adamlar takdir ederler ki bu vadide çalışmakla hiçbir şey kaybedilmez. Çünkü dünya milletlerinin saadetine çalışmak diğer bir yoldan kendi huzur ve saadetini temine çalışmak demektir. Dünyada ve dünya milletleri arasında sükun, huzur ve iyi geçim olmazsa bir millet kendi kendisi için ne yaparsa yapsın huzurdan mahrumdur. Onun için ben sevdiğime şunu tavsiye ederim: Milletleri sevk ve idare eden adamlar, tabi ve evvela kendi milletinin mevcudiyet ve saadetinin amili olmak isterler. Fakat aynı zamanda bütün milletler için aynı şeyi istemek lazımdır. Bütün dünya hadiseleri bize bunu açıktan açığa ispat eder. En uzakta zannettiğimiz bir hadisenin bize bir gün temas etmeyeceğini bilemeyiz. Bunun için beşeriyetin hepsini bir vücut ve bir milleti bunun uzvu addetmek icap eder. Bir vücudun parmağının ucundaki acıdan diğer bütün aza müteessir olur... Dünyanın filan yerinde bir rahatsızlık varsa buna ne dememelidir. Böyle bir rahatsızlık varsa tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla alakadar olmalıyız. Hadise ne kadar uzak olursa olsun bu esastan şaşmamak lazımdır. İşte bu düşünüş insanları, milletleri ve hükümetleri hodbinlikten kurtarır. Hodbinlik şahsi olsun milli olsun daima telakki edilmemelidir” (Afetinan,1968:288).

Romanya nazırı daha önce Üçüncü Balkan Konferansında dünya barışına nasıl hizmet etmek istedikleri ile ilgili bir konuşma da yapmıştır. Yani Romanya'nın bu ılımlı tutumu daha 1932 yılında açık bir şekilde belliydi. Nazır 1932 yılında yapılan Üçüncü Balkan Konferansında bir konuşma yapmıştır. “Nazır nutkunda dünya sulhuna temas ederek Romanya hükümetinin büyük davaya karşı ne kadar samimi bulunduğunu izah etmiş, bu uğurda hiçbir yardım ve müzaharetin esirgenmeyeceğini söylemiştir” (Son Posta, 24 Teşrinievvel 1932).

Romanya Hariciye Nazırının yıllar öncesinde yapmış olduğu konuşmadan da anlaşılacağı üzere, Romanya dünyanın her yerinde kayıtsız, şartsız barış istemektedir. Bu nedenle Nazır dünyayı bir vücuda benzetmiştir. Nasıl ki, insan vücudundaki küçük

bir yara insanın bütün vücudunu etkisine sokarsa, dünya üzerindeki küçük bir savaş dahi dünya üzerinde birçok devletin bundan etkilenmesine neden olacaktır. Bunun içindir ki sadece yurttan barış istemenin anlamı yoktur. Dünyada da barışın hâkim olması önemlidir. Bu konuşmayla Romanya'nın Balkan Misakını neden bu kadar gönülden kabul ettiğini anlamış bulunmaktayız.

3.5. Balkan Misakının Dışında Kalan Bulgaristan'ın Misakın İmzalanmasının Ardından Tutumu

Bulgaristan, Balkan Konferanslarına iştirak eden bir devlet olmasına rağmen özellikle Misakın imzasına yakın aldığı tavır ile Misaka katılmamıştır. Bulgaristan'ın ne gibi tavizler istediğinden daha önce bahsetmiştik. Bulgaristan Türkiye'den Trakya'yı talep ettiği gibi bir de Ege denizine çıkış istiyordu. Bulgaristan diğer Balkan Devletlerinden farklı olarak revizyonist (değişimci) bir politika izliyordu. Bulgaristan'ın bu politikası diğer Balkan Devletlerini birbirlerine oldukça yaklaştırmıştır. Bulgaristan ayrıca diğer ülkelerde bulunan azınlıklar ile ilgili konuda diğer devletleri artık huzursuz edecek derecede ısrarcı davranıyordu. Balkan Misakının imzalanması Bulgaristan'ı bir nebze frenlemiştir (Yinanç ve Taşdemir,2002:261). Bu dönemde Balkan Misakının Bulgaristan'ın bu isteklerine önlem almak amacıyla oluşturulduğu düşünülmekle beraber, bu düşüncenin tek başına bir neden olamayacağı da bilinmektedir (Sander,1969:10).

Balkan Devletleri son ana kadar Bulgaristan'ın Misaka girmesi için çaba harcamışlardır. "Bulgaristan'ın Pakta girmesi, bütün komşularıyla anlaşmazlıklarını çözümlemesine uygun bir ortam yaratacak olması ve aşırı eğilimlerinin Pakt içerisinde kısıtlanabileceği ve nihayet İtalyan müdahalesinin etkisini azaltacağı düşüncesiyle istenmiştir" (Cumhuriyetin İlk On Yılı,1973:318). Ancak Bulgaristan misaka girmek için isteklerinden vazgeçmemiş ve sonunda Bulgaristan olmadan bir Misak imzalanmıştır. Tüm bunlara rağmen bilindiği üzere Balkan Misakı Bulgaristan ve Arnavutluk'unda ileride dâhil olabileceği şekilde hazırlanmış ve bu şekilde imzalanmıştır.

Bulgaristan'ın Balkan Misakı ile ilgili genel tepkisi, Bulgaristan'ın dâhil olmadığı bir Balkan Misakının tamam olmadığı, Bulgaristan'ın hiç kimseye saldırmayı düşünmediği için böyle bir Misakın lüzumsuz ve manasız olduğu yönündedir (Akşin,1991:268).

Bulgaristan’da ayrıca; “komşuları tarafından sarıldığı duygusu” hâkimdir. Bu zaman zarfında İtalya Bulgaristan’a destek olmak için çaba harcamıştır (Soysal,1985:183).

Balkan Misakının imzalanmasından birkaç gün sonra Bulgar Başvekili M. Muşanof Bulgaristan’ın barışçı siyasetinden bahsederek şunları söylemiştir: “Bu siyaset bütün Bulgar milletinin siyasetidir. Bulgaristan, Balkan Misakına iştirak etmemiş olmakla beraber bu siyasete devam edecek ve bu siyasetin değişmediğinin delillerini her gün komşularına verebilecektir” (Akşam,13 Şubat 1934).

Ancak özellikle Avrupa basını, Bulgaristan’ın Misaka girmeme nedeninin farklı olduğunu iddia etmektedirler. Örneğin Temps gazetesi, Balkan Misakının Bulgaristan’ın çıkarlarına uygun olmasına rağmen Bulgaristan’ın bunu imzalamasını engelleyen bir durum olduğunu yazmıştır (Akşam,3 Şubat 1934). Yunanistan’ın da düşüncesi buna yakındır. Yunanistan’da M. Venizelos Bulgaristan’ı İtalya’nın Misaka sokmadığını belirten açıklamalar yapmıştır. Hatta bu nedenle Yunanistan’ın savaşla karşılaşacağından endişe duyduğunu söylemiştir (Cumhuriyet,2 Mart 1934).

Bulgaristan’ın Misaka neden girmediği Avrupa’da ve Balkanlarda tartışıldursun, Bulgaristan’dan da aynı soru yükselmiştir. Bir Bulgar gazetesi olan Pobedo gazetesinde; “Kiminleyiz? Ne kaybettik? Ne kazandık?” sorularını yönelten bir yazı çıkmıştır (Cumhuriyet,17 Şubat 1934).

Bulgaristan Misakın imzalanmasından sonraki gelişmeleri de yakından takip etmiştir. Yunanistan’ın Misakın imzalanmasının ardından takındığı tavır Bulgaristan’ın yüzünü güldürmüştü ve bu durum Bulgaristan’da “Misak suya düştü!” yorumlarının oluşmasına neden olmuştur (Cumhuriyet,9 Mart 1934). Bu yorumdan açıkça Bulgaristan’ın Balkan Misakı ile ilgili açık aradığı anlaşılmaktadır.

Balkan Misakı ile ilgili Bulgar Başvekili yaptığı bir açıklamada, yine Bulgaristansız bir Balkan Misakının tam olmadığını belirtmiş ve devamında da Balkan Misakı parafe edildiğinden beri Misak ile ilgili bilgileri yalnızca gazetelerden öğrendiklerini, Bulgaristan’a Misak ile ilgili herhangi bir metnin ulaştırılmadığını söylemiştir. Bunun nedeni olarak ise; Misakta her yerde değinildiği üzere gizli maddeler olmasını göstermiştir. Anlaşılacağı üzere, Bulgaristan yalnızca gazete haberlerine bakarak

Misakta gizli maddeler bulunduğuna inanmıştır. M. Muşonof Misakta bulunduğunu düşündüğünü gizli maddelerle alakalı konuşmasının devamında, böyle gizli bir maddenin özellikle bazı devletlerde yanlış anlamalara ve itimatsızlık düşüncelerine neden olabileceğini, ancak Bulgaristan’da bu tarz bir intibanın uyanmadığını özellikle belirtmiştir. Ayrıca diğer devletlerle münasebetlerinin aynen eskisi gibi devam ettiğini söylemiştir. Konuşmasının sonunda ise, “Tekrar ediyorum: Kimseyi tehdit etmiyor ve muahedelere ve beynelminel taahhütlerimize riayet ediyoruz. Buna mükabil muahedelerin ve beynelminel ukudun tanımış olduğu haklarımızı istiyoruz” demiştir (Cumhuriyet,1 Nisan 1934). M. Muşonof, Balkan Misakının imzasının ardından beklide tüm dünya tarafından tepkileri merakla beklendiği için, konu ile alakalı açıklama gereği duymuş ve açıklamasında kendilerinin de barıştan yana olduğunu yine belirtmiştir.

Bulgaristan Başvekili vermiş olduğu beyanatta Türkiye’ye Dostluk ve Bitaraflık Misakı ile bağlı olduklarını, Türk devlet adamlarının Bulgar milletinin Türkiye’ye karşı besledikleri dostluk hissini bildikleri söylemiştir. Bu haber gazetede M. Muşonof, “Türkiye’nin dostluğundan emin”, yorumuyla yayınlanmıştır (Cumhuriyet,1 Nisan 1934).

Bulgaristan’ın Misaka dâhil olmamasından Misakı imzalayan Balkan Devletleri de rahatsız olmakta ve Bulgaristan’ın Balkan Misakına dâhil olmasını istemektedirler. Bulgaristan’ın Misaka dâhil olmaması ile ilgili Yunan Başvekili M. Çaldaris bir Amerikan dergisine bir makale vermiştir. M. Çaldaris makalede, Bulgaristan’ın Misaka girmesinin arzu edildiğini fakat devletinin kendisinin bu sonucu tercih ettiğini söylemiştir. Ayrıca Bulgaristan’ın Türk olan Türkiye Trakya’sı ile Yunan olan Yunan Trakya’sının üzerinde olan emellerinin “manasız ve mantıksız” olduğunu belirtmiştir (Cumhuriyet,3 Mayıs 1934).

Bulgaristan’ın her ne kadar Misaka girmemiş olmasına rağmen bilindiği üzere Misak, Bulgaristan’ın ileride Misaka girebileceği şekilde hazırlanmıştır. Misakın imzalanmasının ardından dahi, Misakı imzalayan Balkan Devletleri Bulgaristan’da gelecek olumlu bir haber beklemektedirler. 1934 yılının Mayıs ayında Bulgaristan’ın Hariciye Vekili değişmiştir. Yeni vekilin Misak ile ilgili görüşleri merakla beklenmiştir.

Bu nedenle yeni Hariciye Vekili Gospodin Batalof yabancı gazetecilerle, Balkanlarda barış, Misak gibi konularla ilgili görüşme yapmıştır. Bu görüşmelere Cumhuriyet gazetesinden Memduh Talat katılmıştır.

Memduh Talat'ın kaleme aldığı üzere Batalof görüşmede, “Bulgaristan büyük devletler ve bhusus komşularıyla, istiklaline halel vermemek şatıyla, dostça yaşamak istemektedir. Bulgar harici siyasetinin esası her yerde her ne pahasına olursa olsun sulhu aramaktadır.” diyerek Bulgaristan'ın barışçı politikasından bahsetmiştir. Konuşmasının devamında Misaka dahil olan devletlerle ilişkilerini tek tek değerlendirmiştir. Batonof öncelikli olarak Yugoslavya- Bulgaristan arasında gelişen olgular üzerinde durmuştur. Batolof;

“Yeni hükümet çizdiği bu yoldan (barışçı yol) yürüyerek daha teessüs ettiği hafta içinde Yugoslavya ile bir ticaret ve bahtiyarlık muahedesi imza etti. Bu hayırlı başlangıçtır. Bu başlangıç Bulgaristan'la Yugoslavya arasında mevcut ihtilafli meselelerin hallinde bize çok yardım edecektir.”

diyerek, Yugoslavya ile aralarında bulunan bazı ihtilafli mesellerin çözümü için bir adım attıklarını belirtmek istemiştir.

Batolof Yunanistan- Bulgaristan arasındaki ilişkiler ile ilgili ise;

“Yunanistan ile aramızda mevcut ihtilafli meselelerin halli için geçen sene teşrinisanide bir muhtelit komisyon teşkil olunmuştu. İki devlet daha o zaman bütün ihtilafli meselelerin kat'i olarak halli için birbirlerine vaatte bulunmuşlardı. Ben şimdi bu vaadin yerine getireceğini ümit etmekte ve bunu beklemekteyim.”

diyerek, Yunanistan'dan bazı konuların halledilmesi için adım beklediklerini dile getirmek istemiştir.

Batolof konuşmasının devamında Türkiye ile aralarındaki ilişki hakkına gayet olumlu bir tavır sergileyerek konuşmuştur. Konuşmasında;

“Türkiye ile münasebatımız gayet dostanedir. Çünkü bizi bir dostluk muahedesi birbirimize bağlamaktadır. Aramızda ihtilafli mesele yoktur. Yalnız Türklerin Bulgaristan'da ve Bulgarlarında Türkiye'de bıraktıkları emlak vardır ki, bu hususta cereyan etmekte olan müzakerat çok iyi bir yol takip etmekte ve yakın bir atide hayırlı neticeler beklenmektedir.”

demiştir. Anlaşılacağı üzere Hariciye Nazırı iki ülke arasında yalnızca, meydana gelen göçler sonucunda göç edenlerin göç ettikleri ülkede kalan gayrimenkulleriyle ilgili sıkıntı bulunduğunu, bununla halledilebileceğini belirtmiştir.

Son olarak Bulgar Hariciye Nazırı Balkan Misakı'na karşı Bulgaristan'ın genel tavrı ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Açıklamasında; Balkan Misakına karşı Bulgaristan'ın tavrının tüm devletler tarafından bilindiği, bu tavrın kesin bir şekilde devam edeceğini söylemiştir. Konuşmasının devamında ise;

“Balkan Misakı imzalanmadan evvel biz bu Misak'ı imza eden devletlere ayrı ayrı birer ademi tecavüz muahedesi aktini teklif etmiştik. Şimdi bu teklifimizi gene tekrar ediyorum. Hatta biz şimdi ayrı ayrı değil bütün Balkan devletleriyle umumi bir ademi tecavüz muahedesi aktine taraftarız..... Tekrar ediyorum: Bulgaristan yalnız sulh için çalışacak ve sulh için düşünecektir”

demiştir. Bulgar Hariciye Nazırı genel bir Balkan dostluk anlaşmasına girebilecekleri üzerinde durmuştur (Cumhuriyet,29 Mayıs 1934).

Bulgar Hariciye Nazırı, Türkiye ile ilgili yalnızca Bulgarların Türkiye'de Türklerin Bulgaristan'da kalan emlak konusunda problemleri olduğunu söylemiştir ancak, Bulgaristan'ın Nova Vreme gazetesinde 17 Temmuz günü çıkan yazıda “Trakya bugün Türklerin esareti altında inliyen bir Bulgar eyaletidir” yazmaktadır. Bu yazı Türkiye gazetelerinde, “Bulgarlar baklayı ağızlarından çıkardılar” başlığının atılmasına neden olmuştur. Bulgar gazeteleri bu yazıların çıkma nedeni olarak, daha önce Cumhuriyet gazetesinde çıkan bir makaleye cevap olarak tepkide bulduklarını, gösteriyorlar. Cumhuriyet gazetesinin yorumuna göre ise, Bulgar gazeteleri müdürlüğü gazetelere “Hücum Ediniz!” diyerek Cumhuriyet gazetesini hedef olarak göstermişlerdir.

Cumhuriyet gazetesinde Abidin Daver Bey daha önce, Trakya'nın imar edilmesi ile ilgili olarak “Trakya imar edilecek; nüfusu, serveti artırılabilecek ve Edirne Türklüğün garbe açılan bir kapısı, Sultan Selim Camisi de Türklüğün Avrupa'ya bakan bir abidesi olmak şerefini ebediyen muhafaza edecektir.” diye yorumda bulunmuştur. Bulgar gazeteleri ise makalenin bu kısmını alarak şunları dile getirmiştir;

“Cumhuriyetin bu makalesiyle biz Türk- Bulgar dostluğunun artık lekelenmeye başladığını görüyoruz ve buna gene Türk matbuatı erkânı neden tarafından başladığını gördükçe müteessir oluyoruz. Onlar biliyorlardı ki- Tarih ancak yalanla tezip edilebilir- Trakya bugün Türklerin esareti altında inliyen bir Balkan

eyaletidir ve Trakya bugün temiz, uyanık ve çalışkan Bulgar halkından mahrum hali ve haraberezare dönmüş bir Türk vilayeti haline gelmiştir!..... Türkiye ile münasebatımız dostanedir, çünkü bizi Trakya’da gayriaskeri mıntıklar ayıran bir Lozan muahedesi ve müddeti daha beş sene temdit edilen bir dostluk muahedesi birbirlerimize bağlamaktadır” (Cumhuriyet,17 Temmuz 1934).

Bulgar gazeteleri öncelikli olarak Cumhuriyet gazetesinde çıkan yazıya tepki gösterdikleri gibi aslında Edirne’nin imar edilmesine de tepkide bulunmuşlardır. Ancak gazete akıllarından geçen her türlü şeyi yazdıktan sonra bir toparlama yaparak Bulgaristan’la Türkiye’nin dost olduklarını belirtmiş ve yazının havasını biraz yumuşatmaya çalışmışlardır. Ancak Bulgaristan’ın Türkiye’ye ve özellikle azınlık halinde olan Türklere tepkisi gün geçtikçe artmıştır. Bu nedendir ki Bulgaristan Türkleri anavatana göç etmek zorunda kalmışlardır. Cumhuriyet gazetesinde haber “Ekalliyetlerimiz tazyik altındadır ve bu yüzden Türkler panik halinde Türkiye’ye kaçıyorlar” cümlesi altında yayınlanmıştır. Bulgaristan ile Türkiye arasında meydana gelen bu durum sonrasında Cumhuriyet gazetesi ile Bulgar gazetelerinin atıştığını da görüyoruz. Cumhuriyet gazetesi, “Geçenlerde Trakya’dan üç Bulgar ailenin Bulgaristan’a gitmesi üzerine ‘Türk hükümeti hicrete icbar ediyor!’ diye mesele çıkarmaya çalışan Bulgar meslektaşlar, şu facialara ne diyecekler?” diye soru sormuş ve karşı tarafa atıfta bulunmuştur (Cumhuriyet,1 Ağustos 1934).

Bulgaristan ile Türkiye gazetelerinin atışmaları Ağustos ayı sonunda da kendini göstermiştir. 24 Ağustos tarihli Cumhuriyet gazetesi yazarı Memduh Talat Bulgar hükümetine şu soruyu yöneltmiştir;

“Şimdi biz gayri ihtiyari soruyoruz: Bulgar Başvekili Kimon Görgiyef cenaplarını nutuk ve beyanatlarında bahsettiği Türk dostluğu bu mudur? Bulgar hükümeti bu dostluğu böyle ikiyüzlü mü anlıyor? Yugoslavya aleyhinde hiçbir neşriyata müsaade etmeyen Bulgar hükümeti, Türkiye aleyhinde olan neşriyata acaba niçin taviz veriyor?” (Cumhuriyet,24 Ağustos 1934)

Türkiye ile Bulgaristan’ın arası da bu tarihten itibaren gerilmeye başlamıştır. İki ülke hükümetinin birbirlerine karşı yapmış oldukları herhangi bir hareket yoktur ancak, iki ülke gazeteleri aracılığıyla belki de geçmişten hatıra kalan üzüntülerin ve isteklerin kinlerini kusuyorlardı.

3.6. Balkan Misakı Ve Arnavutluk

Bilindiği gibi Arnavutluk ilk başta Balkan Konferanslarına katılmış, devlet temsilcileri imzalanması düşünülen Balkan Misakı ile ilgili çok ümit verici ve güzel sözler söylemişlerdir. Ancak daha sonra Arnavutluk, biraz Bulgaristan biraz da İtalya'nın etkisiyle Misakı imzalamama kararı almıştır.

Balkan Misakının Türk Meclisinde kabul edilmesi sırasında İzmit Vekili Sırrı Bey bir konuşma yapmış konuşmasında; “Arnavutluk’un Misakı imza etmemesi, eğer nüfusuna tabi olduğu bir memleketin tesiri ile olmuş ise bu kürsüden ben ona nihayetsiz merhametle bakarım ve temenni ederim ki o da bizim kabilemize iltihak etsin” demiştir. Arnavutluk’un İtalya'nın tesiri altında kaldığını kastetmiştir. Aynı gün Türkiye Hariciye Vekili söz alarak, Sırrı Bey’in Mebus sıfatıyla dilediğini söylemekte serbest olduğunu ancak, Hükümet olarak hiçbir devletle ihtilafın bulunmadığını açıklamıştır. Açıklamasında son cümle olarak; “Arnavutluk milleti ile Türk milleti arasındaki münasebetler o kadar derindir ki hala birçok ailenin yarısı burada ise yarısı oradadır.” demiştir. Türkiye Hariciye Nazırı bu cümleleri ile Türkiye ile Arnavutluk arasındaki özellikle manevi bağdan bahsetmek istemiştir. Arnavutluk Balkan Misakına katılmasa dahi Türkiye'nin dostudur (Cumhuriyet,7 Mart 1934).

Tevfik Rüştü Aras, Arnavutluk ile Türkiye arasındaki ilişkilerden ve Arnavutluk'un Balkan Misakı ile ilgili hal ve tavırlarından bahsederken, Arnavutluk ile Türkiye arasındaki ilişkilerin bir dönem kesintiye uğradığını belirterek demiştir ki;

“Bu kesiliş iki kardeş millet arasında olmadı. Sadece Arnavutluk Cumhurreisinin Kral olması münasebetiyle zuhura geldi, çünkü biz Cumhuriyet idaresini son kuvvetine kadar savunmakla ödevli olan bir Cumhurreisinin Kral olmasını bir türlü anlayamazdık. Bununla beraber iki milletin müşterek menfaati ve kardeşlik duyguları yine tesirini gösterdi, az zaman sonra evvelki münasebetler yeniden kuruldu” (Aras,2003:134).

Tevfik Rüştü Bey Arnavutluk'un siyasi yapısının değişmesinin ardından Türkiye ile Arnavutluk arasında ilişkilerin kesintiye uğradığını ancak ilişkilerin daha sonra toparlandığını söylemiştir. Bundan kasıt Arnavutluk'un 1937 yılında Misaka dâhil olmak istemesidir. Tevfik Rüştü Aras o günleri şöyle anlatmaktadır;

“1937 yılı sonuna doğru Arnavutluk hükümeti Balkan Misakı’na girmeyi istedi. Biz de bunu hararetle arzu ediyorduk. Ankara’da toplanan ve arkadan gelen olaylar yüzünden benim için sonuncu olan Balkan Antantı Konseyi’ne Arnavutluk’un kabul ve iştirakini teklif ettim. Yugoslavya ve Romanya Hariciye Nazırları teklifimi memnunlukla müspet karşıladılar. Fakat Yunan Hariciye Nazırı Arnavutluk’la aralarında okul meseleleri üzerinde ihtilafları mevcut olduğunu ileri sürerek Arnavutluk’un kabulünü bir müddet için tehir etmemizi istedi. Bu müddetin kısa ve belli olmasını iltimas etmemiz üzerine yalnız bir yıl tehir için mutabakat husule geldi..... Eğer Arnavutluk, Balkan Misakı’na üye olsaydı şüphe yok ki faşist İtalya Arnavutluk’a asker çıkarmaya cüret edemezdi ve Yunanistan’ın başına da o felaket gelmezdi” (Aras,2003:134).

Tevfik Rüştü Bey, Arnavutluk’un Misaka dâhil olmak istediği zaman Yunanistan’ın bir süreliğine buna engel teşkil ettiğini, Arnavutluk’un bu süre zarfından Misaka giremediğini belirterek, Yunanistan’ın hatasının bedelini kötü bir sonuçla ödediğini anlatmak istemiştir.

3.7. Yabancı Ülkelerde Ve Yabancı Basımında Misakının Yansımaları

Balkan Konferansları esnasında ve Balkan Misakı imzalanırken ve sonrasında, Balkan Misakına yabancı devletler kayıtsız kalmamıştır.

Genel olarak gazetelere bakıldığında İtalya’nın Misak ile ilgili düşüncelerine daha fazla yer verildiği gözlenmektedir. İtalya Misak imzalanmadan önce Balkan Devletlerine desteğini gösterse dahi, Misakın imzalanmasının ardından Misaka tepkili yaklaşmıştır. Balkan Misakının imzalanmasına bir ay kala Milliyet gazetesinde “Balkan Devletleri Arasında” başlığında çıkan Ahmet Şükrü Bey’in yazısında; Doğu Avrupa Devletlerini ziyaret eden Yunan Hariciye Nazırı M. Maksimos’un söyleviden bahsedilmiştir. Buna göre; M. Maksimos Roma’da İtalya Başvekili M. Mussolini ile görüşükten sonra, Balkan Misakının imzasının yakın olduğunu açıklamıştır. M. Maksimos bu dönemde Avrupa Devletlerinden genel itibariyle destek mesajları almıştır.

İtalya’nın gerçek tavrı ise daha sonra ortaya çıkmıştır. İtalya, müttefiki Arnavutluk’u Misaka sokmayarak, Misaka karşı olan tutumunu açıkça göstermiştir. İtalya Doğu Avrupa’da yapılan sınır koruyucu anlaşmalardan çok fazla hoşlanmıyordu (Akşin,1991:268). Hatta Bulgaristan’ı Misaka sokmamak için çaba harcayan da İtalya idi. Bu durumu tüm Avrupa devletleri dile getirmişlerdir. Temps gazetesinin; “Bulgaristan’ı Misaka girmemeğe teşvik edenler var.” başlığını attığını daha önce

belirtmiştik. (Akşam, 3 Şubat 1934) İtalya'nın Balkan Misakındaki bu etkisi ile ilgili olarak 2 Şubat 1934 tarihli Manchester Guardian isimli İngiliz gazetesi;

“Hayr’a olsun şer’e olsun, İtalya Orta Avrupa ve Balkanlarda revizyonizme bağlıdır. Bunu kendi nüfuzunu yapmak ve devam ettirmek için en iyi bir vasıta saymaktadır... Bulgaristan da şüphesiz, Balkanlarda sulhun tesisine mukavemet etmek için özel sebepleri olan İtalya ve Macaristan tarafından Pakta girmemeye teşvik edilmiştir... Pakt bilhassa Yunanistan için bir başarıdır. Zira Ege denizine mahreç temin etmek için bir tek Yunanistan’la müzakere etmek durumunda olan Bulgaristan şimdi dört devleti blok halinde karşısında bulacaktır”

ifadeyle Bulgaristan'ın Macaristan ve İtalya etkisiyle Misaka dahil olmadığını dile getirmiştir.

İtalya’da çıkan Lavoro Fascista gazetesi ise; Yunanistan’ın teşebbüsüyle oluşan Balkan Misakının genel barışa hizmet etmediğini, bazı durumları daha da vahimleştirdiğini, Balkan devletleri arasındaki ilişkilere dahi herhangi bir yararının olmadığını ifade etmiştir. Bulgaristan ve Arnavutluk’un dışarıda kalmasının Balkan Misakı için bir eksiklik olduğunu belirten gazete ayrıca, Bulgaristan’ın Akdeniz’de bir liman elde etmesi ve ekalliyetler konusunun da halledilmemesi nedeniyle durumun daha da vahimleştiğini yazmıştır. Gazeteye göre; Bulgaristan’ın karşısında onun haklı taleplerine “set çeken dört devletli bir kütle” oluşmuştur (Cumhuriyet, 16 Şubat 1934).

Roma gazeteleri ayrıca; “Balkan Misakında gizli şeyler olduğu ve bu meyanda Yugoslavya’nın ve Yunanistan’ın Arnavutluktan arazi alacakları ve İtalya’nın Adriyatik veya Anadolu sahillerine bir debarkman ihtimaline karşı tedbirler tezekkür edildiğinden neşr edilmiş olduğu” konusunu dile getirmişlerdir (Cumhuriyetin İlk On Yılı,1973:349).

Balkan Misakı ile ilgili Almanya’nın tutumuna gelindiğinde ise, Almanya’nın Misaka sıcak bakmadığını görmekteyiz. Almanya Devleti de Bulgaristan olmadan yapılan bu Misakı onaylamamaktadır. Bu konu ile ilgili Almanya’nın yarı resmi gazetesi olan Correspondance Politique et Diplomatique gazetesi, Bulgaristan’ın dâhil olmadığı bu Misakı Bulgaristan’ı çevirme hareketi içinde sıkışan dört devletin siyasi ve askeri bütünlüğü olarak tarif ediyor ve Bulgaristan sınırlarının değişmesini kabul etmeden Misaka kimsenin bu ülkeyi dâhil edemeyeceğini belirtiyordu. Almanya’nın diğer bir gazetesi olan Angriff gazetesi de Bulgaristan yanlısı tavırlarıyla dikkati çekiyordu. Gazete,

“Tamamen Balkan devleti olan bir tek devlet var, Bulgaristan, o da Misak haricinde bırakıldı, zira arazisi parçalanmış olan bu devlet, ileri sürülen şartları kabul edemezdi. Paris diplomatlarının rızası ile imza olunan bu Misak, muahedelerin tadiline aleyhtar olmak dolayısıyla, bir terakki eserinden ziyade bir gerilmedir.”

diyerek, Misakın değişimci bir politika izleyen Bulgaristan için uygun olmadığını vurgulamıştır. Bulgaristan olmadan bu Misakın gelişim Misakı olmaktan çok gerileme Misakı olması üzerinde duran gazetenin Misak karşıtı olduğu açıkça görülmektedir. Bu gazeteler Almanya'nın Misak karşıtı tavrını açıkça göstermektedir (Akşam,16 Şubat 1934). Almanya ayrıca, İtalya ile arasında Oniki Ada meselesi olan Yunanistan bu sorunu görmezden gelerek hareket ettiği için eleştiriyordu (Akşın,1991:268).

İngiltere'nin Misak ile ilgili tavrı diğer Avrupa genelinde olduğu gibi olumsuzdu. İngiltere, Bulgaristan ve Arnavutluk olmadan bir Balkan Misakı'ndan yana değildir. İngiltere'nin Taymis gazetesi,

“Balkanlı muhtelif münekkitler Misak'ın en mühim bir noktada noksan olduğunu müşahede etmişlerdir. Bulgaristan'ı unutan ve Arnavutluk'tan bahsetmeyen bir Balkan itilafı, tezat teşkil eder. Romanya ile Yugoslavya Balkanlı oldukları kadar orta Avrupa devletidirler. Türkiye'nin başlıca alakası küçük Asya'dır. Yunanistan bazı noktalarda bir Akdeniz devletidir. Altı Balkan devletinden Balkanlar haricinde alakası olmayan yalnız Bulgaristan ve Arnavutluk'tur.”

diyerek, Misak dışına atılamayacak nitelikte olan iki Balkan devletinin Misak dışında kalmasının yanlış olduğunu ispat etmeye çalışmıştır. Gazete ayrıca Arnavutluk ve Bulgaristan'ın Misaka dâhil olması yönünde diğer dört devletin hemfikir olduklarını belirterek, yine de Bulgaristan'ın yakın bir zamanda Misaka dâhil olmayacağını söylemiştir. Taymis gazetesi yazının devamında; “Yugoslavya nihayet Balkan Misakını imzaya razı olmuş ise de ne Bulgaristan'ın ne de Arnavutluk'un iştirak etmediği bu Misaka ve bilhassa ileride Bulgaristan ile anlaşmaya bir engel olursa büyük kıymet verecek değildir.” cümlesiyle Yugoslavya'nın Misaktan her an kopabileceğine işaret etmiştir. Taymis gazetesi, “Bu Misak işe yaracağı sürece iyi diye nitelendirilir. Fakat pek işe yaramayacağı benziyor.” cümlesi ile yazıyı bitirmiştir. İngiltere gazetesi Misakta açık olarak nitelendirdiği Arnavutluk ve Bulgaristan'ın olmayışını bir eleştiri noktası olarak bulmuş, bunu hep dile getirmiştir (Akşam,14 Şubat 1934). Ancak Taymis gazetesi, Misakta gizli protokol bulunduğuuna dair İtalya'nın tepkisi üzerine muhabirleri tarafından kendilerine 8 Mart1934 günü çekilmiş telgrafa dayanarak; Balkan Misakına

dair ortaya atılan iddiaların doğru olmadığını çünkü, protokolün metninin derhal Atina'daki İngiltere, Fransa ve İtalya temsilciliklerine gönderildiğini, yazmıştır (Cumhuriyet,13 Mart 1934). Taymis gazetesi daha sonra bu imzalanan Misakı neşretmiştir (Cumhuriyet, 29 Nisan 1934).

İngiltere Misaka olan tutumunu Manchester Guardian gazetesi de şu şekilde dile getirmiştir. Gazete;

“Bulgaristan’ın bu endişesi İngiliz politikasında da makes bulmuştur; Atina’daki İngiliz Elçiliği, Paktın bu şekilde imzalanmasından dolayı teessüflerini resmen bildirdi. Netice itibariyle, Paktın hükümleri, büyük devletlerin Balkanlardaki anlaşmazlıkları istismar etmelerini eskisinden daha güç hale getirebilir; fakat Bulgaristan’a karşı menfi bir cephenin kurulması, Bulgarların başka yerlerde destek aramalarına karşı en iyi çare değildir.” diyerek Bulgaristan’ın Balkanlarda yalnız bırakılmasının yanlış olduğunu belirtmek istemiştir (Cumhuriyetin İlk On Yılı,1973:350).

Her şeye rağmen İngiltere Balkan Misakı ile ilgili hiçbir zaman olumlu düşünmemiştir. Bunu İngiltere Hükümeti’nin yayınladığı;

“Balkan Misakı’nı, genel bir işbirliğini kolaylaştırmadığından ve metnin Bulgaristan’ın iltihakını sağlayacak bir biçimde hazırlanmış olmasından dolayı tasvip etmediğini belirten nottan açıkça anlamaktayız. Ancak İngiltere’nin bu Misak’a olan tepkisini yalnızca bu nedenlere bağlamak doğru olmayacaktır.”

Bunda Fransa’nın Balkanlarda, Balkan birliği kanalı ile üstün nüfusu olmasını istemeyişinin de payı vardır. İngiltere Avrupa’da statüko (durağanlık) taraftarı olan Fransa’ya karşı revizyonculuğu (değişim) desteklemekte idi (Akşin,1991:269).

Rusya’nın Misak ile ilgili tutumu ise; Avrupa’da değişimciliğin karşıtı olan Misakın Rusya’ya göre olması doğaldır. Çünkü, Rusya Avrupa’da statüko taraftarı bir devlettir. Zaten Türkiye, Balkan Misakının hazırlık aşamalarında Sovyet Rusya’yı bilgilendirerek, Misaka destek olmasını sağlamaya çalışmıştır. Bununla ilgili olarak 1933 yılında Atatürk, “Türkiye’nin bu hususta Sovyet Rusya’nın muvaffakiyetini alması tabii” yönünde bir konuşma yapmıştır. Türkiye’nin Sovyetler Birliği ile bu ilişkisi Falih Rıfkı Atay tarafından, “Sovyetler Birliğini darıltmama noktasında Türkiye’nin, pozisyonu en zor olan devlet olduğu” yorumunun yapılmasına neden olmuştur.(Eraslan,1995:64). Bu konu ilgili olarak Soysal, “Türkiye’nin dış politikasını SSCB ile uyum içinde yürütmek durumunda bulunduğunu da ortaya koymaktadır.”

düşüncesindedir (Soysal,1985:171). Türkiye bu nedenle Belgrat ve Atina'daki görüşmelere paralel olarak Ankara ve Moskova'da Sovyetlerle görüşmeler yapılmıştır. Balkan Misakı parafe edildikten sonra bir örneği Rusya'ya gönderilmiş, ancak Rusya Misakın bazı maddelerinde sakıncalar görmüştür. "Sovyet Rusya Besarabya bölgesi üzerindeki emelleri dolayısıyla Misakın Romanya'yı bu bölgede takviye edebileceği endişesiyle bu misakı sevmediğini ve asla sevmeyeceğini ısrarla belirtmekteydi" (Eraslan,1995:68). Türkiye ise Rusya'nın isteği yönünde geri adım atmanın dış siyasete ve Türkiye'nin bağımsızlığına sekte vuracağı düşüncesiyle geri adım atmamıştır. Bu konuda Atatürk;

"...büyük takdirler kazanmış Balkan Paktımızın Rusların tesiri üzerine Türkler tarafından bozulmuş olduğunun şamil manasını elbette takdir buyuruyorsunuz. Dikkatli ve çok ihtiyatlı olmayı tavsiyeyi lüzum gördüm. Sizi temin ederim ki bütün dünyaca yüksek muvaffakiyet olarak tavsif olunmakta bulunan ve bilhassa esas müteşebbisliği Türklere verildiği anlaşılan bu Balkan birleşme başlangıcında bir Suriç'in (SSCB Ankara elçisi) ısrarı yüzünden geriye dönüş Türkiye Cumhuriyetinin hali ve istiklali hareketine damga olur." demiştir. Tefik Rüşti Aras ise; "Bu Paktın esas ruhu, hiçbir Balkanik Devletin hariçte birine alet olarak diğer bir Balkan Devleti aleyhine hareket edememesinin teminidir. Büyük Devletlerin hoşlanmadığı da budur." şeklinde yorumda bulunmuştur. Ankara ve Moskova görüşmeleri ve arada gerçekleşen telgraflaşmaların ardından küçük bir kayıtla Sovyet Rusya Misaka destek vermiştir. Tefik Rüşti Bey Sovyet Rusya'nın desteği için Misakta birkaç kelime değişikliği yapmıştır ve şunu söylemiştir; "Sovyetler azami hudutla tatmin edilmiş ve iş bize teşekkür edecekleri bir hale gelmiştir" (Cumhuriyetin İlk On Yılı,1973:321-322-326-341-359).

Fransa ise, Misaka baştan itibaren olumlu yaklaşan bir Avrupa devletidir. Akşam gazetesinde çıkan yazıya göre; Fransız gazeteleri, Balkan Misakını çok önemli bir olay olarak nitelendirmekte ve barışı destekleyen bir çalışma olarak görmektedirler. Ayrıca bu misakı yapılmasında Türkiye'nin samimi barışseverliğinin etkisi üzerinde de durarak bu Misakın yalnızca Balkanlarda değil tüm dünyada bir yarar sağlayacağını söylemektedirler.

Fransa'nın Temps gazetesi Balkan Misakı başlığındaki yazısında, Türkiye, Romanya, Yugoslavya ve Yunanistan devletlerinin siyasi bir cephe niteliğini taşıdığını ayrıca, amaçlarının barış olduğunu belirtmiştir. Başka bir Fransız gazetesi ise, Balkan Misakını "Hudutların muhafazası için hedeflenen bir ittifak" diye bahsetmektedir. Diğer bir gazete ise; "Türkiye, barış bekçisi bir devleti muazzama olarak Avrupa'ya teveccüh etmiştir" demiştir (Akşam, 14 Şubat 1934). Temps gazetesi başka bir gün ise; "Bir

vakitler periler vatani olan Akdeniz ve Egenin şartları kıyılarında, bugün artık vuruşmak istemeyen dört devlet var.” şeklinde yorumda bulunmuştur (Ayın Tarihi,1934:146).

Fransa'nın Misak ile ilgili memnuniyetinin yanı sıra Türkiye'ye ve Türkiye'nin izlediği barışçı siyasete duymuş olduğu sempati dikkati çekmektedir.

3.8. Balkan Misakının Sonucu Ne Olmuştur?

Balkan Misakının imzalanmasının ardından anlaşma gereğince dört devlet arasında çalışmalar yapılmaya devam edilmiştir. 1934 yılının Kasım ayında Ankara'da Balkan Konseyi toplantısı yapılmıştır. Bu toplantıya katılmak üzere; Yugoslavya adına Hariciye Nazırı M. Puriç, Romanya adına Hariciye Nazırı M. Titulesco ve Yunanistan adına Hariciye Nazırı M. Maksimos Türkiye'ye gelmişlerdir. (EK-15)Hariciye Nazırları bir kıta asker ve polis tarafından müzik eşliğinde karşılanmışlardır (Vakit,4 -2. Teşrin-1934). Ankara'da dört Balkan Devleti Hariciye Nazırları arasında yapılan bu konferansın ardından, nazırlar gazetelere açıklamalarda bulunmuşlardır. Hariciye Nazırları arasında beklide en iddialı açıklamayı Yugoslavya Hariciye Nazırı M. Puriç yapmıştır. Vakit Gazetesinde Mehmet Asım'ın yazısında; “Biz Ankarada yeniden bir ulu devlet kurduk.” başlığı altında verilen M. Puriç'in açıklamasının konferansta ortaya çıkan “Balkan İtilafı Statüsü”nün bilinmesi ile anlam kazanacağı belirtilmiştir. Buna göre; Balkan Misakına girmiş olan dört devlet arasında dış siyasette çok sıkı bir birliktelik kurulmuştur. Bu birlikteliğe “Muazzam bir devlet” benzetmesini yapan gazete, Ankara'da bir “Balkan İtilafı Daimi Konseyi” oluşturulduğunu, bu konseyin senede en az iki defa toplanacağını, gerektiğinde olağanüstü toplantılar yapabileceğini dile getirmiştir. Dört Balkan Devletinin siyaseti bu heyet tarafından belirlenecek ve dört Balkan Devleti özellikle kendilerini ilgilendiren konularda “bir tek devlet” gibi hareket edecektir (Vakit,6-2. Teşrin-1934). M. Puriç dört Balkan Devletinin tek bir devlet gibi hareket edecek olmasından dolayı yukarıda ifade ettiğimiz iddialı cümleyi kurmuştur. Yunan Hariciye Nazırı M. Maksimos ise, konuyla ilgili sorulan sorulara öncelikle Ankara'daki bu güzel ortamda bulunmaktan çok memnun olduğunu dile getirerek cevap vermiş ve “Bu seferki faaliyetimiz yapıcı bir faaliyet olmuştur. Tayin edilen komisyon tarafından sarf edilecek faaliyetin de dört memleket arasındaki münasebetleri daha ziyade inkişai ettirecek mahiyette olmasını temenni ediyorum.” diyerek devam etmiştir.

M. Maksimos Ankara'daki bu görüşmelerde dört nazırın dostluk duyguları ile dört memleketin menfaatleri doğrultusunda çalıştığını ifadeyle, "Siyasi itilafımız takarrür ettikten sonra, iktisadi menfaatlerimizi birleştirmek kalıyordu. Çünkü milletlerimize sulhu temin edince refahlarına hizmet etmek borcumuzdu. Bunun için siyasetimizle beraber iktisadi meselelerin tetkikine de ehemmiyet vermekteyiz." demiştir. M. Maksimos'un ekonomik konulardan bahsetmesiyle "Gümrük Birliği"nin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğine dair bir soruyu gazeteciler kendisine yöneltmişlerdir. M. Maksimos bu soruya, iyi niyetli davranarak bunun gerçekleşmesi için beklenmesi gerektiği yönünde cevap vermiştir. Ayrıca Türkiye'de görmüş oldukları samimi ortamdaki dolayı Yüce Önder Mustafa Kemal Atatürk'e, İsmet Paşa'ya, Tefik Rüştü Bey'e ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisine şükranlarını sunan nazır, Atina'da ve Ankara'da buldukları zaman kendilerini evlerindeymiş gibi hissettiklerini belirtmiştir. Buradan Yunanistan'ın Balkan Misakını meclislerinde tasdik etmeye tereddüt ettikleri zaman dahi Türkiye'den uzaklaşmadığını hatta, iki ülke arasındaki dostluğun aynen devam ettiğini anlamaktayız. Yugoslavya ve Yunanistan Hariciye Nazırları haricinde Romanya Hariciye Nazırı da gazetelere açıklama da bulunarak;

"Balkan İtilafının Ankara toplantısının çok mühim siyasi neticeler vereceği fikrindeyim. Sulhün muhafazası meselesinin bütün safhaları tetkik edilmiştir. Ne gibi ihtimaller karşısında kalınırsa kalınsın Balkan İtilafı, tereddütsüzce takip edeceği yolun ne olduğunu şimdiden bilmektedir. Biz, kendimiz için, komşularımız için çalıştık, zira, bir defa daha söylediğim gibi, Bulgaristana karşı güya Balkan İtilafını imzalamış gibi hayırhahlıkla muamele etmek arzusundayız.." demiştir (Vakit,6 Teşrinisani 1934).

Ankara'da yapılan konferansa katılan Hariciye Nazırları, yapılan çalışmaların ardından Türkiye'de Balkan birliğinin gerçek anlamını bulduğunu belirterek, gayet memnun bir şekilde Türkiye'den ayrılmışlardır. Ancak, Türkiye'den ayrılan Romanya Hariciye Nazırının Bükreş'e giderken Sofya'da durarak burada Bulgar devlet adamları ile görüştüğünü, gazetelerde görmekteyiz. M. Titulesco'nun Bulgar devlet adamları ile görüşmek istediği konu, Ankara'da görüşülerek karara bağlanan ve Türk basınında "Balkan andlaşmasının ilk meyvesi" olarak nitelendirilen; Bulgaristan ile Romanya arasında Tuna nehri üzerinden bir feribot işletilmesidir. (EK-16) M. Titulesco Bulgar gazetelerine öncelikle tüm Balkan Devletlerinin Bulgaristan ile dost olduğu ile ilgili olarak;

“Balkan andlaşmasını imzalayan dört devlet Bulgaristan’a karşı vaziyetlerini asla değiştirmemişlerdir. O kadar ki, bu dört devlet Bulgaristana tıpkı Balkan andlaşmasına girmiş gibi muamele etmeğe karar vermişlerdir. Bulgaristanın yapmakta olduğu barışseverliğin her tarafta takdir edildiğini göstermek için bundan daha kuvvetli bir delil olabilir mi?...Balkan andlaşmasına girmiş olan devletler ile Bulgaristan aynı maksadı gttke iki taraftan birini diğerinin aleyhine kimse çeviremez. Bu devletlerden hiç biri birbirlerine düşman veya rakip değildir. Onlar barışıklık denilen lk için çalışmaktadır.”

demiştir. Hariciye Nazırının bu sözleri Balkan Misakına dahil olmamak için direnen ve Balkan Misakının kendi aleyhine yapıldığını iddia eden Bulgaristan’a bir davet niteliği taşıtmaktadır. Zira nazır, Bulgaristan Misaka dâhil olmasa dahi diğer Balkan Devletlerinin Bulgaristan’ın misaka dâhil olduğunu düşünerek hareket ettiklerini söylemiştir. M. Titulesco konuşmasının devamında “Tuna Vapuru” ile ilgili gazetelere bilgi vermiştir;

“Bulgaristan ile Romanya arasında feribot yaparak şimendifer nakliyatını aktarmasız olarak temin edebilmek için prensip üzerinde mutabık kaldık. İşin fenni ciheti surat ile müzakere ve halolunacaktır. İhtimal ki, feribot inşaatı  dört ay içinde yapılıp bitmiş olacaktır.”

demiş ve bu feribotun tüm Balkan Devletleri özellikle her iki ülke için önemini ifadeyle;

“Böyle bir feribot yapılması meselesindeki ehemmiyeti inkâr etmek mümkün değildir. Bu tesisat her iki memleketin transit işlerini temin edeceği gibi karşılıklı mühim menfaatleri de mucip olacaktır. Ben bu feribot meselesine bilhassa sembolik manasını göz önüne getirerek bakıyorum: İlk defa olarak Tuna nehri Bulgaristanla Romanyayı birbirinden ayıran bir hudut olmaktan çıkıyor. Bunun aksine olarak bu nehir iki memleketi birleştiren bir trednyon oluyor. Bu suretle başladığımız yeni yol üzerinde yürümekte sebat edelim. Her iki memleket ile Balkan andlaşmasına girmiş olan diğer devletler bundan çok faydalar göreceklerdir.”

cmleri ile konuşmasının tamamlamıştır (Vakit,11 Teşrinisani 1934). Balkan Misakı’nın ilk meyvesinin Balkan Devletlerinin ticaretini geliştirecek şekilde ekonomik bir anlam taşıdığını görmekteyiz. Balkan Misakının hazırlık aşamasından, Misakın imzalanmasının sonrasına kadar tüm toplantılarda “barışçı bir politika” temel alınmış ve bu yönde kararlar alınmıştır. Ancak, toplantıların her zaman ikinci gündem maddesi niteliğini taşıyan konu; Balkan Devletlerini ekonomik olarak geliştirecek nitelikte olmuştur. Gümrük Birliği yönündeki alışmalar, Yunanistan ve Türkiye arasında bir vapur şirketi kurulması, Romanya ve Bulgaristan arasında bir feribot hattının oluşturulması bunlara örnektir.

Dört Balkan Devletinin oluşturdukları Daimi Konsey gereğince ara ara toplanmışlar ve aldıkları kararları gözden geçirerek, çalışmalarına devam etmişlerdir. Balkan Misakını imzalayan devletlerarasında Misakın imzalanmasının ardından, yaklaşık olarak dört yıl kadar başarılı bir iletişim ortamı oluşturulmuştur. Ancak, İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte Balkan ülkeleri arasındaki temas kesintiye uğramıştır. İkinci Dünya Savaşı başladığında özellikle Türkiye ve Balkan Misakı için Bulgaristan'ın durumu çok önem kazanmıştır. Bu süreçte Türkiye; Bulgaristan'a yakın davranarak onu izlemekte ve görüşmeler yapmaktadır. Bu görüşmelerden çıkan sonuç, Bulgaristan'ın savaşta tarafsızlığını koruyacağı yönündedir. Görüşmelerde,

“Bulgar Başbakanı Dobruca sorununu Avrupa'da barışın yapılmasına değin ertelemeye ve SSCB Beserabya için harekete geçerse Bulgaristan'ın bundan yararlanıp Dobruca için komşusuna saldırmamağa razı görünmüştü.” Bulgaristan'ın genel tavrı bu şekilde anlaşıldıktan sonra, Balkan Misakı'nı imzalayan devletlerin üyelerinden oluşan Balkan Paktı Konseyi 2-3 Şubat 1940'da Belgrad'ta son toplantılarını yapmışlardır. Bu toplantıya katılan Saraçoğlu, “Balkanların karşılaştığı ‘ortak tehlike’ nedeniyle ‘ortak karar ve tutum’ içine girilmesi için meslektaşlarına çağrıda bulunmuş, ayrıca Genelkurmaylarca toplu savunma planları hazırlanmasını önermişti.”

Yapılan çalışmalar ardından Belgrad toplantısı “Balkanlarda barışın korunması ve barışsever bir tutum içinde kalınması” isteği ile sona ermiştir. Toplantı Balkan Misakının yedi yıllığına uzatılması ve bir sonraki toplantının Atina'da yapılması yönünde kararlar alınarak “cılız biçimde” sona ermiştir. Toplantının üzerinden zaman geçtikten sonra Haziran ayında Romanya parçalanmış ve Yunanistan İtalya'nın saldırısına uğramıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın bu etkileri sonucu Balkan Paktı Konseyi bir daha toplanamamıştır (Soysal,1985:206-207).

Türkiye Hariciye Vekili Tefrik Rüştü Aras o günleri şöyle anlatmaktadır:

“1935 yılı Mart ayında Hitler'in mecburi askerliği ilan etmesi üzerine haklı endişeler belirdi. Biz de olayları çok yakından izliyorduk. İstemeyerek yüklendiğimiz Birinci Dünya Savaşı tecrübesi gözümüzün önünden asla ayrılmıyordu. Mecbur olmadıkça ve savunma gereği belirmediğince acele ittifaklara koşmanın ne büyük yanlışlık olduğunu iyice öğrenmiştik. Uluslar arası konferanslarda kolektif emniyet ve bölge nizamını ileri sürmekte önde bulunanlardan sayılıyorduk. Büyük önderimiz Atatürk'ün yüksek idaresi devrinde sözümüzle hareketimizin yüzde yüz birbirine uyduğu dünyaca öğrenilmişti. Balkan Anlaşması bölge nizamı için, İskandinavyalılarına aralarındaki ilişkilerden sonra, iyi bir örnek olmuştu ve barış için çok şey vaat ediyordu. Kuruluşunda bölge içi emniyet sağladı. Kurulan Balkan Anlaşması Ekonomik Konseyi'nde birlikte kalkınmanın çareleri inceleniyordu. Balkan Anlaşması Konseyi faşist İtalya ile de

dostluk kurmanın çarelerini arıyordu. Bu hususta Fransa Başvekilinden yardım vadide almıştı. Zaten Balkan Anlaşması devletlerinin ayrı ayrı İtalya ile ilişkileri pek dostça sayılabilirdi.... Eğer İkinci Dünya Savaşı Balkanlara sirayet etmeseydi, savaş sonunda ayakta kalan Birleşik Amerika ve Sovyetler olarak iki devletten sonra sadece Avrupa'nın değil, dünyanın üçüncü büyük kuvveti Balkan Birliği olacaktır. Bu ihtimal pek mümkündür. Yalnız bunun ilk şartı Balkanlar arasında mevcut olan ahengi kurmakla beraber bunların ayrı ayrı veya hep birlikte, İkinci Dünya Savaşı'nda tarafsız olmaları lazımdır" (Aras,2003:149-150).

Yukarıdaki yazıda Tefrik Rüştü Bey'in anlatımlarından da anlaşılacağı üzere, İkinci Dünya Savaşı'na kadar Balkan Devletleri hem ekonomik açıdan hem de siyasi açıdan ortak çabalar peşindedir. İtalya'nın dostluğunu kazanmaya çalışan Balkan Devletleri, İktisat Komisyonu ile ortak ekonomik kalkınma planları yapıyorlardı, ancak İkinci Dünya Savaşı devletleri birbirlerinden uzaklaştırmıştır. Çünkü, Yunanistan İtalya'dan, Romanya ise Almanya'dan çekinmektedir. Yugoslavya da İtalya ve Bulgaristan ile anlaşma yapmıştı. Böylece, Türkiye Misak çerçevesinde kendisinden beklenen askeri, siyasi ve ekonomik yükümlülükleri tam anlamıyla yerine getirmesine rağmen, istediğini elde etmemiştir. Türkiye'nin Akdeniz'deki İtalya tehlikesine karşı istediği bu Misak, İtalya'nın etkisi ile çözülmüştür (Gündağ,2000:98).

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Misakın devam ettiği söylenemez. Oral Sander Misakın yıkılış nedenlerini şöyle açıklamaktadır;

“1. Balkan Antantı, kâğıt üzerinde, belirli ve zayıf devletlerin saldırısını önleme gibi sınırlı bir amacı olan ve küçük devletlerin oluşturdukları kolay çözümler bir gruplaşma idi.

2. Tam anlamı ile Balkan devletleri olan Arnavutluk ve Bulgaristan'ın birlik dışı bırakılması, işin aslına bakılırsa, Balkan Antantının ismini dahi tartışma konusu yapmış, 'Arnavutluk ve Bulgaristan'ı içine almayan bir Balkan anlayışının gerçek Balkan niteliğini taşımayacağı' ileri sürülmüştür. Bugün şunu söyleyebiliriz ki, özellikle Bulgaristan'ı kazanmak için mevcut yolların hepsi tüketilmeden acele ile Balkan Antantına gidilmiştir.

3. Antant devletlerinin ekonomik tedbirlere samimi bir şekilde katılmaları ve bu devletlerin İtalya ile ticaretini hemen hemen sıfıra indirmiş ve bundan yararlanan Almanya Güneydoğu Avrupa ekonomisini ele geçirmiştir. Alman ilerlemesi karşısında Antant devletlerinin dağılması ve bazılarının bu devletle birleşmelerinin temel nedenlerinden biri budur.

4. Balkan Antantı, kuruluşunda ifade edilen ümitlerin aksine, askeri bir ittifaktan öteye, yani gerçek antanta da gidememiştir.

5. Balkan Antantının yıkılışında önemli rol oynayan bir diğer nokta da üye devletlerin dış politikada farklı görüşlere sahip olmalarıdır" (Sander,1969:11-12-13).

Sander'in Balkan Devletlerinin dış politikada farklı beklentileri olduğuna dair söylevinin nedeni; Yunanistan'ın yalnızca Bulgaristan ile bitişik sınırların garantisini istemesi buna neden olarak da bir İtalyan-Arnavut saldırısına karşı Yugoslavya'yı korumak istemediğini belirtmesi, Türkiye'nin daha çok boğazları silahlandırmak istemesi, Yugoslavya ve Romanya'nın ise Balkan Misakının genişletilmesini istemesidir. İstekler ve beklentiler bu kadar farklı olunca, Balkan Devletleri arasında çözüme kaçınılmazdır. Bu beklentilere baktığımızda beklentilerin; ekonomik ve siyasal nitelikten çok tamamıyla askeri nitelik taşıdıklarını görmekteyiz. Bu ise Misakın yapılaş amacına biraz ters düşmektedir. Sander'e göre; Arnavutluk ve Bulgaristan gibi tam anlamda Balkanlı olan devletlerin Misaka girmemesine rağmen Misakın imzalanması Balkan Birliği yolunda yapılan ilk yanlıştır. Çünkü bu durumda bir birlikten söz edilemez. İşte tüm bu nedenler dolayısıyla İkinci Dünya Savaşı yavaş yavaş Balkan Devletlerinin birbirinden kopmasına ve bu birliğin dağılmasına neden olmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'nin ileri görüşlü lideri Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği ve ideali doğrultusunda izlemiş olduğu “Yurtta barış, cihanda barış” politikası, beraberinde Balkan Birliği düşüncelerini getirmiştir. Türkiye Balkan Birliğini özellikle İtalya ve Bulgaristan'dan gelebilecek tehlikelere karşı istemiştir. Bilindiği gibi; Bulgaristan Türkiye'den Trakya'yı geri almak istediği gibi, Ege Denizi'ne de bir çıkış istemektedir. İtalya ise o dönemde Ege Denizi'nden “Bizim deniz” diye bahsetmektedir. Yunanistan'ın da sıkıntısı Türkiye ile aynı mahiyet taşımaktadır. Bu gibi nedenlerle iki ülke birbirlerine Lozan'dan itibaren oldukça yakınlaşmıştır. Yunanistan ve Türkiye'nin bu yakınlaşmasında, iki ülkenin Hariciye Nazırları'nın birbirlerine olan yakınlığında çok büyük payları vardır. Hariciye Nazırları gün gelip Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınırların kalkacağına inanmaktadırlar. Hatta Yunan Hariciye Nazırı, iki ülkenin gün gelip tek bir cumhurbaşkanı tarafından yönetileceğine dair bir söylevde bulunmuştur. Günümüzde Yunanistan ve Türkiye arasındaki ilişkiler düşünüldüğünde, iki ülkenin kanlı savaşlarının ardından çok süre geçmeden bu kadar dost olması ilginçtir. Günümüze çok yakın bir süreçte gerçekleşen “Kardak Krizi” gibi olaylar dahi, iki ülke arasında gerginliğin tırmanmasına yol açarken o dönemde Yunanistan ve Türkiye'nin birbirine bu kadar yaklaşması, artık savaşmak istemedikleri, barış istedikleri için Bulgaristan ve İtalya'ya karşı olan ortak çekince midir, yoksa, iki ülke gerçekten her şeyin üstüne bir sünger çekmiş ve birbirlerine bu kadar bağlanmış mıdır? Balkan Misakı için harcadıkları ortak çaba düşünüldüğünde ilk şık daha ağır basmaktadır. Türkiye ve Yunanistan'ın bu dostluğu zamanla tüm Balkan Devletlerini içine alacak şekilde genişlemiştir.

Balkanlarda bir birlik kurmak için Arnavutluk, Yugoslavya, Bulgaristan, Romanya, Türkiye ve Yunanistan; Balkan Konferansları ile hazırlıklar yapmışlardır. Bu konferanslar esnasında birliği sağlama yolunda önemli kararlar almışlardır. Buna, Balkanlarda “gümrük birliği” kurma yolunda alınan kararları ve atılan adımları örnek verebiliriz. Türkiye'nin gümrük birliğine 1996 yılında girdiği düşünülürse 1930'lu yıllarda atılan bu adımın büyüklüğü ortaya çıkmaktadır. Konferanslarda kadınlarında çalışma hayatına katılması, kadınların ve çocuklarında sigortadan faydalanması gibi birçok konuda çalışmalar yapılmıştır. Bu konferanslarda ileride kurulması planlanan

Balkan Birliği'nin nasıl bir mahiyet taşıyacağı, ekonomik, siyasi, askeri anlamda hangi konuları içine alacağı tartışma konusu olmuştur. Ancak, bu konferanslarda en büyük tartışma konularından bir tanesi de Bulgaristan'ın sürekli gündeme getirdiği ekalliyetler (azınlıklar) konusudur. Bulgaristan diğer ülkelerde bulunan Bulgar halk için ayrıcalık istemektedir. Ayrıca daha önce de belirttiğimiz gibi, Trakya'yı almaya ve Ege Denizi'ne çıkabileceği bir toprak isteğine kendini iyiden iyiye kaptırmıştır. Bulgaristan Balkan Konferansları'nda istediğini alamayacağını anlamaya başlayınca, daha sert tepkiler göstermeye başlamış ve Misaka dâhil olmayacağını sık sık söyler olmuştur. Arnavutluk'ta biraz Bulgaristan'ın etkisiyle birazda İtalya'nın etkisi ile Misaka dâhil olmama kararı almıştır. Sonunda Balkan Misakı, dört Balkan Devleti arasında imzalanmıştır. Bu devletler Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye'dir. Balkan Misakı 9 Şubat 1934 tarihinde imzalanmıştır. Misakın esas hükümleri üç kısa madde etrafında toplanmıştır. Bu maddeler genel itibariyle içerdikleri, sınır güvenliğini sağlayıcı, Balkan Devletlerinin birbirlerinden habersiz bir Balkan Devletine siyasi bir harekette bulunmalarını önleyici ve Bulgaristan ve Arnavutluk'un Misaka ileride girebilmesi için oluşturulan bir maddeden oluşmaktadır. Balkan Misakının imzalanmasının ardından Bulgaristan Misaka karşı daha da sert tepkiler göstermeye başlamıştır. Ancak Misaka girmeyen Bulgaristan haricinde, Misaka dâhil olan Yunanistan'da da Misak ile ilgili olumsuz düşünceler geliştirmeye başlamıştır. Atina'da Misak'ın imzalanmasını kutlamak için toplu, fişekli hazırlıklar yapan, Yunanistan'da meclis Misakın imzalanması ile ilgili olarak ikiye bölünmüştür. M. Venizelos'un başını çektiği muhalif grup Misakta diğer Balkan Devletleri'ne karşı her hangi bir savaş halinde askeri bir yükümlülük olmasını istememektedir. Çünkü, her hangi bir askeri yükümlülük karşısında bir Balkan Devletine yardımcı olmaya çalışırken büyük bir devletle karşı karşıya gelmekten korkmaktadırlar. Yunanistan'ın karşı karşıya gelmekten korktuğu devlet İtalya'dır. Bu ihtimal üzerine Yunan Meclisinde uzunca süren tartışmalar olmuştur. Bu tartışmalar sonucunda Yunanistan, Misaka herhangi bir askeri yükümlülük taşımayacaklarına dair bir madde ekleyerek Misakı onaylamıştır. Türkiye'de ise Yunanistan' da olduğu gibi bazı çekinceler doğmuştur. Türkiye, Balkan Misakının Rusya ile savaşmalarına neden olmasından çekiniyordu. Çünkü, bilindiği gibi Rusya'nın amacı sıcak denizlere inmektir. Sıcak denizlere inmek isteyen Rusya Balkanlarda komşularına yardım etmek zorunda kalan Türkiye ile karşı karşıya

gelebilirdi. Bu nedenle Türkiye’de Misakı her hangi bir askeri yükümlülük almamak şartıyla kabul etme kararı almıştır. Türkiye Meclisinde Misakın onaylanması esnasında Balkan Misakının getireceği barış ve huzur ortamı ile alakalı çok güzel konuşmalar yapılmış ve alkışlar eşliğinde Misak kabul edilmiştir. Türkiye’de halk ve basın da Misakın imzasını olumlu karşılamıştır. Türkiye’de ve özellikle Yunanistan’da beliren tereddütler ile bu devletlerin Misakta yaptıkları değişiklikler düşünüldüğünde, Balkanlarda bir birlik kurma fikrinin daha ilk günlerde amacından uzaklaştığını söyleyebiliriz. Yugoslavya ve Romanya da Misakın kabulü daha çabuk ve kolay olmuştur. Çünkü, Yugoslavya Bulgaristan’dan, ayrıca Arnavutluk üzerinden İtalya’dan, gelebilecek tehlikelere karşı hazır olmak istiyordu. Romanya’da, Yugoslavya da gün gelip komşularından askeri yardım isteyebilmek amacıyla Misakı çok güzel sahiplenmişlerdir. Tüm bunlara rağmen Bulgaristan; özellikle Yunanistan’da Misakın kabulünün gecikmesi nedeniyle, Balkan Misakının suya düştüğüne dair yorumlar yapmıştır. Bu yorumlara karşın Misakı imzalayan ve onaylayan devletler, birbirleri ile daha sıkı ilişkiler kurmaya devam etmişlerdir. Balkan Devletleri özellikle gerçekleştirmek istedikleri ekonomik kalkınma için çaba sarf etmişlerdir. Misakın imzalanmasından yaklaşık olarak üç yıl sonra Arnavutluk Misaka dâhil olma isteğinde bulunmuştur. Bu isteği Türkiye diğer Balkan Devletlerine ilettiğinde Yugoslavya ve Romanya, Arnavutluk’un Misaka girmesini olumlu bir şekilde karşılamışlardır. Ancak, Yunanistan Arnavutluk ile aralarında okul meseleleri olduğu gerekçesiyle Arnavutluk’un Misaka dâhil edilmesinin biraz ertelenmesini istemiştir. Bunun üzerine bir yıllığına Arnavutluk’un katılımı ertelenmiştir. Ancak bu zaman zarfında Yunanistan İtalya’nın saldırısına uğramıştır. İkinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesi ister istemez Balkan Misakının sonu olmuştur. Çünkü, devletler arası iletişim kesilmiştir. Ayrıca, Yunanistan ve Yugoslavya saldırıya uğradığında Misakı imzalayan diğer Balkan Devletleri’nin onlara yardımda bulunmaması Balkan Birliği’nin dağılmasında etken olmuştur.

Balkan Misakı geçerliliğini koruduğu İkinci Dünya Savaşına kadar hem Misakı imzalayan bütün Balkan Devletleri tarafından hem de dünya da barışsever olan devletler tarafından oldukça olumlu karşılanmıştır. Bu Misakın öncelikli olarak Balkanlarda, daha sonra Avrupa’da ve sonunda dünyada barışı beraberinde getireceği, tüm dünyaya örnek olacağı üzerinde durulmuştur.

KAYNAKÇA

- AFETİNAN, Ayşe (1968), “Balkan Antantı (1934)”, **Belleten Dergisi**, 32. Cilt,126. sayı, Ankara
- AKŞİN, Aptülahat (1991), **Atatürk’ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi**, 2. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara
- ARAS, Tefvik Rüştü (2003), **Atatürk’ün Dış Politikası**, Kaynak Yayınları
- Ayın Tarihi Dergisi**, (1934), “1- 28 Şubat 1934”
- Dış İşleri Bakanlığı (1973), **Cumhuriyetin İlk On Yılı ve Balkan Paktı**, Dışişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara
- DİLAN, Hasan Berke (1998), **Atatürk Dönemi Türkiye’nin Dış Politikası (1923-1939)**, Alfa Yayınları, İstanbul
- ERASLAN Cezmi (1995), “Türk Basınında Balkan Paktı Değerlendirmeleri”, **Tarih Boyunca Balkanlardan Kafkaslara Türk Dünyası Semineri (29-31 Mayıs 1995)**, Ayı Basım, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul
- GÖNLÜBOL, Mehmet ve Cem Sar (1990), **Atatürk ve Türkiye’nin Dış Politikası (1919- 1938)**, Atatürk, Kültür, Dil e Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara
- GÖNLÜBOL, Mehmet ve Cem Sar (1996), **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**,9. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara
- GÜNDAĞ, Nevzat (2000), “Atatürk Dönemi Dış Politikasında Türkiye’nin Balkanlarda Barışı Koruma Girişimleri, ya da Yurtta Sulh Cihanda Sulh”, **Türk Yurdu Dergisi**, sayı
- SANDER, Oral (1969), **Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara

SOYSAL, İsmail (1995), **Balkan Paktı (1934-1941)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara

SOYSAL, İsmail (2000), **Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920- 1945)**,3 Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara,

Türk Tarih Kurumu (1954), **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara

Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti Andlaşmaları (1930), **Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti Hükümetleri Arasında İmza Edilen Dostluk, Bitaraflık, Uzlaşma ve Hakem Muahedesi**, Hariciye Vekâleti, Ankara

Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti Andlaşmaları (1933), **Türkiye Cumhuriyeti ile Yugoslavya Krallığı Arasında Münakit Dostluk, Ademi Tecavüz, Asli Tesviye Hakem ve Uzlaşma Muahedesi**, Hariciye Vekaleti, Ankara

Türkiye İş Bankası (1999), **Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri, Dış Politika (1933-1955)** , Türkiye İş Bankası ve Kültür Yayınları, Ankara

UÇAROL, Rifat (1995), **Siyasi Tarih 1789-1994**,Filiz Kitabevi, İstanbul

YİNANÇ, Refet ve Hakan Taşdemir (2002), **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, Seçkin Yayınları, Ankara

GAZETELER

Ayrıntılı künye metinlerin içerisinde verilmiştir.

Akşam Gazetesi (1933- 1934)

Cumhuriyet Gazetesi (1933- 1934- 1935)

Milliyet Gazetesi (1933- 1934)

Son Posta Gazetesi (1932- 1933)

Vakit Gazetesi (1933- 1934)

Zaman Gazetesi (1934)

EKLER

EK-1: Üçüncü Balkan Konferansına Katılacak Olan Yunan Heyeti

(Son Posta,20 Teşrinievvel 1932)

EK-2: Dördüncü Balkan Konferansına Katılacak Olan Türk Heyeti

(Cumhuriyet,3 Teşrinisani 1933)

EK-3: Dördüncü Balkan Konferansına Katılan Türk Heyetinin Atina'daki Meçhul Asker Abidesine Ziyareti

(Milliyet, 18 teşrinisani 1933)

EK-4: Yunan Başvekili M. Çaldaris ve Tefvik Rüştü Bey

(Milliyet, 26 Teşrinisani 1933)

EK-5: Türk- Yunan Misakının İmzasından Bir Görünüm

(Cumhuriyet, 30 Teşrinisani 1933)

EK-6: Tefik Rüştü Bey Yunan Devlet Erkâmı ile Birlikte

(Milliyet, 11 Şubat 1934)

EK-7: Balkan Misakının İmzalandığı Atina Şehri

(Akşam, 06 Şubat 1934)

EK- 8: Balkan Misakının İmzalanırken Dört Hariciye Nazırı

(Cumhuriyet, 29 Nisan 1934)

EK- 9: Balkan Misakının İmzalandığı Akademi Binası

(Akşam, 9 Şubat 1934)

EK- 10: Balkan Misakının İmzalandığı Gün Atina'dan İzlenimler

Milliyet, 12 Şubat 1934

EK- 11: Balkan Misakını İmzalayan M. Yevtiç, M. Titulesco, M. Maksimos ve Tefik Rüşti Bey

(Milliyet, 30 Kanunisani 1934)

EK- 12: M. Yevtiç'in Ankara Ziyaretinden Bir Görünüm

(Cumhuriyet, 21 Nisan 1934)

EK- 13: M. Yevtiç'in Ankara Ziyaretinde Kendisine Verilen Ziyafetten Bir Görünüm

(Milliyet, 21 Nisan 1934)

EK- 14: Tevfik Rüşti Bey, M. Yevtiç ve M. Titulesco Belgrat Mülakatlarında

(Cumhuriyet, 23 Mayıs 1934)

EK- 15: Ankara Konferansının Ardından Dört Balkan Devletinin Gazetelerde Yer Alan Temsili Resmi

(Vakit, 7-2. Teşrin 1934)

EK- 16: Bulgaristan ve Romanya Arasında Oluşturulması Düşünülen Feribot Hattı

(Vakit, 11 Teşrinisani 1934)

ÖZGEÇMİŞ

Elif Habalı 1981 yılında Balıkesir'in Bandırma ilçesinde dünyaya gelmiştir. İlköğrenimine Bandırma Onyediy Eylül İlkokulu'nda başlamıştır. İlkokul birinci sınıfı burada okuduktan sonra 1988 yılında Adapazarı Cengiz Topel İlkokulu'nda öğrenimine devam etmiş ve ilkokulu burada bitirmiştir. Ortaokulu, Adapazarı Ozanlar Lisesi'nde, Lise öğrenimini ise Adapazarı Ali Dilmen Lisesi'nde tamamlamıştır. 2000 yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü'nü kazanmış ve 2004 yılında mezun olmuştur. 2007 yılında Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilimdalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü'nde Yüksek Lisans yapmıştır. Üç yıldır Sakarya Özel Şahin İlköğretim Okulu'nda Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak çalışmaktadır.